

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI**

**TÜRK ÜNİVERSİTELERİNE GELEN FİLİSTİNLİ ÖĞRENCİLER
ARASINDA YABANCILAŞMA TEZAHÜRLERİ**

RANA TAWFİQ AL SHAREEF

YÜKSEK LİSANS

**DANIŞMAN:
DOÇ. DR. FARUK KARAARSLAN**

KONYA-2022

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	---

BİLİMSEL ETİK SAYFASI

Öğrencinin	Adı Soyadı	RANA TAWFİQ AL SHAREEF		
	Numarası	18810301039		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji Anabilim Dalı / Sosyoloji Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	TÜRK ÜNİVERSİTELERİNE GELEN FİLİSTİNLİ ÖĞRENCİLER ARASINDA YABANCILAŞMA TEZAHÜRLERİ			

Bu tezin hazırlanmasında bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Rana Tawfiq Al Shareef

 KONYA	T.C. NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü	 NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
---	--	--

Öğrencinin	Adı Soyadı	RANA TAWFİQ AL SHAREEF		
	Numarası	18810301039		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	Sosyoloji Anabilim Dalı / Sosyoloji Bilim Dalı		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	X	
		Doktora		
Tezin Adı	türk üniversitelerine gelen filistinli öğrenciler arasında yabancılaşma tezahürleri			

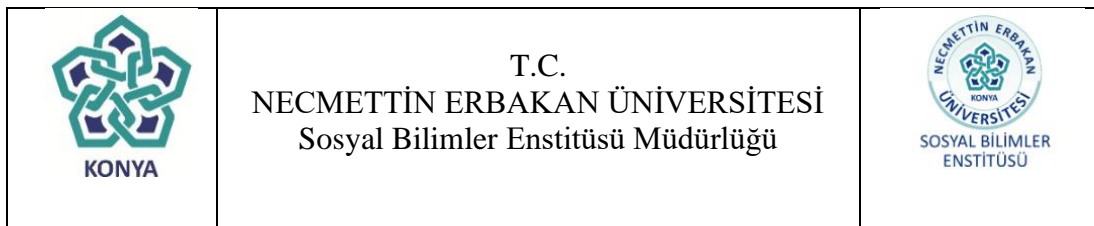
ÖZET

Mevcut çalışma, Konya'daki üniversitelerde eğitim gören Filistinli öğrenciler arasındaki yabancılaşma duygusunu ve cinsiyet, ikamet durumu, medeni durumu ve akademik düzeyi (Lisans, Yüksek Lisans, Doktora) değişkenlerinin her birinin etkisini belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma ayrıca yabancılaşmanın beş boyutu çerçevesinde yabancılaşmayı prosedürel olarak tanımlamıştır. Bunlar: sosyal izolasyon, çaresizlik, anlamsızlık, normsuzluk ve isyandır. Bu çalışmanın önemi, yerel düzeyde bir öğrenci grubu özelinde ortaya çıkan bir problemin ele alınmasıdır.

Araştırmacı, bu araştırmanın sorularına cevap verebilmek için araştırma yöntemi olarak nitel yöntemi, araştırma aracı olarak ise derinlemesine görüşme tekniğini kullanmıştır. Araştırmacı ayrıca öğrencilerin niçin yabancılaşma durumu yaşadığını anlamaya yardımcı olmak için derinlemesine görüşmeler sırasında kullanılacak bir soru örneği hazırlamıştır. Bu bağlamda bu görüşme Konya'daki farklı üniversitelerde öğrenim gören on beş Filistinli erkek ve kız öğrenciye uygulanmıştır.

Çalışmada birkaç sonuca ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan hareketle başka ülkede okuyan üniversite öğrencilerinin ilgilenilmesi gereken sorunlarını dikkate alınmak konusunda bazı yönlerden bundan faydalanabiliriz. En önemli sonuçlar arasında Filistinli öğrenciler arasında yabancılaşmanın en yaygın boyutu isyan duygusu olduğudur. Sonuçlar ayrıca her iki cinsiyetin de kendilerini yabancılaşmış hissettiklerini ve çalışmada kullanılan yabancılaşmanın beş tezahürünün (isyan, sosyal izolasyon, anlamsızlık, normsuzluk ve güçsüzlük) aralarında yayıldığını göstermiştir. Bu durum, öğrencinin cinsiyetine göre değişiklik arz etmemekle beraber evli öğrencilerin evli olmayan öğrencilere göre daha çaresiz hissettiklerini göstermektedir. Çalışmada, üniversiteye yeni gelen lisans öğrencilerinin eski öğrencilere göre kendilerini daha fazla yabancı hissettikleri sonucuna varılmış.

Anahtar Kelimeler: Yabancılaşma, üniversite öğrencisi, uluslararası öğrenci.

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	RANA TAWFİQ AL-SHARİF			
	Student Number				
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	X		
		Doctoral Degree (Ph.D.)			
	Supervisor	DOÇ. DR. FARUK KARAARSLAN			
Title of the Thesis/Dissertation	The Reflections of Alienation Among the Palestinian Students Coming to Turkish universities				

The present study aimed to determine the sense of alienation among Palestinian students studying at universities in Konya and the effect of each of the variables of gender, residence status, marital status and academic level (Bachelor, Master, Doctorate). The study also defined alienation procedurally within the framework of five dimensions of alienation. These are social isolation, helplessness, meaninglessness, normlessness and rebellion. The importance of this study is to address a problem that arises specifically for a student group at the local level.

The researcher used the qualitative method as a research method and in-depth interview technique as a research tool in order to answer the questions of this research. The researcher also prepared a sample question to be used during in-

depth interviews to help students understand why they experience alienation. In this context, this interview was applied to fifteen Palestinian male and female students studying at different universities in Konya.

Several conclusions were reached in the study. Based on these results, we can benefit from this in some ways in order to take into account the problems of university students studying in another country. Among the most important results, the most common dimension of alienation among Palestinian students is the feeling of rebellion. The results also showed that both genders felt alienated and the five manifestations of alienation used in the study (rebellion, social isolation, meaninglessness, normlessness, and powerlessness) spread among them. Although this situation does not differ according to the gender of the student, it shows that married students feel more helpless than unmarried students. In the study, it was concluded that undergraduate students new to the university felt more alien than former students.

Key words: Expatriation, university student, international students.

TEŐEKKÜR

Tez alıőmam süresince beni destekleyen, tavsiye ve yönlendirmeleri ile yol gösteren değerli danışman hocam Doç. Dr. Faruk Karaarslan'a çok teőekkür ederim.

Bu çalışmayı tamamlamamda hiçbir yardımını esirgemeyen değerli Dr. Öğr. Üyesi Ruhi Can Alkın hocama teőekkür ederim ve Dr. Öğr. Üyesi İlknur Ekiz Ateőer hocama teőekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim boyunca bana sürekli destek veren aileme ve arkadaşlarıma , gönülden teőekkür ederim.

Rana Tawfiq Al Shareef

Konya, temmuz,2022

İÇİNDEKİLER

BİLİMSEL ETİK SAYFASI	i
YÜKSEK LİSANS TEZİ KABUL FORMU	ii
ÖZET	ii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	vi
GİRİŞ	1
Araştırmanın Problemi:	4
Araştırmanın Amacı:	5
Araştırmanın Önemi:	5
Araştırmanın Sınırlılığı:	7
Araştırma Yöntemi:	7
Araştırma Örneklemi:	7
Veri Toplama Aracı:	7
Aracın Geçerliliği:	7
Araştırmanın Değişkenleri:	8
Çalışmanın Terminolojisi:	8

BİRİNCİ BÖLÜM

YABNCILAŞMA KAVRAMI

1.1. Yabancılaşmanın dil ve terimsel tanımı:.....	10
1.1.1. Dil olarak yabancılaşma	10
1.1.2. Terim olarak yabancılaşma.....	11
1.2. Batılı Düşünürlere Göre Yabancılaşma Kavramı	16
1.2.1. Hegel'e Göre Yabancılaşma:	16
1.2.2. Karl Marx'a Göre Yabancılaşma:.....	17
1.2.3. Jean-Jacques Rousseau'ya Göre Yabancılaşma	20
1.2.4. Erich Fromm'a Göre Yabancılaşma	22
1.2.5. Émile Durkheim'a Göre Yabancılaşma:.....	25
1.2.6. Max Weber'e Göre Yabancılaşma:	27
1.3. Yabancılaşma Nedenleri	28
1.3.1. Psikolojik Nedenler:	29

1.3.2.	Sosyal ve Siyasal Nedenler:	30
1.3.3.	Ekonomik Nedenler:	31
1.3.4.	Kültürel Nedenler:	32
1.4.	Yabancılaşmanın Aşamaları	34
1.4.1.	Yabancılaşmaya Hazırlık Aşaması	34
1.4.2.	Reddetme ve Kaçınma Aşaması	35
1.4.3.	Yabancılaşan Bireyin Adaptasyon Aşaması	35
1.5.	Yabancılaşmanın Çeşitleri	35
1.5.1.	Kültürel Yabancılaşma:	35
1.5.2.	Sosyal Yabancılaşma	36
1.5.3.	Psikolojik Yabancılaşma:	36
1.5.4.	Ekonomik Yabancılaşma:	37
1.5.5.	Dini Yabancılaşma	37
1.5.6.	Siyasi Yabancılaşma	39
1.5.7.	Kendine Yabancılaşma:	40
1.5.8.	İşe Yabancılaşma:	40
1.5.9.	Hukuki Yabancılaşma:	41
1.6.	Yabancılaşmanın Tezahürleri	41
1.6.1.	Normsuzluk:	42
1.6.2.	Kontrol Kaybı veya Çaresizlik:	42
1.6.3.	Anlamsızlık:	42
1.6.4.	Kendine yabancılaşma	43
1.6.5.	Asosyallik	43
1.6.6.	Nesneleşme	44
1.6.7.	Amaçsızlık	45
1.6.8.	İsyan	45
1.7.	Yabancılaşan Kişinin Özellikleri	46
1.8.	Yabancılaşmayı Açıklayan Teoriler	47
1.8.1.	Psikanalitik Teori	47
1.8.2.	Davranış Teorisi:	48
1.8.3.	Alan Teorisi:	49
1.8.4.	Öznel Teori	49

1.9.	Literatür.....	51
1.9.1.	Arap Literatürü	51
1.9.2.	Yabancı Literatür	68

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1.	Çalışmanın Sınırlılığı	76
2.2.	Araştırma Yöntemi.....	76
2.3.	Araştırma Topluluğu ve Örnekleme:	77
2.4.	Çalışma Aracı:	79
2.5.	Sistemik Analiz	81
2.6.	Ölçme Aracının Güvenirliği	82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇLAR VE ANALİZ

3.1.	Çalışma Sorularının Cevapları	83
------	-------------------------------------	----

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA VE SONUÇLAR

4.1.	Sonuçlar:	110
4.2.	Öneriler	117
KAYNAKLAR.....		116
EKLER		126

GİRİŞ

Günümüzde tüm dünya, devlet ve toplum bazında birçok uluslararası ve iç çatışmalara, savaflara ve gergin ilişkilere tanık oluyor. Bu da bireyi ve 6hissediyor. Çevresinde ve içinde olup bitenlere aidiyet duymuyor. Böyleyken dünya da bilimsel, pratik, yaşamsal ve mesleki açılardan olumlu ve olumsuz etkileri olan muazzam bir gelişmeye tanık olmaktadır. Bu da azgelişmiş toplumların bu hızlı moderniteye ayak uydurmaya çalışmasını sağlamıştır. Dolayısıyla birey bu gelişmelerle birlikte daha karmaşık bir çevrede yaşamaya başladığı için toplum, bireyi bu açıdan olumsuz etkilemektedir. Böylece bireyde, toplumunun kendi ihtiyaç ve gereksinimlerini karşılayamadığı ve bu topluma ait olmadığı duygusu doğmaktadır. Ayrıca gençlerin hayatındaki en önemli dönemlerden biri üniversite dönemidir. Çünkü bu sayede gençler deneyim, çıkarım ve akademik bilgi edinir ve nasıl özgüven sahibi olunacağını öğrenir. Ancak öğrenciler, özellikle kendi ülkeleri dışındaki ülkelerde ve ana dilleri dışındaki dillerde okuyan öğrenciler, üniversite hayatlarında her zaman sorun ve zorluklarla karşılaşmaktadır. Bu sorunlar kaygı, stres, çaresizlik gibi bireyi yabancılaşma haline sevk edebilecek duygular doğurmaktadır.

Bu nedenlerden dolayı yabancılaşma kavramı hızlı bir şekilde gelişmiş ve farklı anlam ve kavramlara dönüşmüştür. Bu nedenle, son yıllarda, yabancılaşmanın genel olarak bireylerin özellikle de dünyanın farklı ülkelerindeki öğrencilerin davranışları, performansı ve psikolojisi üzerindeki etkilerini bilmek ve yabancılaşmayı tüm biçimleri, bölünmeleri ve tezahürleriyle inceleme konusunda araştırmacılar tarafından büyük bir talep olduğunu görüyoruz.

"Yabancılaşma hayatın önemli bir sorunudur. Uzun süre beyhude, çileli, sefil, sevinçli, hüznü ve mutlu anlar yaşadık, yabancılaşma koşulları bizi değiştirdi, bazen derin yollara düşürdü, bazen de zirvelere taşıdı. Dolayısıyla diyebiliriz ki bir yabancılaşma dünyasında yaşıyoruz" (Yasin, 1992, s. 5).

"Yabancılaşma, önemine ve varlığına rağmen psikolojik ve sosyal bilimler alanında çok sonra ele alınan bir konu olup araştırmaya değer bir olgudur. Son yıllarda toplumlar birçok alanda hızlı değişimlere yaşamıştır. Yabancılaşma, insanı adeta çaresiz bırakmıştır. Standart dışı hareketler, anlamsızlık, amaçsızlık, aidiyetsizlik, umutsuzluk, sosyal izolasyon, kendine yabancılaşma ve kimlik kaybı, bu yabancılaşmanın getirdiği sonuçlardır" (Yabancılaşma Psikolojisi, Khalifa, 2003, s. 13).

"Bu nedenle yabancılaşma terimini ifade etmek için birçok tanım gelmiştir. Yabancılaşma kavramının dilsel, düşünsel, psikolojik ve sosyolojik kültürde çeşitli kullanımları vardır. Bu terim, Toplumsal Sözleşme teorisinde yabancılaşmanın ilk kullanımından bu yana kavramı ele almakla ilgilenen entelektüel, psikolojik ve sosyolojik eğilimlerin çeşitliliğinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır" (Ebu Şuayra, 2013, s. 3).

"Yabancılaşma, adaletsizliklerden, ideolojilerden, ekonomik ve sosyal düzeyden uzak birçok toplumda yaygın olan, olumlu ve olumsuz yanlar taşıyan genel bir insani olgudur. İnsan, kendisinden, toplumundan ve dünyasından ayrılabilen tek varlıktır. Yabancılaşma, yaşamının bir parçası olarak yaşayabilir ve varlığını sürdürebilir. Son yıllarda dünya, bilgi ve iletişim devriminin bir sonucu olarak şaşırtıcı ve hızlı değişimlere tanık oldu. Yabancılaşma, boyutlara ayrılarak küçüldü, bu da her alanda bu şaşırtıcı gelişmeyle sonuçlandı. Bir yandan çağdaş dünya, savaşların, siyasi çatışmaların, ekonomik sorunların, kişisel ilişkilerin ihmal edilmesinin ve bu döneme eşlik

eden diğerk değişikliklerin yayılmasıyla karakterize edildi. Bunun olumlu bir yanı yoktu ama insan için birçok olumsuzluğu vardır" (Mustafa, 2017, s. 2).

Bunun yanı sıra, "yabancılaşma vatandan uzakta olma anlamında da kullanılır. Bu yabancılaşmanın, aynı gurbetçide, kendi ülkesinde veya uzakta, ailesiyle beraber veya onlardan ayrı yaşasalar da aile üyeleri üzerinde psikolojik sonuçları vardır. Çünkü kişi ailesiyle birlikte gurbet diyarında ikamet etse bile yabancılaşma vatandan uzak kalınan süre boyunca iki tarafta da kalacak bir duygu niteliği taşır" (Yasin, 1992, s. 12).

"Sowman, yabancılaşma kavramının beş temel boyutunu belirlemiştir. Bunlar, kontrol kaybı, hayatın anlamsızlığı, standartların ortadan kalkması ve ardından değerlerin yokluğu ve kendine yabancılaşma duygusudur. Bu kavram, genel olarak, bir kişinin hayatta maruz kaldığı her türlü baskı ve umutsuzluk ve sefalet duygularını ifade eder. İnsan, özünde; akıl, özgürlük, çalışma ve aidiyet olan bir varlıktır. Karakterin özünün bu temel boyutlarına dokunan her şey, karakteri bir yabancılaşma durumuna iter. Yabancılaşma, baskı, tahakküm ve köleliğin insanın özünü etkilemesi durumudur. İnsanın iradesinin, aklının veya ruhunun tecavüze, baskıya, saldırıya ve zedelenmeye maruz kalması demektir. Dolayısıyla yabancılaşma araçları, çeşitli baskı araçları ve insan kişiliğinin büyümesine, zenginleşmesine ve fethine karşı koyacak her şeydir. Bu bağlamda yabancılaşma tezahürlerinin aşırı aşağılık duygusu, kayıtsızlık, baskı, zayıflık, olumsuzluk ve bozulmak şeklinde ortaya çıktığı söylenebilir. Bu, bizim kişisel yabancılaşma kavramımıza dair metodolojik kapıdır" (Barakat, 2019, s. 183-184).

Bu araştırmada öğrencilerin gözünden yabancılaşmanın boyutları belirlenmiştir. Son zamanlarda, üniversite öğrencileri arasında yaygınlaştığı için araştırmacılar, yabancılaşmanın boyutlarını incelemeye ilgi duymaktadır. Çünkü öğrenciler, toplumdan etkilenen ve toplumu etkileyen en önemli kesimi

olarak kabul edilmektedir. Zira öğrenciler arasında, özellikle kendi ülkelerinden başka ülkelerde okumak için gelenler arasında yabancılaşmanın tezahürleri açısından bir fark yoktur,"Üniversite ortamındaki yabancılaşma tezahürlerinin, sahip oldukları değerleri gibi üniversite öğrencileri arasındaki ifadelerinde de örtüştüğünde şüphe yoktur. Bu bağlamda belli bir davranış, yabancılaşmanın birden fazla yönünü gösterebilir" (Tauriret ve Tali, 2012, s. 39).

Bu çalışmada, kültürü, dili, toplumu ve bireyleri farklı olan bir ülkede Türk üniversitelerinde okumak için gelen Filistinli öğrencilerin durumları incelenmiştir. Çünkü yabancılaşma ve üniversite öğrencileri konusu en önemli toplumsal meseleler arasında sayılmaktadır. Çalışmanın başlığı "Türkiye'de eğitim gören Filistinli öğrenciler arasında yabancılaşma duygusu – Konya örneğinde uygulamalı bir araştırma" şeklindedir.

Araştırmanın Problemi

Bu çalışma Konya'daki Türk üniversitelerinde okumak için gelen Filistinli öğrencilerin kendilerini yabancı hissetme nedenlerini ele almaktadır. Bu üniversiteler; Necmettin Erbakan Üniversitesi, Karatay Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi'dir. Yabancılaştığını hisseden gurbetçi bir öğrenci, sosyal izolasyon, yaşadığı toplumla bağların eksikliği ve dini, kültürel, ulusal veya sosyal aidiyet gibi herhangi bir birincil aidiyetin yokluğunu hissedebilir. Ayrıca yabancı uyruklu öğrenci, Türk Üniversitesi'nde karıştığı yeni öğrenci topluluğu ile iletişim kurmakta kendini güçsüz hissedebilir. Bu da kendisine güvensizlik duymasına, onlarla iletişim kuramadığı için kendini küçümsemesine ve gelecekteki kaderini belirlemede doğru kararlar verememesine neden olabilir. Öğrenci bu nedenler aracılığıyla çevresindekilerden kaçmaya ve farklı yaşamaya çalışır ve izolasyona, kapanmaya, anlam kaybına ve dolayısıyla hiçbir şey yapamama durumuna gelir. Bu nedenle, mevcut çalışmanın problemi

"Konya'daki üniversitelerde okumak için gelen Filistinli öğrencilerin kendilerini yabancı hissetmesinin nedeni nedir?" ana sorusu ile formüle edilebilir:

Bu ana soru, şu şekilde alt dallara ayrılmıştır:

- 1) Konya'daki üniversitelerde okumak için gelen Filistinli öğrenciler açısından yabancılaşmanın tezahürleri nelerdir?
- 2) Filistinli yabancı öğrenciyi üniversitelerde okurken yabancılaşmış hissettiren sebepler nelerdir?
- 3) Öğrencilerdeki yabancılaşma hissini hafifletmeye yardımcı olacak öneriler nelerdir?

Araştırmanın Amacı

- 1) Türk üniversitelerine gelen Filistinli öğrencilerden oluşan bir örneklemede değişkenlerin rolü (cinsiyet – ikamet durumu - medeni durum - akademik düzey) ve yabancılaşma duygusu ile ilişkisinin ortaya çıkarılması.
- 2) üniversitelerinde okuyan Filistinli öğrenciler arasındaki yabancılaşma olgusunun boyutunu belirlemek.
- 3) Filistinli uluslararası öğrenciler arasında yabancılaşma hissi yaratan engellerin ve nedenlerin , bu engellerin sonuçlarının Keşfedilmesi.
- 4) Filistinli öğrencilerdeki yabancılaşma hissini sonuçlarını ve onlar için yarattığı zorlukları açıklamak.
- 5) üniversitelerine gelen Filistinli öğrenciler arasındaki yabancılaşma hissini azaltmak için öneriler geliştirmek.

Araştırmanın Önemi

Bu çalışmanın önemi, Filistinli öğrencilerin kendilerini yabancılaşmış hissetmelerine neden olan nedenlerinde belirlenmesinde yatmaktadır. Öğrencilerin yabancılaşma hissine neden olan asosyallik ve içine kapanma duygularından kurtularak aidiyet ve sosyal katılım duygular edinmelerine

yardımcı olabilecek sağlam kararlar ve temeller alınmasında yatmaktadır. Bu nedenle, bu çalışma teorik ve pratik açıdan iki yönlü bir önem arz etmektedir. Bu, öğrencilerle, özellikle gurbetçi öğrencilerin sorumlularına, öğrencilere nasıl davranılacağı, sosyal ve akademik sorunlarını nasıl çözecekleri ve yeteneklerini nasıl geliştirecekleri konusunda yönlendirmeye yardımcı olabilir.

1) Teorik önemi

- Bu çalışma, öğrencilerle görüşmeler sonucunda gerçeklere dayalı objektif kıstaslara göre hazırlanmıştır. Öğrencilerin içinde yaşadığı topluma ve eğitim gördüğü ortama nasıl ait hissedeceği hususunda öğrencilere yardımcı olacaktır.
- Daha önce yapılan araştırmalar arasında Türkiye'de eğitim gören Filistinli öğrencilerde yaşanan yabancılaşma duygusunu ele alan bir çalışmaya yoktur. Bu, bu araştırmanın önemini göstermektedir.
- Bu çalışmayı diğerlerinden ayıran, ele aldığı mekânsal sınırlılıktır. Çünkü daha önce üniversitesine okumak için gelen Filistinli bir üniversite öğrencisinin çalışıp hazırladığı bir çalışma bulunmamaktadır.

2) Pratik önemi

- Bu çalışma, genel olarak dünyanın farklı ülkelerinden gelen öğrenciler arasındaki yabancılaşma hissini azaltmaya yönelik başka çalışmalar yapmak için birçok araştırmacıya fayda sağlayabilir.
- Sosyoloji alanında özelde Türk üniversitelerine yeni bir çalışma kazandıracaktır.
- Bu çalışma, akademisyen ve burs verenlerin, bu öğrencilerin yaşamış olduğu zorluklar hakkında dikkatini çekmekte ve çözüme katkı sağlamaktadır.

Araştırmanın Sınırlılığı

- 1) **Mekânsal sınırlılık:** Necmettin Erbakan Üniversitesi, Karatay Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi
- 2) **Beşeri sınırlılık:** Konya'daki üniversitelerde okuyan Filistinli öğrenciler.
- 3) **Zaman sınırlılık:** Bu çalışma 2021-2022 yılının ikinci döneminde yapılmıştır.

Araştırma Yöntemi

Bu çalışmada araştırmacı, bilimsel çalışmanın problemi için kapsamlı açıklamalar elde etmeye yardımcı olan nitel Araştırma yöntemini kullanmıştır. Bu, araştırmacı ve yanıtlayanlar arasında doğrudan etkileşimi kolaylaştırır. Zira araştırmacıya, görüşmeler yoluyla verilerin toplanmasına yardımcı olmuştur.

Araştırma Örnekleme

Araştırma topluluğu, Konya'daki Necmettin Erbakan Üniversitesi, Karatay Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi'nde eğitim gören 15 öğrencidir. Katılımcılardan, örneklem sayısı 8 erkek ve 7 kız öğrencidir.

Veri Toplama Aracı

Araştırmacı, çalışma verilerini toplamak için birebir nitel görüşme aracını kullanmıştır.

Aracın Geçerliliği

Araştırma sonuçlarının geçerliliğini sağlamak için, öğrencilerin cevapları sonuçlar yazılarak Konya'daki üniversitelerde okuyan ve sosyoloji alanında uzmanlaşmış öğrencilerinden oluşan hakemlere sunulmuştur. Gazze Ezher Üniversitesi sosyoloji alanında uzman bir öğretim görevlisi de yine bunları incelemiştir.

Araştırmanın Değişkenleri

- 1) Cinsiyet: erkek ve kadın olarak ikiye ayrılır
- 2) Medeni durum: evli veya bekâr
- 3) İkamet durumu: Kiralık bir evde, ailesiyle birlikte veya bir üniversite yurdunda ikamet eden öğrenci
- 4) Akademik düzeyi: Öğrenci (Lisans, Master, doktora)

Bu çalışmanın prosedürel tanımları temaları beş farklı boyuttan oluşmaktadır:

- 1) Sosyal izolasyon: Bireyin içinde yaşadığı topluma ait olmadığını hissetmesi, asosyal oluşunu, toplumdaki ve toplumun üyelerinden uzaklaşmayı ve inzivayı seçmesidir.
- 2) Çaresizlik (güç eksikliği): Bir kişinin hayattaki zayıflığını ve hedeflerine ulaşmak için gerekli olan irade ve yeterlilikte olmadığını hissetmesidir.
- 3) Anlamsızlık: Kişide bu hayatın, özellikle özel hayatının anlamsız olduğu, yaptığının hiçbir değeri veya faydası olmayan bir şey olduğu ve her şeyin boşuna olduğu hissini uyandıran aşırı hüsrana duygusudur.
- 4) normsuzluk: Belirli bir örgüt, düzenleme ya da davranışa bağlı olmaksızın, davranış konularında standart ve standartlara ihtiyaç yokmuş gibi, bir kişiden çıkan rastgele davranışlardır.
- 5) İsyan: Kişinin içinde yaşadığı toplumu, davranışlarını ve bu toplumu reddetmesi ve çevresini değiştirme arzusudur.

Çalışmanın Terminolojisi

Yabancılaşma: Bireyin sosyal, kültürel, ekonomik ve politik koşullardan dolayı yaşadığı topluma yabancılaşma duygusudur. Bu, bireyde bir tecrit, hayal kırıklığı, kendi gerçeğinin reddi, çevresinde olup bitenlerin anlamsızlığı, hayatını yaşanamama, hedeflerine ulaşamama ve şu anda ne olacağı konusunda sürekli bir

endişe hissi uyandırır. Sanki birey kendinden sıyrılıp üretmeyen ve toplumunun ilerlemesini ve gelişmesine katkı sağlamayan bir şey haline gelir.

Üniversite öğrencisi: İlk ve orta öğretim gibi hayatındaki bilimsel aşamaları tamamlamış kişi demektir. Kendisi, daha sonra aldığı diploma ile üniversite aşamasına geçer ve bu aşamada kendini akademik, profesyonel ve kişisel olarak belirli bir uzmanlık alanında geliştirir. Riyad Kasım gibi araştırmacı da üniversite öğrencisini, Akademik düzeyi, kendisine diploma almaya hak kazanan bir uzmanlığa göre, genel ve teknik bir liseden üniversiteye geçmesine izin veren kişi, olarak tanımlamıştır. Burada öğrencinin kendi zevkine ve eğilimine uygun bölümü seçme hakkı vardır (Kasım, 1995, s. 85). Öğrenci, toplumuna bilimsel, mesleki ve ahlaki yönden fayda sağlamada ve gelişmede önemli bir rol oynadığı için toplumun en önemli üyelerinden biri olarak kabul edilir.

Uluslararası öğrenciler: Kendi ülkelerindeki üniversiteler dışındaki üniversitelerde okumak için dünyanın farklı ülkelerinden ve farklı milletlerden ve dillerden başka ülkelere giden öğrencilerdir. Burada yabancı öğrenciler, farklı ülkelerinden Türkiye üniversitelerinde bilimsel çalışmalarına devam etmek için gelen öğrencilerdir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. YABANCILAŞMA KAVRAMI

1.1. Yabancılaşmanın dil ve terimsel tanımı

Yabancılaşma ile ilgili olarak gerek sosyologlar, gerek araştırmacılar ve gerekse de bilginler tarafından öznel birçok dil ve terimsel tanım yapılmıştır.

1.1.1. Dil olarak yabancılaşma

"Garip kimse" anlamına gelen yabancılaşma kişinin belli bir merkezden uzak kalması anlamına gelmektedir. Arapçada aynı kökten türeyen "ta'ğrib" kelimesi, kişinin ülkeden sürülmesi demektir. Yine bu kökten türeyen اغرب kelimesi, "garip", "yabancı bir şeyin icadı" anlamında kullanılmaktadır (er-Razi, 1992, s. 197).

Yabancılaşma aynı zamanda kişinin anavatanından uzaklaşması anlamına da gelmektedir. Arapçada غرب kökünden türeyen yabancılaşmanın temel anlamı "gitmek" şeklindedir. Arapçada bu kökten türeyen kelimeler, zayıflama ve solmayı ifade etmekte olup aidiyetin zıddıdır. Ayrıca yabancılaşma kelimesinin aidiyet kaybı ve dolayısıyla zayıflık ile bağlantılı olduğunu görüyoruz. Çünkü yabancı kimse zayıftır ve bir akraba gibi ait olduğu, desteğini alacağı veya sığınabileceği bir yeri yoktur " (Mansur, 1989, s. 19).

Yabancılaşma kelimesi, İngilizce ve Fransızcada "Alienation" kelimesinin anlamını açıklamak için gelir, bu iki kelime Yunanca "Alienatio" kökünden türemiştir. Bu ise bir şeyin diğerine aidiyetini ifade eden "Alienus" kelimesinden gelir. Banat (2005), Latincedeki yabancılaşma kelimesinin ve türevlerinin İngilizcede birkaç farklı anlama geldiğini ifade etmiştir. Bu bağlamda;

- **Hukuki olarak:** Bir şeyin bir kimseden diğer bir kimseye intikal ederek mülkiyet değişimi anlamına gelir.

- **Sosyal olarak:** kişinin kendisinden veya başkalarından yabancılaşma veya uzaklaşma duygusunu ifade eder.
- **Psikolojik olarak:** Bilinç kaybı ve engelli olma durumunu veya zihinsel güçlerin veya duyuların kaybını ifade eder. Yabancılaşmanın bu farklı anlamları, farklı felsefi arka planlara sahiptir. Bunların her biri, "yabancılaşma kavramına işaret eden felsefi kökenlerin kristalleşmesine ve geliştirilmesine katkıda bulunmuştur" (Banat, 2005, s. 47).

1.1.2. Terim olarak yabancılaşma

Toplumun önemli bir grubunda, özellikle toplumun direği olan gençlik grubunda, toplumsal ilişkilerin parçalanmasını ifade eden bir kavramdır. Yabancılaşma; özne ile nesnel dünya arasındaki ayırımın yanı sıra genel olarak toplumun, özelde ailenin değer, norm ve yönergelerinin kabul edilmemesi sonucunda meydana gelir. Bu nedenle yabancılaşma kavramı Hegel, Durkheim, Erich Fromm, Seaman gibi düşünürler, filozoflar, sosyologlar ve psikologlardan oldukça ilgi görmüştür. Araştırmacılar, Alman filozof Hegel'in yabancılaşma kavramını basit, ayrıntılı ve amaca hizmet eder bir şekilde açıklayan ilk kişi olduğu konusunda hemfikirdir. Zira kendisi, yabancılaşma kavramının önceki tanımlarından farklı bir anlam katmıştır.

Hegel, yabancılaşmayı, "İnsan benliğinin sosyal bir varlık olarak mevcudiyetinden ayrılan manevi bir varlık olarak ayrılmaktır şeklinde tanımlamıştır. Başka bir bağlamda bunu, insanın öz bağımsızlığından vazgeçerek sosyal öze birleşmesi, kabul etmiştir" (Zulekha, 2012: s. 348).

Marx ise, "yabancılaşma kavramını Hegel'in eserlerinden istifade ederek meydana getirmiştir. Onun siyasi ve sosyal düşüncesinin başlangıç noktası, bireyin vatandaş olarak devletten yabancılaşması temeline dayanıyordu. Buradan aşamalı olarak insanın yabancılaşması fikrine ulaştı. Bu, insanın

ekonomik sistemi anlayışıyla işe yabancılaşması anlamına geliyordu. İnsan, Tanrı'yı sadece kendi içinde yaratmakla kalmaz. Aksine, kendi içinde yasaları, ilkeleri, kurumları, felsefeleri, malları ve sermayeyi de yaratır. Daha sonra bunlardan ayrılır, sanki ona ait değilmiş gibi, kaynağı o değilmiş gibi. Bu durumla insanın mustakil, kendine has özellikleri ile güçlü bir varlığa kavuşması imkânsız hale gelir. Bunun neticesinde buharlaşır bir köle gibi hizmet etmeye başlar. Çıkarları, kendi varlığı ile çelişirse, çıkarlarını öz varlığına tercih eder" (Rosy, 2011, s.27).

İbrahim Mazkur'un vd. (1975) Sosyal Bilimler Sözlüğünde de belirttikleri gibi yabancılaşma kelimesi ile aşağıdaki maddeler kast edilir:

1. Genel anlamda, aileden ve vatandan uzaklığı anlatır. Bu terim son zamanlarda sosyal bilimlerde Marx'ın konu hakkındaki fikirleri arasında saydığı bir göstergesi olarak kullanılmıştır. İnsan, bazen kendini kaybettiği durumların bir özeti niteliğindedir. Böylesi durumlarda insan, faaliyetlerine ve işlerine karşı yabancılaşır ve kişiliğini kaybeder. Bu, varlığını yeniden kazanmak için onu yeniden devrime sevk edebilir. Yabancılaşma, devrimlerin arkasındaki güdülerden biridir.
2. Marx'a göre yabancılaşmanın, siyasi yabancılaşma da dâhil olmak üzere çeşitli biçimleri vardır. Siyasi yabancılaşmada birey, tiran rejimin etkisi altında kendi dışındaki bir gücün ve toplumsal yabancılaşmanın bir aracı ve oyuncu haline gelir. Bu tür bir durumda toplum hiziplere ve sınıflara ayrılır, çoğunluk azınlığa boyun eğer. Ekonomik yabancılaşmada ise kapitalizm egemendir ve özel bir sınıf tüm üretim araçlarını ele geçirir.
3. Yabancılaşma düşüncesinin Hegelci diyalektik üzerinde açık bir etkisi vardır. Freud'un da bazı görüşlerinde bundan etkilendiği görülmektedir. Freud'a göre medeniyet, bireyin taleplerine cevap vermediğinde birey

yaşadığı hayata karşı bir tür yabancılaşma duygusuna kapılır ve nefret etmeye başlar.

4. Zihinsel yabancılaşma: Hastanın normal bir şekilde davranmasını engelleyen bir akıl hastalığıdır. Böylesi bir kimse topluma karşı adeta yabancılaşır, bu nedenle kendimi toplumdan izole eder "(Khalifa, 2003, s.30).

Jake (1980) "yabancılaşmayı kökleri psikoloji ve sosyolojide olan bir kavram, görüngü ve ruhsal durum olarak tanımlar. Ona göre yabancılaşma, belirli durumlardan, insanlardan, değerlerden veya genel olarak toplumdan kopma ve yabancılaşma duygularına yol açar" (Jake,1980, s. 52).

Büşra (2008) ise yabancılaşmayı bireyin kendisine yabancılaşması " kendisinden ve arzularından, ilkelerinden, değerlerinden ve hırslarından koptuğunu hissettiği psikolojik bir durum şeklinde tanımlamıştır. Bunu, bireyin bir yandan kendini tanımaması, diğer yandan sosyal ve kültürel davranışların sonucu nedeniyle bireyin etkisizlik ve gerçeklikten çekilme duygusu ortaya koyar. Bundan sonra birey, toplumsal davranışlardan kopar ve amaçsız, anlamsız, sıra dışı ve edilgen bir duruma düştüğünü hisseder. Güç kaybı, sosyal ayrılık, kendine yabancılaşma ve güvensizlik duygusu, bunun peşinden gelir" (Büşra, 2008, s. 17).

Fares'e (2004) göre ise genel olarak yabancılaşma, "kişinin öz kimliğine yabancılaşmasını, gerçeklikten uzaklaşmasını ve toplumdan kopmasını ifade eden psikolojik bir bozukluktur. Böylesi bir durumda kişi kendine ve dış dünyaya karşı ve insanlar arasında yabancılaşır".

Barghouti (1999) de yabancılaşmayı "genç bireyin kendini yalnız, soyutlanmış ve kendisinden, duygularından, eylemlerinden ve performansından uzak hissettiği sosyal bir olgu olarak tanımlamıştır. Bu durumda olan bir kimse, yaptıklarının

hiçbir değeri olmadığını düşünür ve güvensizlik hissini yanı sıra dış çevre üzerinde hiçbir etkisinin olmadığına inanır. Bu durum, gençler arasındaki sosyal etkileşime de yansır. Bireysel ya da toplumsal düzeyde gençlerin kendi vatanları içinde yaşadıkları yabancılaşma; siyasal, sosyal, kültürel, psikolojik ve ekonomik düzeyde kendini gösteren bir durum haline gelir" (Barghouti, 1999, s. 30).

Semira'ya (1989) göre ise yabancılaşma, "kişinin Rabbinden uzaklaşmasından doğan bir olgudur. Rabbinden uzaklaşan bir kimse, önce rabbini unuttur daha sonra kim olduğunu unuttur. Ardından diğerlerinden bir kopuş meydana gelir. Bu aidiyetten koptuktan sonra kişi için her şey anlamını yitirir ve aciz bir durumda olduğunu düşünmeye başlar. Daha sonra ise hayattaki amacını yitiren birey normlara bağılıktan çözülür. Değersizlik hissi yaşar ve kendinden uzaklaşır" (Samira, 1989, s. 83).

Zehran (2004) ise yabancılaşmayı "anlamsızlık, çaresizlik, amaçsızlık, kuralsızlık gibi boyutlardan oluşan bastırılmış duygular" olarak tanımlamaktadır (Zehran, 2004, s. 117).

Bu tanımlardan hareketle, yabancılaşmanın insanın kendisini kaybetmesi durumunu ve onu rahatsız eden başıboşluğu belirtmek için kullanıldığını ifade edebiliriz. Yabancılaşma yaşayan birey, kendine ve ait olduğu çevreye karşı yabancılık duyar. Siyasi, ekonomik, yasal ve kültürel sistemden uzaklaşır. Diğer taraftan yabancılaşma, insanın arzularını gerçekleştirememe durumunu ve çevresindeki olaylara karşı gösterdiği ilgisizliği ifade eden bir tanımdır. Bu durumda birey kendi gerçekliğinden ve toplumdan ayrılır. Tüm bunların bir sonucu olarak eziklik ve parçalanmışlık hissine kapılır, tamamen dağılır, edilgen bir duruma düşer. Her türlü etken karşısında bir nesne gibi hissetmeye başlar.

"Diğer taraftan tarihsel olarak yabancılaşma kavramının dini, felsefi ve psikolojik kültürde çeşitli kullanımları olmuştur. Yabancılaşma fikri şu anki anlamıyla Orta Çağ'da ortaya çıkmıştır. Daha sonra ilk felsefi kullanımından bu yana bu kavramı ele alan farklı felsefi, psikolojik ve sosyolojik eğilimlerin bir sonucu olarak Toplumsal Sözleşme teorisinde yabancılaşma teriminin çeşitli kullanımları ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte çoğu çağdaş analizler gösteriyor ki yabancılaşma terimini sistematik olarak ilk kullanan kişinin, on sekizinci yüzyılın sonlarında ve on dokuzuncu yüzyılın başlarında Hegel olduğu konusunda fikir birliği vardır. Bundan sonra Marx, yabancılaşma terimini *el yazmalarında (1844) ve (Kapital)* adlı çalışmasının bölümlerinde kapitalist üretim sistemindeki toplumsal ilişkilerin doğasına dair analizlerinde kullandı" (Al-Zaghal ve diğerleri, 1990, s.48).

Mahmud Recep, yabancılaşma kavramının üç önemli aşaması olduğunu ifade etmiştir: (Recep, 1988, s. 20).

1. **Hegel Öncesi Aşama:** "Bu aşamada yabancılaşma kavramının ayrılma ve bölünme gibi hukuki bağlamda farklı anlamları vardır. Bu türde bir yabancılaşma mülkiyetin bir kimseden diğerine devrini ifade eder. Psikolojik ve sosyal bağlamda yabancılaşma insanın kendisinden ayrılması ve toplumda alışlagelmiş olanın ihlali anlamına gelir. Dini bağlamda ise, insanın Rabbiyle olan bağlarının kopuşunu ifade eder. Bu anlam, insanın Tanrı'dan ayrılması, yani günah ve itaatsizliğe sapması ile ilgilidir" (Schacht, 1980, s.64).
2. **Hegel Aşaması:** "Hegel, yabancılaşma kavramını ikili doğası olan bir manada kullanmıştır. Yani yabancılaşmayı bilgi ve özgürlüğün kişiden alınması gibi bir gönderme olarak kullanmıştır. Kavramı bu ikili anlamda kullanan ilk kişi Hegel olmuştur" (Recep, 1988, s. 20).

3. Hegel-Sonrası Aşama: "Bu aşamada yabancılaşma teriminin yalnızlığı ifadeye etmeye başladığı aşamadır. Bu aşamada söz konusu terim, olumlu-olumsuz şeklinde çift doğal bir mana olmaktan çıkıp olumsuz şekilde tek anlamda ele alınmaya başlanmış ve bunu dile getiren en önemli düşünürlerden biri de olmuştur. Karl Marx, Hegel'den yabancılaşma fikrini alarak onu doğadan veya insan varlığından doğan ontolojik anlamda kullanmıştır. Yabancılaşma fikrinin kökleri de esasen Hegel fikrine dayanan metafiziğe kadar uzanır. Alman filozof Froebach ise bu kavramı varoluşçu düşünceden materyalist düşünceye aktarmıştır" (Muhammed, 1999, s.28).

1.2. Batılı Düşünürlere Göre Yabancılaşma Kavramı

1.2.1. Hegel'e Göre Yabancılaşma:

"Hegel, insanın bir etken ve başkalarının eylemlerinin bir konusu olarak özünden ayrılmasını gündeme getiren en önemli düşünürlerden biridir. Bu bağlamda Alman ideal felsefesinde yabancılaşmanın ayrılık anlamında kullanılması popüler olmuştur. Hegel, kişilik ve sosyal ve kültürel sistemler düzeyinde birçok yabancılaşma türünü birbirinden ayırmıştır. Burada temel bir meseleyi gündeme getirmiş, karakterin yabancılaşması, öznel olan ve gerçekçi olan arasındaki çatışmada yattığını ifade etmiştir" (el-Şerif, 2010: s. 51).

"Aaron (1972), Hegel'in yabancılaşmanın anlamını insanlık tarihi ve manevi halinin dönüşümü ile ilişkilendirdiğine işaret eder. Şöyle ki ruh, doğallaşmak üzere kendine yabancılaşır. Daha sonra, öznel olanla nesnel olan arasında ortak bir birim oluşturmak için kendini doğaya yabancılaştırır. Her çıkış yabancılaşma olarak kabul edilir ve ruhun kendisine dönüşü, yani mutlak bilgiye ulaşmadığı sürece kişi yabancılaşmaya yenilir" (Aaron, 1972, s. 185).

Hegel'in yabancılaşmayı iki anlamda kullandığını görüyoruz: "Birincisinin kökleri teolojiktir. İkincisinin kökenleri toplumsal sözleşme felsefesindedir. Teolojik yabancılaşma kavramı, insanın günaha düşmesi yoluyla tanrı ile olan bağlarını koparmasını ifade eder. Böylece benlik, ruhsal varlığın sosyal özünden ayrılır. İkinci anlama gelince, Hegel toplumsal sözleşme felsefesinden almıştır. Bu yabancılaşma kavramının temelinde, bireyin kendini edilgen bir konuma bırakıp kendi üzerindeki kontrol hakkını başkalarına teslim etmesi yatar. Diğerleri bu hakkı sivil toplum çerçevesinde kullanır. Yani bireyin özerkliğinden vazgeçmesi ve toplumsal öze özdeşleşmesidir" (Schacht, 1980).

Dolayısıyla Hegel'in yabancılaşmaya dair tanımlarını anlayabilmek için gençlik yazılarındaki iki önemli konu etrafında dönen yabancılaşma kavramına bakacağız. Bunlar özgürlük ve yabancılaşmadır. Hegel'e göre özgürlükten kastedilen şey "insanın kendisine tam olarak sahip olması demektir. Yabancılaşma ise özgürlüğün tam tersidir. Yabancılaşma, İnsanın kendisinden, eylemlerinden ve başkalarından tamamen ayrılması, böylece bütün bunların kendisine yabancılaşması anlamına gelir. Aynı zamanda bir kişinin, köleliğine yol açacak şekilde kendisini kaybetmesi ve kendi üzerindeki kontrolü yitirmesi anlamına da gelebilir. Bu nedenle, yabancılaşma fikrinin, yabancılaşma meselesinin olumlu tarafı olmaksızın, yalnızca olumsuz tarafına dayanan yekpare bir vizyonu temsil ettiğini görüyoruz. Bu, Hegel'in diğer yazılarında yabancılaşma fikrine verdiği diyalektik tedavi şeklinden farklıdır" (Hamdi, 2005, s. 79).

1.2.2. Karl Marx'a Göre Yabancılaşma

Karl Marx, yabancılaşan insan olgusunu önemseyen ve yabancılaşma kavramını felsefi bir kavramdan sosyo-ekonomik bir kavrama dönüştüren ilk düşünürlerden biridir. Bu nedenle Marx'ın yabancılaşma kavramını, sanki materyalist laik bir kavram ve kökeni ve gelişimi açısından ekonomik ve sosyal

bir fenomen olarak ele aldığını görüyoruz. Marx, yabancılaşma tanımını Hegel'in bu konudaki önceki çalışmasından çıkarmıştı. Marx'a göre yabancılaşmanın temeli, "ekonomik sistem anlayışı nedeniyle insanın işten yabancılaşmasında yatmaktadır. Ona göre özellikle ekonomik süreçlerde en önemli eksen insandır. Kendisi, üretim süreçlerine yansıyan yabancılaşmanın dört boyutu olduğuna inanmaktadır. Bunlar; işçinin ürününe yabancılaşması, işçinin işine yabancılaşması, işçinin kendine yabancılaşması ve işçinin başkalarına yabancılaşmasıdır" (Muhammed, 1997, s.118).

İşçinin yaptığı işin ürününe yabancılaşması demek, işçinin kendisi için değil, başkaları için çalışması demektir. İşçi, kontrol gücünün olmadığı ürünler elde etmek için tüm çabasını sarf eder, ancak ürünleri başkalarının kontrolüne girer. Sonuç olarak, işçi çaresiz kalır, yoksullaşır ve sadece ürünleri değil, yaşamının kendisi üzerindeki kontrolünü de kaybeder ve yaratıcı insan benliğini gerçekleştirilmekten mahrum kalır.

Özellikle kapitalist toplumlarda işçinin işine yabancılaşması, işçinin sadece kendi ürünleri üzerindeki kontrolünü değil, yaptığı işte, kalitesinde ve kendisiyle olan iş ilişkisinde bile kontrolünü kaybetmesi anlamına gelebilir. Karl Marx'ın dediği gibi, kendi öz varlığının emin değildir, onu inkâr eder ve hiç hoşnut olmaz, aksine hep mutsuz hisseder. Bu nedenle çalışmak işçi için, onun yiyecek, içecek ve diğer ihtiyaçlarını karşıladığı bir araç haline gelir.

Bir de işçinin kendine yabancılaşması vardır. Bu durumda olan bir işçi, insani ihtiyaçları dışında günlük ihtiyaçlarını karşılamak için başkalarının kendisinden yararlandığı maddi bir nesneye dönüşür. Artık iş, onun için sadece hayatta kalmanın bir yolundan ibaret kalır.

Bir başka deyişle işçinin kendine yabancılaşması, "insanın doğayla karşılıklı olumlu bir ilişki kurarak zenginleşmek yerine, onu sürekli sömürerek doğaya yabancılaşması ile ifade edilmektedir" (Bereket, 2006, s. 12).

İşçinin başkalarına yabancılaşması, insanın ürünlerine ve kendisine yabancılaşmasının bir sonucudur. Doğal olarak da insan insana yabancılaşmaktadır. Böylece kapitalist sistemde işçi, başkalarına güç, üretim ve fayda sağlamak için çalışan bir araç haline gelmektedir.

Marx'a göre yabancılaşma, insanın kendini kaybetmesine ve insani özelliklerden ve gerçek benliğinden yoksun bir meta haline gelmesine neden olan bir süreçtir. Bu süreç, işçi üretiminin kapitalizm tarafından sömürülmesine dayanmakta gibi görünmeye başlamıştır. Bu nedenle Marx, sosyo-ekonomik ve psikolojik yöntemlerle insanı yabancılaşma ve köleleştirme prangalarından kurtarmak istemiştir. Çünkü Marx'a göre, insanın özgürlüğüne ya da köleliğine, düşüncesine ve yaşamını nasıl sürdüreceği insanın içinde büyüdüğü ve yaşadığı toplumun yapısı ile yakından ilgilidir. Bu nedenle Marx, tamamen bilinçli, uyanık bir insanın gerçekleştirilmesinin, ancak insanlığın yeni bir sosyal ve ekonomik örgütlenmesini getiren sosyal değişimler çerçevesinde mümkün olduğunu belirtmektedir. Bu onun insana ve özgürleşmesine olan ilgisinin, onun ekonomik yönüne ve gücüne olan ilgisinden daha fazla olduğunu göstermektedir.

Karl Marx'ın yabancılaşmadan bahsettiği en önemli kitapları arasında *1844 El Yazmaları*, *1845 Alman İdeolojisi* ve *Kapital* kitabı yer alır. Marx, 1844 Ekonomik ve Felsefi Elyazmalarında, "insanların, dünyasının değersizleşmesi, nesnelere dünyasının değer kazanması ile orantılı olarak artar, demiştir. Emek sadece emtia üretmekle kalmaz; genel olarak emtia ürettiği ölçüde, kendi kendini ve işçiyi de meta olarak üretir. Bu olgu sadece şunu dile getirir: Emegın ürettiği

nesne, onun ürünü, yabancı bir varlık olarak, üreticiden bağımsız bir erk olarak, ona karşı koyar. Emek ürünü, bir nesne içinde saptanmış, bir nesne içinde somutlaşmış emektir, emeğin nesnelleşmesidir. İnsanlar Ürünlerin üretimi ve dağıtımını için gerekli olan toplumsal örgütlenmeyi gerçekleştiremezler. Pazardaki ürünlerin mübadelesi, sosyal ilişkiyi gizler (çünkü kişisel bağlar gayri şahsi hale gelmiştir). Meta üretiminde ve kendi emek-gücünün satışında birlikte çalışmak artık bir amaç haline gelir" (Syed Ali, 1993, s.156).

Bu doğrultuda Marx'a göre yabancılaşma, "artık seleflerinde olduğu gibi metafizik bir fenomenden ibaret değildir. Daha ziyade insanın dünyadaki varlığı ile ilgili tarihsel bir olgu haline gelmiştir" (Hammad. 2005, s. 97).

Bu nedenle Marx, yabancılaşmanın kaynağının insanın kendisi olduğuna işaret eder. Çünkü insan artık dış dünyayla mücadele etmemektedir, bilakis artık onun savaşı kendisi ve doğasına karşıdır. Marx, yabancılaşmanın ortadan kaldırılmasının, parayı artırmak ve ekonomiyi güçlendirmek için emekçileri sömürmek ile değil, insan emeğinin yaratıcılığını ve yeteneklerini geliştirmeye çalışan bir toplum kurmayı amaçlayan sosyalizm yoluyla olabileceğine inanıyor.

Bu, Karl Marx'ın düşüncesindeki varoluşsal dünyevi boyutları ortaya koymaktadır. Bu boyutlar, insanın insanlıktan çıkmasına yol açan her şeyle ve kölelik faktörleriyle yüzleşmekten ibarettir. Bu da insanın kendisini kaybetmesine ve onu sadece başka bir şeyin yararına çalışan bir makine haline getirmesine neden olmaktadır.

1.2.3. Jean-Jacques Rousseau'ya Göre Yabancılaşma

Banat (2005), "Rousseau'nun yabancılaşmayı geleneksel hukuk anlamında kullandığına dikkat çekmiştir. Geleneksel hukukta yabancılaşma; sahip olduğumuz bir şeyin elden çıkarılması, hediye edilmesi veya satılması ve vazgeçme veya verme anlamına gelmektedir. Bu türde birey, toplum

çerçevesinde sosyal güvenlik arayışı içinde hak ve özgürlüklerinin bir kısmını veya tamamını topluma teslim eder" (Benat, 2005, s. 94).

Alusi (2003) de, "Jean-Jacques Rousseau'nun toplumsal sözleşmede (yabancılaşma) ifadesini ilk kullananlardan biri olduğunu ifade etmiştir. Yabancılaşma kavramına ilgi Hegel'in yazılarına kadar uzanır. O ve ondan sonraki Karl Marx, yabancılaşma fikrini felsefi olarak geliştirmiştir. Onlara göre insanın batılılaşmasının başlangıcı, emek ve üretim yoluyla doğadan ayrılmasından ve insanın doğayı kontrol etme ve etrafındaki dünyayı dönüştürme yeteneğinin artmasından kaynaklanmaktadır. İnsanın, kendisini, emeğinin ürünü olan şeylerle çevrili buldukça kendisiyle bir yabancılaşma yaşadığını görüyoruz. Bununla beraber insan, kontrolünün sınırlarını aşma eğilimindedir" (Alusi, 2003, s. 122).

Rousseau, Toplumsal Sözleşme adlı kitabında, yabancılaşmanın olumlu ve olumsuz anlam olarak ikiye ayrıldığına dikkat çeker. Olumlu anlamı, toplumun bir bütün olarak yararlanması için bireyin toplumun hizmetine sunulması sürecini ifade eder ve bu süreç kamu yönetiminin yönlendirmesi altındadır.

Rousseau'ya göre yabancılaşmanın olumsuz anlamı ise, "uygarlık insanın özünü kendisinden çalmış, kurduğu toplumsal kurumlara onu köle ve tabi hale getirmiştir" şeklindedir. Dolayısıyla insan organik uyumunu kaybeder ve kişinin ne olması gerektiği ile gerçekte ne olduğu arasında sorunlar ortaya çıkar ve yabancılaşma meydana gelir " (Ragab, 1994, s. 33).

"Bunun sonucu olarak bir ayrılık durumu kök salmış ve bir karşıt ikili sistem kurulmuştur. Hegel, kişilik, sosyal ve kültürel sistemler düzeyindeki birçok yabancılaşma türü ile temel sorunun etkileri arasında ayrıma gitmiştir. Bu temel sorun, kişiliğin yabancılaşması, öznel olanla gerçekçi olan arasındaki çatışmada

yatmaktadır. Yabancılaşma terimini Alman felsefesinde ilk ele alan Hegel kabul edilir. Hegelciler tarafından geliştirildikten sonra bu yaygınlık kazanır.

Yabancılaşmayı bir toplumsal yorum ve araştırma aracına dönüştüren kişi Karl Marx'tır. Marx dini ve siyasi analizlerinde yabancılaşma kavramını kullanmasa da, adalet analizinde ve bölünmesine ilişkin tartışmalarında yabancılaşma kavramına odaklanması sosyal bilimlerde bu kavramın yayılmasına neden olmuştur" (Hammad. 2005, s. 97).

1.2.4. Erich Fromm'a Göre Yabancılaşma

"Fromm, diğer çağdaşlarına kıyasla, yabancılaşma olgusunu uzun uzadıya ve en kapsamlı bir şekilde tartışan psikanalistlerden biri olarak kabul edilir. Yabancılaşma olgusu, düşünüldüğünde olumsuz bir olgudur. Bu da söz konusu olguyu, kavramı açık ve seçik olmayan ve bireyi kavram olarak kendi varlığını idrak etmekten alıkoyacak şekilde kullanmaya yöneltmiştir. Yabancılaşma, çeşitli diğer kavramlarla birbirinin yerine ve değişken şekillerde kullanılmıştır" (Fromm, 1995, s.37).

Fromm'un yabancılaşma kavramını kendisinden önceki iki kaynaktan çıkardığını görüyoruz. Bunlar ilk teolojik yazılar ve Karl Marx'ın ünlü yazılarıdır. Fromm'un yabancılaşma kavramından ilham aldığı Marx'ın en önemli kitaplarından biri de İktisadi El Yazmaları Kitabı'dır. Fromm, yabancılaşma kavramını psikolojik etkenler ile sosyal etkenler arasındaki uyumsuzluk olarak ifade eder. Bu, insanı yaşadığı çağın bağlarından koparmakta, bununla beraber yine de onu özgür kılmamaktır. Fromm, bunu "kopuş" olarak ifade eder; bu kopuş, insanın günah işlemesi sonucunda kendisinden, özünden ve Tanrı'dan kopması anlamına gelir. Bu da insanı Tanrı'ya yabancılaştırır, doğru düşünemez, yaşamında yeni ve önemli şeyler icat edemez hale getirir. Aynı zamanda kişiye özgür yaşama korkusu ve bu kişisel

özgürlüğün tehlikelerinden kaynaklanan korku ve yalnızlık duygusu hissettirir. Hayatını ailesine bağlı olarak geçiren bir insan, onu her zaman onlara ait kılar ve tüm kişisel meselelerinde onlara yönelir. Bu nedenle, başkaları tarafından kontrol edilmeden özerklik kazanmak ve kendi kişiliğini kontrol etme yolunda ilerlemek zordur. Çünkü varlığı bağımsız hale geldiğinde, bu bağımsızlık onun güvenlik ve aileye ait olma duygusunu tehdit ederek ona çaresizlik ve endişe duygusu verir. "Birey bağımsız hale geldiğinde, tehlikelerle ve doğaüstü güçlerle dolu bir dünya karşısında tek başına kalır ve kısa sürede kendini çaresiz, endişeli ve sonra da yabancılaşmış hisseder" (Hammad. 2005).

Yabancılaşmış kimse, dünyayı ve kendisini alınıp satılabilen ve sadece maddi değerleri olan bir obje olarak görür. Bireyin başarısı artık kendi değerine bağlı değildir, aksine başarısı, kişiliğini sosyal işlem pazarında satma başarısının boyutuna bağlıdır. Fromm'un burada bir ilke aradığını görüyoruz, "o da insanın dış güçlerin egemenliğinden, toplumdan, devletten ve diktatörlük güçlerinden kurtuluşudur. O, asil olmayan benliğin esirliğinden asil benliği ister" (Erich Fromm, 1972).

Erich Fromm (1972) Özgürlük Korkusu adlı kitabında üç savunma mekanizması tanımlamıştır:

1) Otoriteryenlik

"Bireysel benliğin bağımsızlığını terk ederek onun yoksun olduğu gücü, dıştaki bir başka benliğe entegre ederek elde etme eğilimini ifade eder. Bu mekanizmalardaki en belirgin şekiller, boyun eğme ve egemen arsunda arzusunda bulunur. Aynı zamanda hem normal hem de asabi insanların Sado-

Mazoşist arzularında farklı derecelerde bulunduğu da söylenebilir" (From, 1971, s. 117).

2) Yıkıcılık

"Amacı olumlu ya da olumsuz dayanışma değildir, amacı konusunu ortadan kaldırmaktır, aynı zamanda bireysel çarezişliğe ve izolasyona dayanma gücünde vardır. Kısaca otoriteriyenlik sorunu somutlaştırmayı amaçlarken yıkıcılık onu ortadan kaldırmayı amaçlar. Otoriteriyenlik, bireyi, tahakkümle diğerleri üzerindeki etkinliğı güçlendirme eğiliminde iken yıkıcılık harici bütün tehditleri ortadan kalıdrarak destekleme eğilimindedir" (Frum, 1972, s. 145).

3) Mekanik uyum

"Diğer mekanizmalarda, birey, dışındaki dünyanın baskın gücüne kıyasla, bireysel entegrasyonundan vazgeçerek veya başkalarını yok ederek anlam duygusunun üstesinden gelir. Böylece dış dünyanın tehdidini durdurmayı amaçlar. Kaçmak temeline dayanan diğer mekanizmalar dünyadan tamamen çekilmeyi ifade eder, böylece dünya bazı psikopatik vakalarda bulduğumuz imaj olan tehdidini kaybeder. Psikoloji, bir psikolojiyi dış dünya ile karşılaştırıldığında küçüldüğü noktaya kadar büyütür. Bu kaçış mekanizmaları bireysel psikoloji için önemli olsa da, sadece ikincil bir öneme sahiptir. Bu özel mekanizma, modern toplumun normal bireylerin çoğundan oluştuğunu bulduğumuz çözümdür. Kısaca birey, kendisi olmak için geri çekilir. Medeniyet modelleri tarafından kendisine sağlanan kişilik türünü tamamen kabul eder. Bu yüzden tamamen başkalarının onun olmasını istedikleri gibi olur" (From, 1972: s. 149-150).

1.1.1. Émile Durkheim'a Göre Yabancılaşma

Fransız Durkheim, sosyal normların kaybı olgusunu veya "Anomi" fenomeni dediği şeyi analiz etmek için yabancılaşma kavramıyla ilgilenen bir sosyologdur. Bu, Toplumsal olguların genel bir olgusudur ve bireyin kendisini güvence altına alır. Birey, bireyin tabi olduğu kolektif vicdan denilen bu kolektif duygunun içinde olup ona boyun eğmiştir.

"Bu terim, sosyal ilişkileri yöneten normlardaki bir bozulma durumunu ifade eder. Bunun sonucunda birkaç rakip veya düşman grup arasında, grup uğruna fedakârlığın önemi duygusunu tehdit eden şiddetli krizler ortaya çıkar. Güçlü gruplar, iradelerini zayıf olanlara dayatmak için gayri adilane yöntemler kullanırlar. Bu durum, parçalanma ve çatışmaya kadar uzanan sosyal uyumu tehdit eder" (Bereket, 2006, s. 44).

Durkheim, toplumun parçalanmasına yol açan ve böylece yeni değer ve etkililik standartları ile değiştirilmeden standartların kaybolmasına neden olan engelleri belirlemek için iki intihar olgusunu ve animus olgusunu ilişkilendirdi. Bu nedenle Durkheim'ın Sanayi Devrimi sonrası Avrupa'daki toplumsal gelişmeler bağlamında intihar türlerine değindiğini görüyoruz. Bu bağlamda iki intihar türü vardır. Bunlardan birincisi kişi topluma karışmayıp yalnız olduğu için ettiği bencil intihardır. Bu intihar çeşidi, kişisel rekabet ve bencillik duygularının hâkim olduğu bireysel toplumlarda yaygınlık kazanmıştır. İkincisi ise; ekonomik, politik, sosyal ve kültürel gibi hayatın çeşitli alanlarında hızlı ve kapsamlı bir gelişmeye tanık olunan toplumların çoğunda meydana gelen anemik intihardır. Bu, geleneksel değerlerin ve standartların kontrol davranışı ve bencil arzu üzerindeki kontrollerini kaybetmesine neden olmuştur.

Durkheim'ın modern toplumların hastalıklarına ilişkin teşhisinde, toplumdan yabancılaşmanın yayılmasının, onun ihtiyaçlarını karşılamamanın

zorluğundan değil, artık meşru ihtiyaçlarımızın sınırlarını bilmememizden kaynaklandığını düşünmektedir.

"Durkheim, çağdaş sanayi toplumunda insanoğlunun geldiği son nokta ve insan özlemlerinin belirlenmesinde aktif bir rolü olan dinin etkisiyle dengeyi oluşturabilen eski toplumlardaki durumun bir karşılaştırmasını yapar. Bu eski toplumlarda din, Allah ve kader inancı ile insanda bir takım kanaatler meydana getirmiştir. Din, dünyevi meseleler üzerindeki kontrolü ve toplumsal dayanışmayı sağlamak için ekonomik güçlerin dizginlenmesi yanından endüstriyel toplumun yoksun olduğu ahlaki güç konumunda dir" (Durkheim, Ibid: s. 177-178).

Durkheim'ın ve kendinden önceki Karl Marx'ın fikirlerine baktığımızda her ikisinin de yabancılaşma olgusu ve bunun endüstriyel toplumla ilişkisi konusunda tek bir kritik ilke üzerinde anlaştıklarını görüyoruz. Ancak, yorumlama yöntemleri farklıdır. Durkheim, modern sanayi toplumunun sosyal, ekonomik ve ahlaki sisteminde bir çöküntü halinde olduğunu ve örgütlenmekten aciz olduğunu düşünürken Karl Marx, sanayi toplumunun, özellikle de kapitalistlerin insanlara (emekçilere) baskı ve güç uyguladığına inanmaktadır. Bu durum, emekçilerin ürünlerini, onların kendi arzularını ve kişisel çıkarlarını gözetmeden yalnızca kapitalistlere hizmet etmek, arzularını tatmin etmek ve üretimi artırmak için kullanılan bir araç haline getirmektedir. Bu da işçinin kendisine, özgürlüğüne ve haklarına yabancılaştığını hissettirir. Dolayısıyla her ikisinin de toplumdaki işbölümü sistemini kabul etmediği görülmektedir. Fakat aynı zamanda Durkheim, birey ile toplum ve vatandaş ile otorite arasında bütünleşmeyi ve karşılıklı bağımlılığı sağlamak, biri diğerinin

hesabına değil, her iki tarafa da hizmet eden ortak hedeflere ulaşmak için bu sistemin kaldırılmasını değil, daha çok iyileştirilmesini talep etmektedir.

Bunun yanı sıra kendisi, özgürlük ve zorunluluk arasındaki ilişki sorunuyla da yakından ilgilenmiştir. Bu sorun, Hegel'in ilgilendiği konuyla aynıdır. Bunu, "Benlik ve konum arasındaki ilişkiyi anlamak, yabancılaşmanın toplumsal sürecini anlamak için doğru bir giriş noktasıdır" (Syed Ali, 1993, s.211). diyerek yorumlamıştır. Bu nedenle, Durkheim'ın bu terimle ilgili tanımından etkilenmiş çok sayıda sosyal araştırmacı bulunmaktadır.

1.1.2. Max Weber'e Göre Yabancılaşma

"Melvin Solomon, Alman Max Weber'in yabancılaşma olgusu üzerine çalışmalar ortaya koyan bir sosyolog olduğuna dikkat çekmiştir. Bu çalışmalar üzerinden Karl Marx'ın işçinin özgürlüğünün, işi yürütmekten sorumlu kuruluş tarafından kontrol edilerek nasıl elinden alındığını gösteren kontrol kaybı fikrini, endüstriyel alanının ötesinde bir alanda kullanmıştır"(Atef, 1963, s.195).

Weber, acziyet ve çaresizliğin emekçi ile sınırlı olmadığına, bilakis toplumun tüm kesimlerini kapsadığına ve genel örgütleri içine alan genel bir durum olduğuna inanıyor. Bu bağlamda bir insan, yaptığı işin türü ne olursa olsun, çoğu zaman ürünlerine, araçlarına ve fikirlerine hâkim değildir, çünkü çoğu zaman ondan bağımsızdır. Ayrıca acziyet ve güçsüzlük, demokratik toplumlarda bile insanı devlete karşı tahakküm altına almaktadır.

"Demokratik toplumların gerçekte vatandaşı tahakküm altına aldığına işaret etmektedir. Devlet, bizzat halk tarafından seçilse bile halkın üstünde bir hükümdar dokunulmazlık kazanmaktadır. Devlet, vatandaşları önemli kararların alınmasına gerçekten dâhil etmez ve vatandaşlar, kendi kaderlerini tayin hakları üzerinde önemli bir etkisi olanlar da dâhil olmak üzere, siyasi

kararlar ve olaylar karşısında genellikle şaşkın ve çaresizdirler "(Barakat, 2006, s.43-45).

"Bu bağlamda yabancılaşma kavramının kökleri büyük ölçüde varoluşçu düşünceye, özellikle de varoluşçuluğun ilk öncüsü olan Kirkmard'a kadar uzanır. Dolayısıyla varoluşçuların rolünü burada unutmamak gerekir. Kirkmard, "The Current Age" adlı kitabında, bireyin kalabalık içinde kaybolması, özgünlüğünü ve özgürlüğünü yitirmesi suretiyle modern insanın yabancılaşmaya maruz kaldığını ifade etmektedir. Ona göre çağın insanı, halkın sahte güvencesi karşılığında özgürlüğünü feda ettiğinde, insan olarak kendini kaybeder. Yani yabancılaşma, toplum içinde insanın kayboluşunu ifade eden bir olgudur. Heidegger, Sartre ve diğer varoluşçu filozoflar için durum böyledir. Varoluşçular, ne Hegelci mutlakiyetçiliğin ne de işçi sınıfı diktatörlüğünün insanın aradığı özgürlüğü sağlayamadığına inanırlar. Yabancılaşmayı, bir kişinin içine düştüğü, özgürlüğünü, insanlığının anlamını ve varoluşunun özünü kaybettiği sahte, özgün olmayan ve yasadışı bir varoluş biçimi olarak tasvir ederler. Bu nedenle, Varoluşçular için özgürlük, yabancılaşmayla yakından ilgilidir. Dolayısıyla da özgürlüğün gerçek hali, ancak yabancılaşma süreciyle ortaya çıkar" (Al-Khouli, 1987).

"Böylece yabancılaşma kavramının insanın kendisi kadar eski bir olgu olduğu ve asırlar boyu insanın bir gerçeği olarak kaldığı ortaya çıkmaktadır. Dünyada İslam, Yahudilik ve Hıristiyanlık olmak üzere üç semavi din vardır. Bu dinlerde yabancılaşma, Tanrı'dan ayrılma anlamı üzerinde birleşir" (Al-Nouri, 1979).

1.2. Yabancılaşmanın Nedenleri

Toplum bireyleri arasında yabancılaşma duygusuna neden olan sebepler ve etkenler çeşitlilik göstermektedir. Çoğu sosyal araştırmacı ve filozof, yabancılaşmanın en önemli nedenlerine dikkat çekmiştir. Bunlar, kişinin kendisi

ve gelişimi ile ilgili psikolojik etkenler olabildiği gibi kişiyi ve içinde yaşadığı toplumu birbirine bağlayan sosyal etkenler de olabilir. Kişinin gelir düzeyi ve yaşam standardı ile ilgili ekonomik faktörler olabileceği gibi kimlik krizi ve değerler krizi tarafından temsil edilen kültürel faktörler olabilmektedir.

"Bunun yanı sıra, yanlış toplumsal yetiştirilme, toplumsal değişim süreçleri, uygarlık gelişimi ve çağdaş yaşam, insanın toplumsal görevlerini kolaylıkla yerine getirememesi, kuşaklar ve birey ile içinde yaşadığı toplum arasındaki boşluk, yabancılaşma duygusunun en önemli sebepleri arasındadır" (Qureshi, 1996, s. 59).

"Eric Fromm'a göre modern toplumun doğası, makinenin egemenliği, modern teknolojinin insan üzerindeki egemenliği, otoritenin egemenliği ve otoriter değerlerin, eğilimlerin ve fikirlerin egemenliği de yabancılaşmanın kaynak ve nedenleri arasındadır. Zira Gücün ve otorite sevgisinin olduğu yerde insan yabancılaşması vardır" (Zahran, 2004, s. 102).

"Karen Horney, yabancılaşmanın nedenlerini ve kaynaklarını iç baskılara bağlar. Şöyle ki birey ideal benliğe ve hayal ettiği imaja kendi başına ulaşmak için performans ve etkinliğini en mükemmel seviyeye çıkarmaya çalışır" (Abdul Muhtar, 1999, s. 50).

1.2.1. Psikolojik Nedenler

Yabancılaşma olgusunu etkileyen faktörlerden biri de insanların içinde yaşadıkları toplumu ve kendilerini kabul edememelerinden kaynaklanan psikolojik faktörlerdir. Bireyin kendini ve özünü tanıması, kendini öne sürme ve gerçekleştirme sürecinde yardımcı olan ilk adımlardan biri iken, kendini bilmemesi ve kaybetmesi, toplumda kabul görmeyen ve değeri olmayan eylemlere neden olur. Bu nedenle, birey kendine değer vermeli ve saygı duymalı, kendini tüm olumlu verilerle motive etmeli ve kendini olduğu gibi kabul

etmelidir, böylece yaşamı için mevcut olanaklarla orantılı hedefler ve emeller belirleyebilir.

İclal Sri (1993), yabancılaşmanın çeşitli psikolojik sebepleri olduğunu ifade etmiştir:

- a) **Çatışma:** Çatışan güdüler ve arzular ile aynı anda karşılanamayan ihtiyaçlar arasında gerginlik, kaygı ve kişilik bozukluğuna yol açar.
- b) **Hayal kırıklığı:** Böylesi bir durumda bireyin temel arzuları, motivasyonları veya çıkarları engellenir. Hayal kırıklığı, başarısızlık duygusu, çaresizlik, baskı hissi ve kendini küçümseme bununla yakından alakalıdır.
- c) **Mahrumiyet:** Arzuları gerçekleştirme veya ihtiyaçları karşılama konusundaki fırsat yoksunluğunu ifade eden bir durumdur. Ebeveyn ve sosyal bakımdan yoksun bırakma durumu da böyledir.
- d) **Travmatik deneyimler:** "Bu deneyimler; ekonomik krizler ve savaşlar gibi yabancılaşmaya neden olan diğer faktörleri tetikler" (Abdullah, 2007, s. 33).

1.2.2. Sosyal ve Siyasal Nedenler

Bireyin içinde yaşadığı toplum, yabancılaşma olgusunun yaygınlaşmasına etki eden faktörlerden biridir. Bu, aşağıdaki nedenlerden kaynaklanmaktadır:

- a) Kişinin sosyal çevreden maruz kaldığı baskılarla yüzleşememe
- b) Yaygın, başarısız ve yanlış kültürün bir sonucu olarak yıkım, anarşi ve karmaşıklık faktörlerinin yayılması
- c) Toplumsal sebeplerden doğan huzursuzlukların uyumu ortadan kaldırması ve sosyal bozukluklar meydana getirmesi
- d) Yeni nesillerin ilke, değer ve ahlaki yoksunluğu
- e) Gençlerin boş zamanlarını değerli ve faydalı şeyler için kullanmaması

- f) Siyasi iktidarın sadece kendi hesabını düşünerek kullandığı yöntemler. Devlet kendi mensuplarıyla, özelde gençlerle, genel olarak halkla birlikte bir politika uygular. Devlet, politikası siyasi ise, bunda işbirliği ve katılım göze çarpar ve bireylere düşüncelerini ifade etme özgürlüğü verir. Bunun toplumun ve üyelerinin gelişimi üzerinde olumlu etkileri olur. Ancak izlenen politika ırkçı ve diktatörce olursa, bunun toplum ve üyeleri üzerinde olumsuz etkileri olacaktır.
- g) Yoksulluğun artması ve toplumda adaletin olmaması
- h) Toplumda insani, sosyal, dini ve ahlaki değerlerin olmaması
- i) Gençlerin mevcut ve mümkün olan ve kendilerinden istenen şeylerle ilgilenmemesi, hırslar ve gereksinimler arasındaki sürekli mücadeleleri; kararlılığı, ısrarı, iradeyi ve hırsı güçlendirmek için model sayılabilecek bir rol modelinin olmaması.

1.2.3. Ekonomik Nedenler

Marc ve Cary (2003), yabancılaşma sürecine neden olan ve bunu etkileyen dört değişken olduğunu belirtmektedir:

- a) İş görevlerimizde örtük olarak algılanan zorluklar daha büyük zorluklara dönüşerek can sıkıntısı, bıkkınlık ve anlamsızlık doğurur.
- b) İşin, kuruluşların, değerlerin, standartların ve hedeflerin uyumluluğu ve yaşam boyunca onlarla birlikte var olma daha fazlası sonuçlar ve amaçlar bakımından vizyonsuzluğa yol açar. Bunlardan birkaçı, bireyi, toplum yasalarını ve diğerlerinin haklarını çiğner bir şekilde vicdanına aykırı ve normatif olmayan, yani sosyal normlara uygun olmayan şeyler yapmaya itebilir.
- c) İşimizin ve çevremizin sosyal konsolidasyonu, bunun daha fazlası rahatsızlık ve başkalarının ve akranlarının duygularıyla çatışmaya ve

bağımsızlık kaybına yol açabilir. Bunun sonucunda birey, kendisini uzlet ve tek başınalığın ortasında bulabilir.

- d) İş ve çevre organizasyonu, "bunun abartılması ve çok fazla bürokrasi, düzenleme ve prosedür katı ve sert denetim anlamına gelir. Meslek ile işinin düşünce tarzı arasındaki çelişki, bireyin kendisini yabancılaşmış hissetmesine neden olur" (Parker, 2007, s. 62).

1.2.4. Kültürel Nedenler

Yabancılaşma ile ilgilenen araştırmacılar, yabancılaşmanın bir olgu olarak ortaya çıkmasının temel nedenlerinden birinin değerler ve kimlik krizi olduğuna dikkat çekmişlerdir. Bu durum şu şekilde açıklanabilir:

- **Değerler Krizi:** "Fromm, değerler krizinin sanayi toplumunun değerleri ile kültürel yaşam çerçevesinde hâkim olan geleneksel değerler arasında var olan çatışmada doğduğu görüşündedir. Ona göre bu durum, psikolojik uyumun yıkılmasına ve aynı zamanda psikolojik ve kültürel izolasyona yol açmaktadır. Psikolog Sven Lundsted, kişilik uyumsuzluğunun, çevredeki yeni yollara ve yeni değerlere uyum sağlama girişiminde geçici başarısızlığa bir tepki olarak ortaya çıktığını belirtiyor. Bu olduğunda kişi, kim olduğunu anlamasına, yaşamdaki rolünü belirlemesine yardımcı olmayan, sosyal değerini hissetmesine yardımcı olabilecek fırsatlar sağlamayan bir toplumda kaybolmuşluk duygusu yaşar" (Ezzat, 1985, s.97).

"Günümüzün hızlı sosyal ve kültürel değişimleri insanlara çok tehlikeli ve önemli bir kültür şoku yaşatmaktadır. Bunlar gençleri temsil etmesi gereken yeni ve yabancı değerlerle karşı karşıya bırakan değişkenler olup gençlerin uyumlarında bir aksaklığa ve çöküşe yol açmaktadır. Dolayısıyla değer

çatışmalarının kimlik krizine yol açtığı söylenebilir. Değerler sistemi düzeyinde bir tür bütünleşme ve uyumun varlığı, kimlik birliği, yasallık ve uyum mantığını oluşturmaktadır. Kimliğin bölünmesi her zaman, bir tarafı yenilgiyi ve geri çekilmeyi kabul etmeyen değer çatışmaları meydana getirir. Birey, sahip olduğu değerleri, davranışlarında gösterir, yaşamını ve dünyasını bazı semboller ve anlamlar ışığında açıklar ve bu değerlerin tehdidi onda kaygı ve gerginliğe neden olur. Bireyin, kendi varlık gayesi olarak telakki ettiği değerlerinin tehdit altında olduğu endişesi, ondan bir yabancılaşma meydana getirir ve insan olarak varlığını yitirdiğini düşünmeye başlamaktadır" (Hüseyin, 1989, s. 70).

"Erikson, yabancılaşmanın kimliği tayin edememe ya da kimlik krizi denilen duygu olduğuna işaret eder. Bunu, ergenin bağımlı çocukluk aşamasından bağımsız yetişkin aşamasına geçerken yaşadığı temel bir kriz olarak değerlendirir. Kendisi, "dağınık kimlik", "kapalı kimlik", "askıda kimlik" ve "gerçekleştirilmiş kimlik" şeklinde dört kimlik tanımlaması yapmıştır. Erikson, birinci ve ikinci kimliğin "bireylerin çoğunluğunun yaşadığı yabancılaşmaya, yani hayatının kısmi işlerine dalmış ortalama bir insanın yabancılaşmasına benzer" olduğunu düşünür. O, kimlik krizi dediğimiz şeyden hiç bahsetmemiştir. Martin Heidegger bunu çöküş olarak adlandırmıştır. Bu çöküş neticesinde insanlar birbirinin isimsiz kopyası haline gelirler. Heidegger, bu tür bir yabancılaşmayı tanımlarken, kişinin, insanların yaptığı gibi yaptığını ve olayları insanların ölçütlerine göre değerlendirdiğini söyler. Sıradan yaşamının ve günlük kaygılarının ortasında gerçek varlığını unutmak veya bundan habersiz olmak... Çöküşün anlamı burada kendisini göstermektedir" (Muhammed, 1997, s. 96).

"Üçüncü sırada "Kimlik Yorumcuları" bulunmaktadır. Bu, sanatçı ve bilgin gibi yabancılaşma olarak kimlik bunalımı yaşayan bireyin olgun bir farkındalıkla kendine yabancılaşma hissine karşılık gelmektedir. Buna pozitif yabancılaşma

denir. Dördüncü sırada "kimliğini gerçekleştirenler" vardır. Bunlar kendini gerçekleştirme düzeyine, yani bir kimlik bunalımı yaşadktan sonra yabancılaşmasını aşmış ve kimliğini belirlemeyi başarmış bireyin düzeyi ifade etmektedir. Kimlik krizleri, toplumlarda var olan çelişkilerin yarattığı gerilim, eylem enerjisinin felç olmasına ve sürekli kaygının varlığına yol açtığına ortaya çıkar. Çünkü bir toplumun mutlak olarak homojen olması mümkün değildir, aksine toplum bazen çelişkili modelleri temsil eden farklı grupları ve alt kültürleri içinde barındırır. Örneğin gençler, anne babalarını çevreleyen koşullarda yaşamadıkları gibi anne babalarının yaşadığı durumları da yaşamazlar. Her neslin kendi toplum bilinci, kültürel modelleri ve kültürel sistemi vardır. Bütün bunlara ek olarak, gençler, ebeveynleri tarafından benimsenen sosyal normlar ile bu ebeveynler tarafından gerçekleştirilen gerçek uygulamalar arasındaki zıtlığı da yaşamaktadırlar" (al-Sharif, 2009, s. 59).

1.3. Yabancılaşmanın Aşamaları

Birçok sosyal araştırmacı ve sosyolog, yabancılaşma olgusunun birbiriyle ilişkili üç aşamadan geçtiğine ve bu aşamaların her birinin yabancılaşma olgusunun belirli boyutlarını içerdiğine dikkat çekmiştir. Bay Sheta (1998) bu aşamaları şu şekilde ifade etmiştir:

1.3.1. Yabancılaşmaya Hazırlık Aşaması

Bu aşamada; kontrol kaybı, anlamsızlık ve uca kayma şeklinde ifade edilen yabancılaşma olgusunun çeşitli boyutları yer alır. Kontrol kaybı, bireyin özgürlük ve bilgisinin çalınması olmak üzere iki ana boyutuyla yabancılaşmaya hazırlık aşamasına dâhildir. Birey, hayatındaki kişisel ve sosyal olayları kontrol edemediğini hissettiğinde, onun nazarında eşya değer ve anlamlarını yitirir ve bu da hayatın anlamının yitirilmesine neden olur. Bu nedenle birey, ulaşabileceği standartlar veya kurallarla ilgilenmez.

1.3.2. Reddetme ve Kaçınma Aşaması

Bireyin arzuları ile kendisine dayatılan gerçeklik arasındaki çelişki sırasında ortaya çıkan aşamadır. Bu, birey ile mevcut gerçeklik ve ideal arasında sürekli bir mücadeleye yol açar. Bireyin seçimleri, toplumda hüküm süren kültürel olaylarla da çatışma haline girer. Bu aşamada birey, kendisini çevreleyen topluluğun üyelerine yabancı gibi hissettiren bir isyan ve sosyal izolasyon duygusu geliştirir. Böylece söz konusu toplum üyelerinden duygusal ve bilişsel olarak izole olur. Böylece birey yabancılaşma olgusunun üçüncü aşaması olan yabancılaşmış kimsenin adaptasyonuna girmeye hazır hale gelir.

1.3.3. Yabancılaşan Bireyin Adaptasyon Aşaması

Bu aşama olumlu ve olumsuz boyutlarıyla sosyal izolasyon ile temsil edilmektedir. Bunun olumlu olan boyutu, yabancılaşan kimsenin isyan ve devrimdir. Olumsuz olanı ise, mesafe uzlet ve geri çekilmesidir. Bu aşamada, birey karşılaştığı durumları çeşitli şekillerde kabul etmeye ve bu durumlar ile birlikte var olmaya çalışır. Örneğin birey, maruz kaldığı durumlara tamamen teslim olur ve kabullenir. Ya da bunları reddeder, protesto eder ve itaatsizlik gösterir. Buna göre birey iki tutum arasında kalır. Biri olumlu bir tutum, diğeri ise hâkim kültürel hedefleri reddetmesine odaklanan olumsuz bir tutumdur. Böylece birey, sosyal sisteme girişi ile bu sosyal sistemden çıkışı arasında duruyormuş gibi olur. Onu marjinalleştirilmiş çelişkili bir insan yapan ve öz benliğini yok eden şey de budur.

1.5. Yabancılaşmanın Çeşitleri

1.5.1. Kültürel Yabancılaşma

Kültürel yabancılaşma, bireyin içinde yaşadığı toplumda kültürün temelini oluşturan hâkim gelenek, görenek ve değerlerden uzaklaşması demektir. Bu yabancılaşma çeşidinde birey, toplum üyelerinin davranışlarını kontrol etmek için konulan sosyal normlara muhalefet eder ve aykırı davranışlar sergiler. Bu

yanlış eylemlerin sonucunda birey, toplumunun standartlarına ve kontrollerine karşı çıkarak özellikle sosyal yaşam tarzı farklı olan içinde yaşadığı topluma yabancı, değişik şeyler aramaya başlar. Kimileri kültürel yabancılaşmayı, bireyin kendi rahatı ve toplumun tatmini uğruna çeşitli ve gelişmiş bir kültürü edinme hakkından vazgeçmesi olarak tanımlamıştır.

1.5.2. Sosyal Yabancılaşma

Bu kavram, sosyolojik perspektiften birey ve diğerleri arasındaki sosyal iletişimin, bağlantıların, uyumun ve sosyal etkileşimin bozulması durumunu ifade etmek için kullanılır. Bu durum, bireyle toplum arasında sosyal bir yakınlık eksikliği yaratır. Bireyin topluma ve onun üyelerine başkaldırarak onlardan uzaklaşması neticesinde başka bir topluma ve üyelerine bağlandığını görüyoruz. Dolayısıyla yabancılaşmış bir kişi, kendisi kadar başkalarıyla temasını ve bağlantısını kaybetmiş bir kişidir. "sosyal yabancılaşma kavramının, bireyin diğer bireylere ve gruplara aykırı bir konuma yerleştirildiği kişilerarası ilişkileri ayırt etmek için kullanıldığına işaret etmiştir" (Jaber ve Kafafi, 1996, s. 17).

1.5.3. Psikolojik Yabancılaşma

Kültürel, politik, sosyal ve birçok sürecin topluluk içinde meydana gelmesi sonucunda bireyin kişiliğinin maruz kaldığı ayrılık, çöküş ve zaaf durumunu ifade eden bir kavramdır. Psikolojik yabancılaşma yaşayan bireyde; uyum sorunu, güvensizlik ve sosyal aidiyetsizlik durumu doğar. Bunlar neticesinde kişilikte bir uyum ve iç bütünleşme duygusu eksikliği meydana gelir.

Youssef (2004), "psikolojik yabancılaşmanın topluma yabancılaşma ile olumlu bir ilişkisi olduğu için kendine de yabancılaşma olduğuna inanmaktadır. Bazıları yabancılaşmanın kendinden soyutlanma olduğunu da düşünmektedir "(Youssef, 2004, s. 38).

Sırrı (2003), "psikolojik yabancılaşmanın, kimliğin gerçekleştirilemediği duygusu ve bunun sonucunda ortaya çıkan amaçlar olduğuna inanmaktadır. Kimliği henüz belirlenmemiş bir kişi yabancılaşmış olarak kabul edilir. Çünkü yaşamının temel amacını belirlemekten kaynaklanan güven duygusunu birey kaybeder" (Sırra, 2003, s. 114).

1.5.4. Ekonomik Yabancılaşma

Psikolojik yabancılaşma, Ekonomik ve Psikolojik El Yazmaları (1931) adlı kitabını yayınlayan Karl Marx tarafından geliştirilmiş bir kavramdır. Bu kavram, bireyin zihinsel olarak işinden ayrılması sonucunda kendini çaresiz ve sıkılmış hissetme durumunu ifade eder. Bireyin işine devam etmesi; becerilerini ve bilişsel yeteneklerini geliştirmeden para kazanmak ve kişisel ihtiyaçlarını karşılamak uğraşından ibarettir. Bu bireyde gelecek korkusu doğurur. Bu, Marx'ın iki biçimde temsil edilen işçilerin yabancılaşmasından bahsederken zaten değindiği şeyin aynısıdır. Bunlar, işin ürününe yabancılaşma ve işçilerin işin kendisine yabancılaşmasıdır. Kişi günlük olarak yaptığı işe yabancılaştığında kendine ve yeteneklerine yabancılaşır. Entelektüel ve ahlaki yeteneklerini kaybeder ve ayrıca başkalarıyla ilişkisini zayıf ve marjinal hale getiren sosyal yeteneklerini yitirir. Böylece insan topluma ve bireylere olduğu kadar insanlığına da yabancılaşır.

"Öte yandan, emekçi ve patron arasındaki mesafeyi hissetmekten ibaret olan bürokrasi, örgütte çalışan ve yönetici arasındaki ilişkinin istismar edilmesi, ayrılık ve güç kaybı hissi ile birlikte bir yabancılaşma biçimidir" (Abdel Mokhtar, 1999, s. 34).

1.5.5. Dini Yabancılaşma

Bu tür bir yabancılaşma, dini yabancılaşmayı iki hipotez temelinde bölen bilim adamı Feuerbach tarafından ortaya atılmıştır. Birincisi, daha önceki

tarihi olayları anlatan dinî hikâyeler, ikincisi ise akla olan inancın hakikati ve bu mantıksal hakikatin neticesidir. Bu terim, bireyin Tanrı'dan ayrılma durumunu ve benliğin varlığından lahuti âleme veya metafizik dünyaya dönüşmesini ifade etmek üzere konulmuştur. İslam'da da yabancılaşma bu şekilde ifade edilmiş, Hz. Muhammed aleyhi's-salâtü ve's-selâm, "İslam garip başladı ve başladığı gibi garip olacak, gariplere ne mutlu." buyurarak bunu açıklamıştır. Hz. Peygamberin burada "garipler" kelimesi ile Allah'a ve O'nun dinine bağlı kalan, insanların bozulduğu ve Allah'tan yüz çevirdikleri bir dönemde şehvetleri ile İslam'ın öngördüğü arasında bir yol tutan salih kimseleri kastetmiştir. Fathallah (1979), İslam'da yabancılaşmanın üç derecede gerçekleştiğini ifade etmiştir: İnsanlar arasında Müslümanın yabancılaşması, müminler arasında müminin yabancılaşması ve müminler arasında dünyanın yabancılaşması... Âlimlerin yabancılaşması, insanlar arasında âlimlerin azlığı ve halkın onlara ilgi duymamasından doğan en önemli yabancılaşma türlerinden biridir.

İslami anlamda yabancılaşma, bireylerin adaletsiz sosyal sisteme ve bozuk bir sosyal hayata yabancılaşmasını ifade etmektedir. Bu bağlamda (İslam dininin Peygamberi Hz. Muhammed), bu bozuk hayata ve onun ayartmalarına, amaçlarına hizmet eden nefis ve despotların otoritesine üstün gelerek Allah ile ilişkilerini güçlendiren olumlu bir şekilde direndiler. Bunun yanında insanlardan uzaklaşmışlar ve kendilerini ibadete vermişlerdir. Bu nedenle, manevi güven ve emniyet duygusu, başkalarına hâkim olan dış politik sistemin yerini almıştır. Yirminci yüzyıl korku çağı olmuştur, çünkü yabancılaşmanın en yoğun olduğu dönemdir.

Yirmi birinci yüzyıl, modernite ve kalkınma yüzyılıdır. Ama aynı zamanda İnsan ve toplum hayatının tüm anlamlarının silindiği, bireylerin çaresizlik, güçsüzlük, anlamsızlık, dengesizlik hissettiği, birçok psikolojik hastalığın ve

sapkınlığın yayıldığı bir yüzyıldır. Zira sosyal, dini, eğitimsel, politik ve ekonomik olmak üzere tüm alanlarda birçok değişiklik ve bozulma meydana gelmiştir.

"Henry Bergson bu konuda şuna işaret ediyor: "Mekanizmanın zorbalığı ile ruhsuzlaşma arasındaki çatışma çağı olan bu çağın sorunu, beden ve ruh arasındaki boşluğu meydana getirdi". Bunun yanında birçok psikolojik, sosyal, politik ve uluslararası sorun ortaya çıktı" (Khalifa, 2003, s. 102).

Toplumun ve bireylerinin hızla değişmesinden kaynaklanan bu sorunların aşılabilmesi için manevi yönün, Allah'a ve O'nun gücüne olan inancın güçlendirilmesi gerekmektedir. Böylece insan kendini ve çevresinde dönen her şeyi kabul edebilir ve böylece ruhsal dengeye ulaşabilir.

1.5.6. Siyasi Yabancılaşma

Bu tür yabancılaşma, çağdaş toplumlarda en yaygın görülen türdür. İnsanın siyasi olarak tecrit olması, kayıtsızlığı, siyasi güçsüzlüğü ve hayatın anlamını yitirmesi gibi birçok tezahürü vardır. Bu tür bir yabancılaşma yaşayan birey, kendi görüş ve fikirleri dikkate alınmayan uçta bir insan olduğunu düşünür. Bunun sonucunda kendi toplumunda yapılan siyasi seçimlere katılamayacağını ve fikrini ifade etme kudretinde olmadığını hisseder. Çünkü partiye sunacağı fikrin reddedileceği ve kabul edilmeyeceğini, politikacılarla anlaşma ihtimali bulunmadığını zanneder. Ayrıca geleceğine fayda sağlayacak faaliyetlere katılmaktan da kendini soyutlanmış hisseder.

Khalifa (2003), "siyasi yabancılaşmanın sadece siyasi iktidara yabancılaşmayı temsil etmediğini düşünür ve bu kavramı genişletir. Ona göre siyasi yabancılaşma, toplumun genel organlarına yönelik tüm olumsuz eğilimleri temsil eder. Diğer taraftan modern toplum, eşitsizliğe yol açan özel mülkiyetin

benimsenmesi yoluyla insanın doğadan ve kendisinden ayrılmasını hızlandırmaktadır" (Khalifa, 2003, s. 36).

1.5.7. Kendine Yabancılaşma

Kişinin kendine yabancılaşması, özne ile nesne arasındaki çatışmanın dışsal bir tiyatrodan insan ruhuna dönüştürülmesidir. Aynı zamanda bireyin gereksinimleri, ihtiyaçları ve arzuları ile onu çevreleyen gerçeklik ve boyutları arasındaki dengesizliği ifade eden bir kavramdır. Bu yabancılaşma neticesinde birey, kendisi için ödüllendirici bir faaliyet bulunmadığını hisseder. Dahası rahatsızlık, korku ve kaygı hisseder ve standartları, değerleri ve üyeleri ile her zaman toplumdandan ayrı hisseder. Böylesi bir kimse dengesizdir, hayatında yeni bir şey için tutku ve amaçtan yoksundur ve belirli net hedefler koyma konusunda başarısızdır. Bu da birçok asosyallik, isyan ve kontrol eksikliği belirtisi meydana getirmektedir.

"Bu bağlamda Schacht, kendine yabancılaşmanın fiili durum ile temel doğa arasındaki ayrılık ve karşıtlık anlamına geldiğine dikkat çekmiştir. Bu, bireyin yaşamında yalnızca temel nitelikteki bir unsurun yokluğundan değil, başka eksiklikten de kaynaklanmaktadır" (Schacht, 1980).

1.5.8. İşe Yabancılaşma

İşe yabancılaşma, bireylerin çalıştıkları kurum ve şirketlerin uygun olmayan bir yer haline gelmesi, buna rağmen işçilerin devam etme kararı almaları neticesinde meydana gelmektedir. Burada sebepler emekçilerden değil, kurumların kendisinden kaynaklanmaktadır. Bu karar, işçinin çalıştığı kurumla ilişkisini sona erdirmeye tehdidi taşıyan tehlikeli bir karardır. Bu durum her iki taraf için de olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bu sonuçlardan biri, iki taraf arasındaki ilişkinin tatmin edici olmayan bir şekilde sona ermesi ve bazı durumlarda anlaşmazlıklardır. Bunun iş güvenliği denen şeyle yakından ilgisi

vardır. Bu nedenle, işe yabancılaşmanın en tehlikeli tezahürlerden biri olduğunu ve kurum veya şirketin devam eden çalışmalarının çökmesine ve başarısız olmasına neden olabilecek gerçek bir krizden geçtiğinin açık bir göstergesi olduğu görülmektedir.

1.5.9. Hukuki Yabancılaşma

İki taraf arasında kabul ve devir yoluyla bir şeyin mülkiyetinin bir kişiden diğerine devredilmesi anlamına gelir. Örneğin bir taşınır eşya ikinci şahsın malı olur ve ilk sahibine yabancılaşır. Yeni sahibinin mülkiyetine geçtiği için böyledir.

1.6. Yabancılaşmanın Tezahürleri

Yabancılaşma kavramı, birçok farklı alanda büyük bir gelişme ve hızlı bir yayılmaya sahne olmuştur. Bireyler arasında yayılan ve onların psikolojilerini etkileyen, kendilerinden ve toplumdaki kopmuş hissetmelerine neden olan psikolojik bir olgu olarak konuşulmaya başlanmıştır. Bu koşullar, araştırmacıları, yayılma yüzdesini belirleyebilmek ve diğer değişkenlerin ortaya çıkmasıyla ilişkisini netleştirebilmek için yabancılaşma olgusunu bilimsel bir araştırmaya tabi tutmasına zemin hazırlamıştır. Seaman, Dundan ve Bloons dâhil olmak üzere bazı sosyologlar bu yönüyle yabancılaşmayı ele almışlardır. Seaman başta olmak üzere söz konusu araştırmacılar; sosyolojik, psikolojik ve felsefi mirasın içerdiği yabancılaşma kavramının tanımlarını deneysel çalışmalara hazırlamak üzere geliştirmekle yakından ilgilenmişlerdir. Kendisi, yabancılaşma kavramını sosyal bir bakış açısıyla ele almış, yabancılaşmanın anlamı üzerine yaptığı ünlü araştırmasında Yabancılaşma olgusunun beş boyutundan bahsetmiştir. Bunlar; kontrol kaybı, anlamsızlık, kuralsızlık, kendine yabancılaşma, asosyalliktir. Ancak bazı bilim adamları ve düşünürler yabancılaşma olgusunun nesneleştirme, amaçsızlık ve isyan gibi birkaç başka boyutuna daha dikkat çekmiştir. Böylece bilim adamları ve düşünürler yabancılaşma olgusunun sekiz temel boyutu olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

1.6.1. Normsuzluk

Durkheim bunu, "normatif olmama", başka bir ifadeyle "normların yokluğu" olarak tanımlamıştır. Seaman, bu kavramı Durkheim'dan alarak bireyin toplum üyelerinin davranış ve sistemlerine yön veren norm ve yasalarla çatışma anlamına geldiğini ifade etmiştir. Birey, kendisini çevreleyen topluma ve onun kişi ve kurumlarına olan güven eksikliğinden dolayı, bu standart ve değerleri reddetme ve kendisine dayatılan kurallara isyan etme durumuna gelmektedir.

1.6.2. Kontrol Kaybı veya Çaresizlik

Bireyin zayıflık ve hüsrana uğraması, karşılaştığı sosyal meselelere etki edememesi, eylemlerini ve arzularını kontrol edememesi anlamına gelir. Bunun neticesinde kendi kaderini tayin etme ve gelecekteki yaşamında kendisine fayda sağlayacak kader planları yapma gücünü kaybeder. Sonuç olarak, kendini çaresiz ve umutsuz hisseder, bu da onun teslim olmasına ve boyun eğmesine neden olur. Bu temel boyutun odak noktası beklentidir. Bu tür bir yabancılaşma boyutunda bireyin etrafındaki şeyleri kontrol etme yeteneğine sahip olmadığı görülür. Çünkü bunlar farklı yaşam koşulları tarafından kontrol edilir ve ondan daha güçlü bir dış güç karşısında gücünü ve iradesini kaybeder.

"Melvin Seaman, bu kavramla ilgili iki vurguda bulunmuştur. Birincisine göre yabancılaşma kavramı, zorunlu olarak mevcut olayları etkileme gücünün veya eksikliğinin bazı nesnel koşullarından doğan bir anlam olarak değil, var gibi görünen ortak bir koşul olarak görülmelidir. İkincisinde ise özgürlük ile kişilik uyumu meselesi, yani acizlik duygusu ve yetersizlikten kaynaklanan uyumsuzluk durumu arasında bir bağlantı yoktur" (Khalifa, 2003, s. 36).

1.6.3. Anlamsızlık

Bireyin çevresinde olup bitenleri, kamusal veya özel olay ve meseleler açısından ne ölçüde algıladığı, anladığı veya idrak ettiği anlamına gelir. Seaman bunu, bireyin davranışın gelecekteki sonuçlarını yüksek bir verimlilikle tahmin

edemeyeceği beklentisi olarak tanımlar. Kişi neye inanması veya neye güvenmesi gerektiği konusunda net olmadığına yabancılaşır. Ayrıca yaptığı şeyin ve verdiği kararların anlamını belirleyemediğinde de böyle bir durum ortaya çıkmaktadır.

Anlamsızlık (anlam kaybı), bireyin davranış ve inançları için bir kılavuzu veya yönü olmadığı hissini ifade eder. Mezrich, yabancılaşma kavramına ilişkin analizinde, birey neye inanması gerektiği konusunda net olmadığına ve karar vermede gereken minimum açıklık seviyeleri mevcut olmadığına anlamsızlık meydana geldiğini söylemektedir.

"Anlamsızlık boyutuna göre yabancılaşan birey, hayatı anlamsız ve akıl almaz bir mantıkla ilerlediği için anlamsızlık hisseder. Böylece gerçekliğini kaybeder ve umursamaz bir şekilde yaşar"(Khalifa, 2003, s. 37).

1.6.4. Kendine yabancılaşma

Seman, bireyin kendisiyle ve yetenekleriyle orantılı etkinlik ve olaylara yer verememe duygusu olarak açıklamış, elde etmek istediklerini geri çekmesi, bir amaç ya da hırs olmadan hayatı boşaldıkça, kişinin kendisine yabancılaşması olarak tanımlamıştır. Toplumdan kendisine sunulara cevap veren bir insan olarak yaşayabilir. Geleceği için etkili bir şey elde etmek veya yapılabilişliği olmayan hayatın meseleleridir.

1.6.5. Asosyallik

Bireyde yalnızlık, boşluk, güven boşluğu ve güçlü sosyal ilişkilerden yoksunluğu ifade eden bir terimdir. Bu tür bir yabancılaşma; bireyin içinde yaşadığı topluluğa veya devlete aidiyet hissetmemesi ya da toplum içinde yabancılaşma duygusu, toplumun standartlarından ve toplumun sosyal ve kültürel hedeflerinden soyutlanması ve kopması sonucunda meydana gelmektedir.

"Yabancılaşmanın bu boyutunun, eğitilmiş bireyin sosyal uyum eksikliği veya duygusal yakınlığa ihtiyaç duyması veya bireyin zayıf sosyal teması sonucu karşılaştığı sosyal uzletini ifade etmediği görülmektedir. Belki de yabancılaşmanın bu anlamının doğasını açıklamanın en iyi yolu, ona ödül ya da tatmin değeri açısından bakmaktır. Şöyle ki asosyallik ve yabancılaşma yaşayan insanlar, topluluk üyelerinin değer verdiği pek çok amaç ve kavrama fazla değer vermezler. Bu kategori, yabancılaşmış bireylerin televizyon ve radyo programları ve faaliyetleri açısından kendilerini ilgilendiren konularda toplumlarındaki diğer insanlara katılmamaları da dâhil olmak üzere bir dizi göstergede kendisini göstermektedir" (Al-Nouri, 1979, s. 39).

1.6.6. Nesneleşme

Jean-Jacques Rousseau, nesneleşmeyi, kişinin kendisini sadece geçim için satıyormuş gibi kendini bir başkasına boyun eğmek olarak tanımlamıştır. Bu terimin tanımı, pozitif ve negatif olmak üzere iki eksene sahiptir. İnsanın, gruba hizmet etmesi asıl bir amaç için gruba tabi olması, olumlu ekseni teşkil etmektedir. Kişinin kendisini satılabilen veya sahip olunan bir meta olarak görmesi veya bun izin vermesi ise olumsuz ekseni oluşturmaktadır. Bu durum, insanın varoluşsal ve özgün tüzel kişiliğini kaybetmesine ve kendi gerçekliğiyle, toplumla ve benliğinin kendisiyle olan bağlantısını kaybetmesine neden olur.

Murad Wahba (1979), "Nesneleşmenin kapitalist üretimin çılgın doğasını ortaya çıkardığını ifade etmiştir. Nesneleşmiş dünya, insanlara özgü niteliklerle karakterize olmuş eşyalar arasındaki toplumsal ilişkiler dünyasıdır. Bu dünyada insanlar eşyalara sahip olurlar. Eşyalar arasında sosyal ilişkiler, bireyler arasında ise maddi ilişkiler ortaya çıkar. Bu da insanların birbirlerine değil bir şeye güvenmesine yol açar. Sonunda insan benliğinin özelliklerinden biri olan güven bizzat, insandan bağımsız olarak eşyaların bir özelliği haline gelir. Buradan nesneleşmenin bir sınıf karakteri içerdiği anlaşılıyor. Dolayısıyla kapitalistin işçi

üzerindeki egemenliği, işçinin koşullarının işçinin kendisi üzerindeki egemenliğinden başka bir şey değildir. Nesneleşme, uygarlığı yaratan (emekçi) ile onu sömüren (kapitalist) arasındaki eşitsizliği ortaya koyar ve her ikisi de kişiselleşmiş eşyaları temsil eder, dolayısıyla insan yabancılaşır" (Khalifa, 2003, s. 43).

1.6.7. Amaçsızlık

Amaçsızlık boyutu, anlamsızlık boyutuyla yakından ilişkilidir. Amaçsızlık, bireyin hayatının boş olduğu ve günlerini ulaşabileceği için net hedefler olmadan geçirdiği anlamına gelir. Bu bir can sıkıntısı ve kafa karışıklığı hissi yaratır, ardından yaptığı işin tutkusunu ve amacını kaybeder ve hayattaki sürekliliğin anlamını kaybeder.

1.6.8. İsyen

Bireyin içinde bulunduğu toplumdaki normlara ve toplum üyeleri arasında hüküm süren gelenek, görenek ve adetlerin gerçekliğine karşı duyduğu itaatsizlik ve uzaklık duygusudur. Bu şekilde olan birey toplumun normlarına uymak değil, bireyleri çevreleyen tüm kural ve değerlere karşı kin ve nefret duyar. Bireyin bu boyuttaki isyanı, bireyin kişisel olarak kendisine isyanı ve tüm bireyleri, şirketleri, kurumları ve diğer meseleleri ile topluma isyanı olmak üzere iki düzeyde gerçekleşir.

"Yabancılaşma olgusunun bu çok boyutlu sosyolojik kavramına göre yabancılaşan kişiyi, hayattaki etkinliğini, önemini veya ağırlığını hissetmeyen kişi olduğu temelinde değerlendirmek mümkündür. Buna göre yabancılaşan insan, etkileşimde bulunduğu sosyal durumlar üzerinde hiçbir etkisinin olmadığını hisseder. Ayrıca, etkisi altındaki değer sistemlerinin görelî, çelişkili, belirsiz sürekli ve hızlı bir şekilde değiştiğine inanır. Kişi ilişkilerinde ve sosyal faaliyetlerinde kendini gerçekleştirmediğini düşünür ve mutlu hissetmez Bu

şekilde insan asosyal ve kendinden nefret etme eğiliminde olur" (Prof. Khallouf ve Prof. Banat, 2005, s. 54).

1.7. Yabancılaşan Kişinin Özellikleri

Yabancılaşmış bir insanın kişiliğini ifade eden birçok özellik vardır. Bu özellikler arasında idari, muamelat olmak üzere sapma, şiddet ve öfke, çevresinde dönen her şeyi kötü yargılama, düzensiz ve gelecek için yanlış planlama vardır. Bu nedenle kendisini yabancılaşmış hisseden kişinin, yabancılaşma yaşamayan kişiye göre daha hoşgörüsüz ve sert olması beklenir. Çünkü kendi özgür iradesiyle hiçbir şey yapmaz, içinde yaşadığı toplumun gücüyle hareket eder. Onu etkileyen ve kendi iradesi dışında hareketler yaptıran güç toplumdur.

Yabancılaşan kişinin hem kültürel, işsel ve sanatsal yaratıcılık açısından hem de başkalarıyla sosyal ve duygusal uyumluluk açısından düşük bir manevi düzeye sahip olduğunu görüyoruz. Aile uyumunun yanı sıra iletişim ve sosyal boyut eksikliği nedeniyle bu düzey oldukça düşüktür. Böyle bir durumda kişinin psikolojik ihtiyaçlarında bile seviye düşer. Çünkü kişide yabancılaşma seviyesi ne kadar yüksekse psikolojik ve sosyal ihtiyaçları o kadar az olur. Zira birey, dış gerçeklikten hatta kendisinden bile ayrılma aşamasına gelir ve hayatın değerleri, anlamları, davranışları ve tutkusunu kaybeder.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi yabancılaşma sürecinin aşamalarına karşılık gelen yabancılaşmış kişiliğin üç özelliği vardır: Birincisi Yabancılaşmaya hazırlık aşamasıdır. Bu aşamada bireyin toplumsal olarak geri çekildiği görülmektedir. İkinci aşama ise ret ve nefret aşamasıdır. Bu yabancılaşma aşamasında birey; sosyal ve kültürel normları yok sayarak ve toplum ve üyelerine karşı kabülsüz bir duruş sergilemektedir. Son aşama, yabancılaşma adaptasyon aşamasıdır. Bu

aşamada bireyin kendi kendine yeterli hale geldiği ve kendisini sınırlı bir çevre ile çevrelediği, dış dünya ile teması veya alakayı kestiği ayan bir aşamadır.

1.8. Yabancılaşmayı Açıklayan Teoriler

Yabancılaşma olgusunu açıklayan birçok teori vardır. Bunlardan bazıları şöyledir:

1.8.1. Psikanalitik Teori

Freud, bireyin yabancılaşma hissine yol açan şeyin medeniyet olduğuna inanmaktadır. Çünkü çatışmayı meydana getiren medeniyet olup bireyin ulaşmayı arzuladığı amaç ve hedefleriyle çatışmaktadır. Bununla Freud, yabancılaşmanın insan ve arzuları ile içinde yaşadığı toplumun veya şehrin uygarlığı arasındaki çatışmadan kaynaklandığını kasteder. Bu medeniyetin baskıları, bir kısmı geri kural ve talimatlarda temsil edildiğinden bu baskılarla karşı karşıya kaldığında bireyin endişe ve korku hissetmesine neden olur. Böylece insan, tutku ve arzuları ile medeniyet, gelenekler ve toplumun kontrolleri arasındaki çatışmayı çözmek için egonun başvurduğu bir savunma yöntemi olarak psikolojik tutmaya başvurur. Bu çözüm doğal olarak insanda korku, psikolojik yabancılaşma ve kaygı duygusunun artmasına neden olur. Bu nedenle Freud, medeniyetin insana bir şey sağlamadığına, aksine onu yabancılaştırdığına, kendi ihtiyaçlarını gidermeye ve tatmin etmeye çalıştığına ve haz ilkesi temelinde yükseldiğine inanmıştır.

Bay Sheta, 1974'te kişisel düzeyde üç tür psikolojik yabancılaşma tanımlamıştır:

1.8.1.1.İd Yabancılaşma

Bu tür bir yabancılaşmada id, özgürlüğünden mahrum bırakılır. Çünkü id özgürlüğü, egonun, süper-egonun ve sosyal gerçekliğin baskısı altına girmesi anlamına gelir. Yani geçmişin gücü bir yandan ona güçlü bir baskı uygularken,

diğer yandan gerçeğe olan düşkünlüğü artar. Daha sonra ego, çalınma veya ayrılık (nefis özgürlüğünün alınması) sürecini gerçekleştirir. Ego, ya kimliğin özgürlüğünü elinden alarak ve içgüdüsel arzuların dizginlerini ele geçirerek ya da yargıda bulunarak ve onun tatmin edilmesine izin vererek ya da bu tatmini erteleyerek çeşitli şekillerde gerçekleştirilir.

1.8.1.2. Ego yabancılaşması

Bunun iki boyutu vardır. Birincisi, bir yanda içgüdüsel arzuların tatmin edilmesini sağlayan yargıda bulunma hürriyetinin çalınması ve gerçeklik bilgisinin ondan esirgenmesi ile ilgilidir. Bu nedenle, ister ego ile isterse süper-ego ile ilgili olsun, ego her zaman farklı bir konumdadır. Burada birey, boyun eğme ile kopma niteliğinden yabancılaşmayı birlikte yaşamaktadır.

1.8.1.3. Süper egonun yabancılaşması

Bu tür bir yabancılaşma, ego üzerindeki kontrolün kaybını ifade eder. Bu, geçmişin gücü ile egoyu bilmekten mahrum bırakmak ya da idin egoyu geçmesi sonucu ortaya çıkan bir durumdur. Bu, süper-egonun yabancılaşmasının olumsuz tarafıdır. Yabancılaşmanın olumlu yönüne gelince, bu, egonun sosyal gerçeklikten etkilenmemesi sonucu ortaya çıkan itimat olarak ifade edilebilir.

"Freud, psikolojik yabancılaşmanın insan öznesinin içsel bir özelliği olduğunu belirtir. Zira ego, id ve süper-ego arasındaki yabancılaşmayı aşmanın kesinlikle bir yolu yoktur. Çünkü tüm içgüdüsel arzuları tatmin etmeye ve amaçlarla talepler arasındaki ve içgüdülerle birbirleri arasındaki uyumluluğa yer yoktur" (Afaf, 1988, s. 18).

1.8.2. Davranış Teorisi

"Bu teorinin savunucuları, davranış problemlerinin, tek bir uyarı ile bağlantılı olarak öğrenilen yanlış veya anormal tepki kalıpları olduğu görüşündedirler. Bu, İstenmeyen durumlardan veya deneyimlerden kaçınma

konusundaki etkinliği için birey tarafından korunur. Bu teoriye göre birey, başkalarıyla iletişimini kaybetmemek için belirli bir görüş veya düşünceye boyun eğip onlarla birleştğinde kendisine yabancılaştığını hisseder. Bunun yerine kendisiyle olan iletişimini kaybeder" (Alaa, 1988, s. 242).

1.8.3. Alan Teorisi:

Bu teori, bir kişinin maruz kaldığı psikolojik problemler ve bozukluklarla karşı karşıya kaldığında, doğrudan bu bozukluğa neden olan özellikleri ve özelliklerine odaklanması gerçeğine odaklanır. Bu rahatsızlıklara maruz kaldığı andaki özel hayatına odaklanmanın yanı sıra psikolojik, çevresel ve kişisel rahatsızlığını şekillendiren zorluklar, fiziksel ve ahlaki sıkıntı gibi nedenler ekseninde dönülür.

"Ahmed Zahran, bunu; bireyin hedeflerine ulaşmasını engelleyen psikolojik engeller ve çatışmalar ve buna eşlik edebilecek öfkeli eylem ve saldırı veya isteksizlik ve korkulu geri çekilme şeklinde kabul eder. Dolayısıyla burada yabancılaşma sadece içsel faktörlerin değil, çevresel değişimlerin hızını ve bu değişim ve faktörlere yönelik eğilimi içeren dış faktörlerin bir sonucudur" (Hamed, 1980, s. 266).

1.8.4. Öznel Teori

Öznel teori; sosyal benlik kavramı, ideal benlik kavramı ve algılanan benlik kavramı olarak alt bölümlere ayrılan benlik kavramları anlamına gelir. Hissettiğimiz ve ruhumuzdan aldığımız her şeyden oluşur ve "kime aitiz", "diğer insanlara nasıl görünüyoruz", "kimiz", "nasıl davranmalıyız" gibi sorulara cevap veren inanç ve duygulardan meydana gelmektedir.

Uzmanlar, benlik kavramındaki ve bileşenlerindeki ana unsurun, örgütlenmemiş duygu ve inançları tek bir bütün, tutarlı döngüde birleştiren

yöntem olduğuna inanırlar. Öznel teoride yabancılaşma, benliğin yanlış algılanmasından ve onun doğru bir rasyonel anlayışın eksikliğinden doğar.

1.9. Konuyla İlgili Literatürden Örnekler

1.9.1. Arapça Literatür

1) **En-Nasır'ın Çalışması (2019):** "İmam Muhammed bin Suud İslam Üniversitesi'ndeki Uluslararası Öğrencilerde Yabancılaşma Olgusu"

Çalışmanın Amacı: Uluslararası öğrencideki yabancılaşma olgusunun sosyo-kültürel boyutta etkisini anlamak

Çalışmanın Örnekleme: İmam bin Suud İslam Üniversitesi'ndeki uluslararası erkek öğrenciler

Çalışmanın Yöntemi: Nitel Yöntem

Veri Toplama Tekniği: Araştırmacı veri toplamak için şu iki tekniği kullanmıştır: görüşme ve not alma

Çalışmanın Sonuçları:

1. Öğrencinin izole olmasının ve okul arkadaşlarıyla iletişiminin zayıf olmasının nedenlerinden biri okul arkadaşlarının Suudi lehçesi ile konuşmasıdır.
2. Suudi öğrenci uluslararası öğrenciyi az kabulleniyor bunun nedeni adetlerin ve çevrenin farklılığı, ayrıca uluslararası öğrencilerin bazı davranışlarına dayanıyor.
3. Bazı öğrenciler okurken çalışmak istiyor ancak zamanları yok aynı zamanda kendilerine teklif edilen maaşları çok az buluyorlar.
4. Maddi konuları düşünmek ve para kazanma yolları arayışı öğrencilerin zihinlerini meşgul ediyor. Bu da onları psikolojik ve akademik olarak etkiliyor.

Çalışmanın Önerileri:

1. Öğrencilere yardım etmek üzere öğrenci yurtlarında sosyal ve psikolojik danışmanlar bulundurmak.
2. Uluslararası öğrencilere davranış yöntemleri konusunda Suudi öğrencilere seminerler düzenlemek.
3. Yabancılaşma olgusunun uluslararası öğrencilere başka yönlerden etkilerini ele alan araştırmalar yapmak.

2) Deyb'in Çalışması(2017): "Suriyeli üniversite gençleri üzerinde psikolojik yabancılaşmanın boyutları, Tişrin Üniversitesi öğrencilerinden oluşan bir örneklem üzerinde saha çalışması".

Çalışmanın Amacı: Üniversite öğrencilerinde yabancılaşma olgusunun ve her bir değişkenin (cinsiyet, medeni hâl, konut durumu) psikolojik yabancılaşmaya etki boyutunun ortaya çıkartılması.

Çalışmanın Örnekleme: Çalışma Tişrin Üniversitesinin (110) kız ve erkek öğrencisinden oluşan bir örnekleme uygulanmıştır.

Çalışmanın Yöntemi: Nicel Yöntem

Veri Toplama Tekniği: Araştırmacı tarafından psikolojik yabancılaşmayı standart dışılık, güçsüzlük, hedefsizlik, anlamsızlık bakımından ölçen anket uygulanmıştır.

Çalışmanın Sonuçları:

1. En yaygın psikolojik yabancılaşma tezahürü standart dışılıktır onu güçsüzlük sonra hedefsizlik ve anlamsızlık takip eder.
2. Üniversite öğrencilerinde psikolojik yabancılaşma olgusunun yaygınlık oranı %57.27'dir.

3. Cinsiyet, sosyal statü, barınma durumu değişkenlerine göre psikolojik yabancılaşma duygularının seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı bir fark vardır.

Çalışmanın Önerileri:

1. Yapılacak olan araştırmalarda psikolojik yabancılaşmadan korunma ve ona karşı mücadele yöntemleri üzerinde durmak. Örneğin yabancılaşma duygularını hafifletmeye uygun teorilere dayalı, sonuçları bireye ve topluma yansıyan rehberlik programları tasarlamak.
  2. Farklı yaş ve kültür gruplarıyla çalışmalar yapmak suretiyle özellikle içinde bulunduğumuz şartlarda bu olgunun varlığına daha fazla ışık tutmak.
- 3) Mustafa'nın Çalışması (2017): "Sosyal Yabancılaşma ve Sudan Bilim ve Teknoloji Üniversitesindeki Arapça Öğrencilerinin Akademik Başarılarıyla Olan İlişkisi"**

Çalışmanın Amacı: Sosyal yabancılaşmanın ve akademik başarının genel özelliklerini anlamak, Sudan Bilim ve Teknoloji Üniversitesi Arapça öğrencileri için her ikisi arasındaki ilişkiyi öğrenmek. Cinsiyet ve branş değişkenleri ile sosyal yabancılaşma ve akademik başarı arasında anlamlı farklılık olup olmadığını görmek.

Çalışmanın Örnekleme: Sudan Bilim ve Teknoloji Üniversitesi'nde okuyan ve lise diplomasını Suudi Arabistan'dan almış kız ve erkek öğrencilerden yargısal örnekleme yöntemi ile seçilmiş 150 kişi.

Çalışmanın Yöntemi: Betimsel analiz modeli

Veri Toplama Aracı: Büşra İnad'ın sosyal yabancılaşma ölçeği ve Nebih İbrahim'in akademik başarı ölçeği. Elde edilen veriler SPSS programı ile analiz edilmiştir.

Çalışmanın Sonuçları:

1. Sudan Bilim ve Teknoloji Üniversitesi öğrencilerinin sosyal yabancılaşma ölçeğinden aldıkları puanlar ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.
2. Sudan Bilim ve Teknoloji Üniversitesi öğrencilerinin akademik başarı ölçeğinden aldıkları puanlar ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Farklılık kız öğrencilerin lehinedir.
3. Sudan Bilim ve Teknoloji Üniversitesi öğrencilerinin akademik başarı ölçeğinden aldıkları puanlar ile branş değişkeni arasında anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Farklılık edebiyat branşı öğrencilerinin lehinedir.

Çalışmanın Önerileri:

1. Gurbetçi öğrenci, gerek toplum içinde gerek üniversite camiası içinde yeni ortamı kabul etmelidir.
2. Öğrencilerin meraklarını tatmin etmelerine ve boşluğu doldurmalarına katkıda bulunmak için üniversitelerde fotoğrafçılık, tiyatro gibi hobiler yapmalarına olanak sağlamak.
3. Öğrenci bireysel yeteneklerine güvenmeli, hedeflerini gerçekleştireceğine inanmalı, ailesinin ve öğretmenlerinin tavsiyelerinden istifade etmelidir. Bu çalışmada düşük başarı gösterdikleri ortaya çıktığı için özellikle erkek öğrenciler başarılı olacaklarına dair kendilerine itimat etmelidir.

4) Revaşide'nin Çalışması (2016): "Globalleşme Çağında Ürdün Gençlerinde Sosyal Yabancılaşma"

Çalışmanın Amacı: Sosyal yabancılaşmanın en önemli nedenlerini ve tezahürlerini gençlerin kendi bakış açılarından öğrenmek.

Çalışmanın Örneklemi: Mute Üniversitesinden 200 öğrenci.

Çalışmanın Yöntemi: Nicel yöntem

Veri Toplama Yöntemi: Anket yöntemi

Çalışmanın Sonuçları:

1. Üniversite gençleri bir çeşit yabancılaşma hali yaşamaktadır ve en önemli sebepleri: Sosyal medyanın gençleri Batı'yı taklit etmeye teşvik etmesi, gençlerin üniversitedeki ve toplumdaki rollerinin harekete geçirilmemesi, kabiliyetlerini keşfetmede üniversite gençlerine yardım eden programların ve etkinliklerin olmamasıdır.
2. Ürdünlü gençlerin yabancılaşma ölçeğinden aldıkları puanlar ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Bu sonuç Binat'ın(1997) sonucu ile uyumludur. El-Uneyn'in(2008), es-Sisi ve Abdullah'ın(2001) çalışmalarının bazı sonuçları ile uyumsuzdur.

Ürdünlü gençlerin yabancılaşma ölçeğinden aldıkları puanlar ile akademik düzey değişkeni arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Farklılık %0,05 oranında beşeri bilimler branşları

- 5) **Tavririt ve Öğr. Gör. Tali'nin çalışması (2014): " Üniversite Camiasında Yabancılaşmanın Tezahürleri Mesile'deki Üniversite Yurdunda Kalan Öğrenciler Örneklemi Üzerinde Saha Çalışması"**

Çalışmanın Amacı: Mesile'deki üniversite yurdunda kalan öğrencilerde yabancılaşma tezahürlerini tespit etmek.

Çalışmanın Evreni: Mesile'deki Mohamed Boudiaf Üniversitesi'nin yurtlarında kalan öğrencilerin tümü. Bu öğrencilerin sayısı 2012 yılında 20.610'a ulaşır ve her iki cinsiyetten öğrenciler 10 üniversite yurdunda dağılım göstermektedir.

Çalışmanın Örnekleme: Çalışmanın evreninden seçilmiş, farklı yurtlarda ikamet eden ve 514 kız ve erkek öğrenci. Örnekleme oluşturan öğrenci sayısı çalışmanın evreninin %2.5'una tekabül etmektedir.

Çalışmanın Yöntemi: Nicel ve nitel yöntem

Veri Toplama Tekniği: Çalışmanın ana veri toplama tekniği olarak anket tekniği kullanılmıştır. Bunun yanında gözlem ve plansız görüşme teknikleri ile üniversite camiasında yabancılaşma tezahürleri parametresi kullanılmıştır.

Çalışmanın Sonuçları:

1. Modern çağda yabancılaşma tezahürü açık ve göze çarpan bir tezahürdür.
2. Başta ilişkilerde yüzeysellik, normsuzluk, sosyal izolasyon, anlamsızlık ve çaresizlik tezahürleri olmak üzere örnekleme her iki cinsiyetteki öğrenciler arasında yaygınlaşan yabancılaşma tezahürünün oranları yüksektir.

6) Eş-Şami'nin Çalışması (2014): "Üniversite Gençlerinde Sosyal Yabancılaşmanın Tezahürleri: Gazze El-Aksa Üniversitesi Öğrencilerinden bir Örneklem Üzerinde Saha Çalışması".

Çalışmanın Amacı: Çalışma, üniversite gençlerinde sosyal yabancılaşma tezahürlerini anlamayı hedeflemiştir.

Çalışmanın Örneklemi: El-Aksa Üniversitesi'nden toplamda 469 kız ve erkek öğrenci

Çalışmanın Yöntemi: Nicel yöntem

Veri Toplama Yöntemi: Anket yöntemi

Çalışmanın Sonuçları:

1. Araştırmada üniversite gençleri arasında en yaygın yabancılaşma tezahürlerinin önce çaresizlik ve güçsüzlük sonra sosyal itaatsizlik olduğu sonucuna ulaşılmıştır.
2. Yabancılaşmanın (sosyal hayatın anlamını yitirmesi, itaatsizlik, ilişkilerde yüzeysellik) tezahürleri ile cinsiyet değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık vardır. Farklılık erkeklerin lehinedir.

7) Dr. Ed-Deboy ve Dr. A'mar'ın Çalışması (2013): "Uygulamalı Bilimler Üniversitesi'ndeki uluslararası öğrencilerin psikolojik ve akademik uyum seviyesi".

Çalışmanın Amacı: Uygulamalı Bilimler Üniversitesi'ndeki uluslararası öğrencilerin psikolojik ve akademik uyum seviyesini tespit etmek.

Çalışmanın Örneklemi: Üniversite'nin farklı bölümlerinde okuyan ve farklı akademik seviyelerde okuyan öğrencilerden oluşan 210 öğrenci.

Çalışmanın Yöntemi: Betimsel analiz yöntemi

Veri Toplama Tekniği: Anket tekniği

Çalışmanın Sonuçları:

1. Öğrencilerin gurbeti hissetmesi ve akademik geleceklerine olan kaygıları
2. Sınav döneminde hissettikleri kaygı
3. Uygulamalı bilimler ve beşeri bilimler öğrencileri arasında psikolojik ve akademik uyumda yaklaşık seviye
4. Öğrencilerin sınıf, cinsiyet ve uyruk değişkenleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmaması

Çalışmanın Önerileri:

- Araştırmacılar, çeşitli sorunlarını yenmeleri için uluslararası ve yerleşik öğrencilere psikolojik ve akademik rehberlik hizmeti sağlamanın önemini vurgulayarak bu konuda araştırmalar yapılmasını önermiştir.

8) Ebu Şuayra'nın Çalışması (2013): "Bazı Değişkenler Işığında Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Çevresine Yabancılaşması" .

Çalışmanın Amacı: Üniversite öğrencilerinin sosyal çevresine yabancılaşmasının tezahürlerini görmek.

Çalışmanın Örneklemi: Sosyal statü, eğitim yılı, not ortalaması değişkenlerine göre 203 kız ve erkek öğrenci

Çalışmanın Yöntemi: Nicel yöntem

Veri Toplama Tekniği: Veri toplama tekniği olarak anket tekniği kullanılmıştır. Anket altı ana bölüme ayrılmaktadır. Bunlar: Normların kaybı, izolasyon, kontrol kaybı, kayıtsızlık, aidiyetsizlik, anlam kaybı.

Çalışmanın Sonuçları:

1. Yabancılaşma tezahürleri ölçüm genelinde orta derecede gelmiştir. İlk olarak "normların kaybı", sonra "anlam kaybı", ardından "sosyal izolasyon", ardından "aidiyetsizlik", daha sonra "kontrol kaybı" bölümü gelmiştir.
2. Katılımcıların demografik özellikleri ile anketten aldıkları puanlar arasında kayıtsızlık bölümü hariç anlamlı farklılıklara rastlanmamıştır.

Çalışmanın Önerileri:

1. Öğrencilerin ihtiyaç duydukları sosyal, kültürel ve siyasal değişimleri sağlamak için içinde buldukları yaş evresi ile orantılı olarak ihtiyaçlarını dikkate almak.
2. İlk yıllarındaki öğrencilere yabancılaşmaya yol açan problemlerle baş etmede yardım etmek için Ürdün'deki üniversitelerde görüntü olarak değil etkin bir şekilde psikolojik, sosyal ve akademik rehberlik merkezlerinin kurulması.
3. Öğrenci işleri dekanlıklarının, sorumluları razı etmeye değil öğrenci hizmetlerinin sürdürülebilirliğine yönelik aktivitelerde bulunacak şekilde görevlerini eksiksiz yerine getirmeleri.

9) Hadidi'nin Çalışması(2009): "Ürdün Üniversitesi Öğrencilerinde Yabancılaşma Tezahürleri ve Etkenleri".

Çalışmanın Amacı: Ürdün Üniversitesi öğrencilerinde yabancılaşmanın tezahürlerini ve etkenlerini görmek.

Çalışmanın Örneklemi: Çalışma 275 kız ve erkek öğrenciye uygulanmıştır.

Çalışmanın Yöntemi: Nicel yöntem

Veri Toplama Yöntemi: Anket yöntemi

Çalışmanın Sonuçları:

1. Yabancılaşma tezahürü örneklem arasında üç derecede yaygınlık gösterir: Zayıf %1,81 oranında, orta %52,36 oranında, yüksek %45,81 oranında. Görülen tezahürün altı boyutu vardır: Normların yitimi, sosyal izolasyon, kontrol yitimi, kayıtsızlık, aidiyetsizlik, anlamın yitimi.
2. Yabancılaşma tezahürleri toplumsal ortamda ve eğitim ortamında görülmektedir.
3. Sosyal ortamda izolasyon tezahürü son sınıf öğrencilerinde birinci sınıf öğrencilerine kıyasla daha fazla görülmektedir.

Çalışmanın Önerileri:

1. Yetişkin nesille aralarında süregelen çatışmayı göz önünde bulundurarak ve içinde buldukları yaş evresinin gereksinimlerini gözeterek daha objektif ve akılcı bir yöntemle gençlerin kültürünü anlamak şarttır.
2. Toplumun gereksinimlerini, değerlerini inançlarını yansıtan eğilimlerini göz ardı etmeden gençlerin üniversite yerleşkesi içinde ve dışında siyasi katılımlarını sağlamak ancak etrafında olagelen değişimleri fark edemeyecek kadar onları gerçeklikten kopararak değil. Özellikle de geleceklerini ilgilendiren konularda.

10) El-Huttabiyye, el-Huzai ve Huseynat'ın Çalışması(2009): "Yermük Üniversitesi Öğrencilerinde Kültürel Yabancılaşma".

Çalışmanın Amacı: Kültürel yabancılaşmanın sebeplerini ve Yermük Üniversitesi'ndeki öğrenciler üzerindeki tezahürlerini anlamak, kültürel

yabancılaşma ile üniversite gençlerinin demografik değişkenleri (cinsiyet, ikamet yeri, branş, akademik düzey) arasında farklılığın olup olmadığını tespit etmek.

Çalışmanın Örnekleme: Yermük Üniversitesi'nden tabakalı örnekleme yöntemi ile seçilmiş erkek ve kız öğrencilerden oluşan 440 kişilik grup.

Çalışmanın Yöntemi: Nicel yöntem

Veri Toplama Aracı: Araştırmacı veri toplama aracı olarak 34 maddeden oluşan anketi kullanmıştır.

Çalışmanın Sonuçları:

1. Üniversite gençleri bazı yabancılaşma belirtilerinden (normsuzluk, kayıtsızlık, amaçsızlık, anlamsızlık, çaresizlik, kontrol kaybı, olayların gidişatını değiştirme ve etkileme gücünden yoksunluk hissi) muzdariptir.
2. Gençlerin demografik özelliklerinden cinsiyet, akademik düzey, ikamet yeri değişkenleri ile kültürel yabancılaşma arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmazken branş ile kültürel yabancılaşma arasında anlamlı farklılığa rastlanmıştır. Farklılık beşeri bilimler bölümleri öğrencilerinin lehinedir.

Çalışmanın Önerileri:

1. Beşeri bilimler öğrencilerine odaklanmak, onları bilinçlendirmek ve kaynaştırmak, onları üniversite faaliyetlerine katılmaya teşvik etmek.
2. Gençleri kendi gerçekliklerine, milletlerinin mirasına ve Araplıklarına bağlamak; onları ithal edilmiş Batı kültürünü taklit etmekten uzak tutmak ve orijinal Arap geleneklerine tutunmaları için çalışmak.

11) Büşra Ali'nin Çalışması(2008): "Bazı Mısır Üniversitelerindeki Suriyeli Öğrencilerde Yabancılaşmanın Tezahürleri".

Çalışmanın Amacı: Çalışma bazı Mısır üniversitelerindeki Suriyeli öğrencilerde yabancılaşma tezahürlerinin yaygınlık boyutunu ortaya koymayı ve cinsiyet, aile durumu, akademik düzey(lisans, yüksek lisans ve doktora) değişkenlerinin bu tezahürlere olan etkisini anlamayı amaçlamıştır.

Çalışmanın Örnekleme: Tabaklı seçkisiz örnekleme yöntemi ile seçilmiş toplamda 70 kız ve erkek öğrenci.

Çalışmanın Yöntemi: Nicel yöntem

Veri Toplama Aracı: Araştırmacı, bazı Mısır üniversitelerindeki Suriyeli öğrencilerde yabancılaşma hissini boyutunu ölçmek için ölçme aracı olarak yabancılaşma ölçeğini kullanmıştır. Araştırma şu boyutları kapsamaktadır: Normsuzluk, sosyal izolasyon, itaatsizlik, amaçsızlık, ilişkilerde yüzeysellik, çaresizlik, anlamsızlık, özyabancılaşma.

Çalışmanın Sonuçları:

1. Araştırmanın sonuçları bazı Mısır üniversitelerinde okuyan Suriyeli öğrencilerin yabancılaşma hissinden muzdarip olduklarını ve en yaygın yabancılaşma tezahürlerinin önce itaatsizlik ve normsuzluk sonra ilişkilerde yüzeysellik, özyabancılaşma ve çaresizlik son olarak sosyal izolasyon, anlamsızlık ve amaçsızlık olduğunu göstermiştir.
2. Çalışma; birçok Arap toplumunda meydana gelen ekonomik, politik, sosyal, kültürel ve entelektüel değişimlerin ve insanın bu değişimlerle baş edememesinin ve uyum sağlayamamasının ya da kontrol edememesinin sonucu olarak bu dünyada kendini gerçekleştiremediği konusunda yapılan önceki çalışmalara örtüşmektedir. Abdul Muhtar 1998, Ubade ve diğerleri 1998, Halife 2002 çalışmalarının gösterdiği de budur.

3. Bazı araştırmacılar, yabancılaşma hissinin artışını manevi veya dini yönün kaybolmasına dayandırdılar. "From; modern çağdaki insan hayatının sadece insanın fiziksel varlığını garanti altına alan maddi ihtiyaçlarını karşıladığını, ancak sevgi, dostluk, mutluluk ve inanç gibi duygusal ihtiyaçları yeterince karşılamadığını belirtmiştir" (Hamad, 1995).

Çalışmanın Önerileri:

1. Öğrenciler yabancılaşma durumuna düşmesinler diye çeşitli uyum sorunlarıyla baş etmelerinde onlara yardımcı olmak için Mısır'daki Suriye büyükelçiliğinde yükseköğretim bakanlığı ve ülkedeki eğitim kurumlarıyla koordineli olarak çalışan özel bir ofis açmak.
2. Tüm akademik düzeylerdeki öğrencilerin hedeflerini, beklentilerini ve eğilimlerini öğrenmek ve psikolojik uyumu sağlamak için onlara doğru yönlendirmelerde bulunmak.
3. Mekânsal yabancılaşmaya dayanan etkileri ortadan kaldırmak için ülkedeki üniversitelerde öğrenim gören öğrenciler ile ülke dışındaki üniversitelerde öğrenim gören öğrenciler arasında yabancılaşma olgusunun karşılaştırmalı olarak araştırılması.

12) Dab ve Fehid'in Çalışması (2008): "Küreselleşme Çağı Işığında Suudi Kız Üniversite Öğrencileri Örnekleminde Yabancılaşma Sorunu Hakkında Aktif Çalışma".

Çalışmanın Amacı: Çalışma, küreselleşme ve bilgi çağının getirdiği değişimler ışığında yabancılaşma sorununu ele almayı hedeflemektedir.

Çalışmanın Örneklemi: 50 Suudi kız öğrenci

Çalışmanın Yöntemi: Nicel yöntem

Veri Toplama Yöntemi: Öğrencilerdeki yabancılaşmanın boyutlarını ölçmek için bir araç hazırlama

Çalışmanın Sonuçları: Araştırmada yabancılaşma kaynaklarının başında anlamsızlık hissinin, ardından sosyal çaresizlik hissi, sosyal izolasyon, sosyal paylaşım zayıflığı, yabancılaşma hissi, normların eksikliği ve kültürel uzaklığın geldiği sonucuna ulaşmıştır. Bu sonuç el-Uneyn'in(2008) çalışmasının bazı sonuçlarıyla uyumludur.

Çalışmanın Önerileri:

1. Kültürel, politik ve ekonomik programlar ve etkinlikler aracılığı ile Ürdün toplumunda aktif kültür paylaşımını harekete geçirmek ve gençlerin bunda rol almasını sağlamak.
2. Başka anketler tasarlayarak ve bu çalışmada kullanılan farklı yöntemler kullanarak farklı toplumlarla ve başka değişkenleri göz önünde bulundurarak benzer ve karşılaştırmalı çalışmalar yapmak

13) Mahluf'un Çalışması(2005): "el-Kuds Açıköğretim Üniversitesi Öğrencilerinde Yabancılaşma Olgusu ve Bazı Değişkenlerle İlişkisi".

Çalışmanın Amacı: el-Kuds Açıköğretim Üniversitesi öğrencilerinde yabancılaşma olgusunun yaygınlığını görmek ve bazı değişkenlerle ilişkisini tespit etmek.

Çalışmanın Örnekleme: Rastgele örnekleme yöntemi ile seçilmiş 1749 kız ve erkek öğrenci.

Çalışmanın Yöntemi: Betimsel analiz modeli

Veri Toplama Yöntemi: Tarama ve anket yöntemi kullanılmıştır.

Çalışmanın Sonuçları:

1. Sonuçlar, sosyal değerlerin yitiminin öğrenciler arasında en yaygın yabancılaşma tezahürü olduğunu ortaya çıkardı. Değerlerin yitimini sosyal izolasyon hissi takip etti. En son olarak çağın vebası haline gelen çaresizlik hissi geldi. Bu, öğrencilerdeki ekonomik, siyasi ve psikolojik pek çok değişkenin gölgesinde zincirleme olarak gerçekleşen çöküşten kaynaklanmaktadır.
2. Bu çalışmanın sonuçları, değerlerin yitimini şu sözleriyle açıklayan Aliye Şuayb'ın çalışmasının sonuçları ile uyum göstermektedir: "Yabancılaşma, bireyin iç dünyasından kopması ve dış dünya ile meşgul olması anlamına gelir. Bu da toplumsal ahlak normlarının azalmasına ya da yok olmasına neden olur. Çünkü gencin zihnindeki en büyük yük maddi değerlerin çoğalmasındır"(Şuayb,1995).
3. Yabancılaşma tezahürlerinin yaygınlığı ile medeni hal değişkeni arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır. Farklılık evli olmayan öğrencilerin lehinedir. Evli olmayan öğrencilerde yabancılaşma seviyesi daha yüksektir. Bu da kadın ve erkek arasında tek kalıcı medeni ilişkinin evlilik olduğuna işaret etmektedir. Aynı zamanda evlilik, bireyin çeşitli ihtiyaçlarını karşıladığı aileyi kurmanın meşru ve sağlam bir yoludur. Bu sonuç, Ali ve Mutez'i (1992) desteklemektedir. Zira yaşı geldikten sonra evliliği geciktirmek ve evliliğe karşı isteksizlik özyabancılaşma duygularına neden olmaktadır.

Çalışmanın Önerileri:

1. Üniversitede rehberlik merkezi kurulması şarttır. Rehberlik merkezi öğrencilerin yaygın problemlerine ve çalışmanın gösterdiği yabancılaşma tezahürlerine yönelik tedavi ve rehberlik hizmetleri

sunmak ve yabancılaşma tezahürleriyle baş etme yöntemlerini açıklamak üzere faaliyetlerde bulunmalıdır.

2. Öğrencilerin sorunlarını ve baş etme yöntemlerini ele alan konferans ve seminerler düzenlemek ve bu konferans ve seminerlere aktif katılımda bulunmaları için öğrencilere fırsat vermek.
3. Üniversite hayatında öğrencilerin çeşitli sorunlarını ele alan yapılmış benzer bilimsel çalışmaları gözden geçirmek şarttır.

14) Ubade, Ali ve Muhtar'ın Çalışması(1998): "Mısır Özelinde Üniversite Öğrencilerinde Yabancılaşma Tezahürleri: Karşılaştırmalı Çalışma".

Çalışmanın Amacı: Cinsiyet değişkenine göre üniversite gençlerinde yabancılaşma tezahürlerini anlamak.

Çalışmanın Örneklemi: Cenubelvadi Üniversitesi edebiyat, ticaret ve eğitim fakültelerinden 1800 kız ve erkek öğrenci.

Çalışmanın Yöntemi: Betimsel analiz modeli

Veri Toplama Aracı: Berekat Hamza'nın hazırladığı yabancılaşmanın altı boyutunu içeren yabancılaşma ölçeği

Çalışmanın Sonuçları: Yabancılaşmanın tezahürleri olan çaresizlik, olaylar karşısında endişe, ahlak, değerler, sosyal yabancılık tezahürleri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

1.9.2. Arapça Dışındaki Literatür

➤ **Tuba'nın Çalışması (2020):** "turkiye'de bulunan uluslararası öğrencilerin psiko-sosyal ve sosyo-kültürel uyumu: istanbul örneği".

Çalışmanın Amacı: Türkiye özellikle son yıllarda Orta Asya, Afrika ve Balkanlardan eğitim amacıyla yaşanan göçlere sahne olmuştur.

Çalışmanın Örneklemi: 4.169 kız ve 6.372 erkek olmak üzere 10.541 uluslararası öğrenci barınmaktadır.

Çalışmanın Yöntemi: nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Veri Toplama Tekniği: Anket tekniği

Çalışmanın Sonuçları: Araştırmaya katılan uluslararası öğrencilerin yarısından fazlası diğer yabancı arkadaşları ile sıcak ve samimi ilişki kurabildiklerini ifade ederken, Türk öğrencilerin kendileriyle yakın ilişkiler kurmaktan çekindiğini düşündüklerini söyleyenler de olmuştur. Buna karşın katılımcıların yarısından fazlası Türkiye’de karşılaştıkları ya da birlikte yaşadıkları insanları yardımsever bulmuştur.

➤ **Habiboul adiamiou’nun çalışması (2020):** "Kayseri’deki Yabancı Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlar".

Çalışmanın Amacı: Bu çalışma, Kayseri’de yaşayan ve Erciyes Üniversitesinde eğitim gören uluslararası öğrencilerin eğitim hayatlarında, yerel halkla etkileşimlerinde ve günlük yaşamlarında karşılaştıkları dil problemleri, önyargı, dış görünüş, yabancı düşmanlığı ve ırkçılık gibi sorunları ele almaktadır. Yabancı öğrencilerin yaşadıkları kaygılar irdelemiştir. Oysaki, literatür taramasında ırkçılık, yabancı düşmanlığı, önyargı, dil sorunu, din sorunu, eğitim sorunu, ekonomik sorunu, yurt sorunu, kültür sorunu, iklim sorunu ve uyum sorunu kavramlarıyla açıklamıştır .

Çalışmanın Örneklemi: 21 uluslararası öğrenci.

Çalışmanın Yöntemi: nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Veri Toplama Tekniği: görüşme tekniği.

Çalışmanın Sonuçları:

1. Çalışmada, Türkiye'ye öğrenim amaçlı gelen öğrencilerin karşılaştıkları en önemli sorunların; ırkçılık, yabancı düşmanlığı, ön yargı, dil, eğitim, yemek, kültür, iklim, uyum, ekonomik, barınma problemi olduğu belirlenmiştir.
2. Yabancı öğrencilerin barınma sorunu yaşadıkları gözlenmiştir. Yabancı öğrenciler yurttan ya da evde kalmaktadırlar. Yabancı uyruklu öğrencilerin Türklerle bir arada yaşadığı zorluklar şöyledir; bazı Türklerin yabancı öğrencilerin haklarını veya avantajlarını kıskanmaktadır ve bu da bir arada yaşamalarını zorlaştırmaktadır.

➤ **Tubağ'nın çalışması (2019):** "karamanoğlu mehmetbey ünüversitende eğitim gören yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal uyum süreci".

Çalışmanın Amacı: Çalışmanın amacı öğrenciler ve yerel halk arasındaki karşılaşmalardan doğan etkileşimin uyumlanmanın sağlanıp sağlanmadığına dair bir sonuca ulaşmasını sağlamaktır.

Çalışmanın Örnekleme: 21 tane yabancı uyruklu öğrenci ve 16 yerel halkla sınırı kalmıştır.

Çalışmanın Yöntemi: nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Veri Toplama Tekniği: görüşme tekniği.

Çalışmanın Sonuçları: Ülkede yaşamaya başlayan yabancı uyruklu öğrenciler için onların ifadelerine göre en önemli sorunlardan bir tanesi 'dil'dir. Türkçe öğrenme aşamasında yaşanan sorunlar dilin öğrenilmesi ile birlikte giderilmiştir. Bu aşama da konuşamamak, konuşulanları ve derslerde anlatılanları dahi anlayamamak, yaşamlarına adapte olmada zorlaştırıcı bir etken olarak görülmektedir. Dil öğrenme aşamasında ise kendi aralarında dil ortaklığı ile gruplar oluşturan öğrenciler de vardır.

Örneğin farklı ülke vatandaşı olsalar da Arapça konuşan öğrenciler bu durumu en iyi açıklayan gruplanmayı oluşturmaktadır.

- **Saliha'nın çalışması (2019):** "uluslararası öğrencilerin öğrencilik deneyimleri".

Çalışmanın Amacı: Bu çalışma Ortadoğu-İslam coğrafyasından Türkiye'ye gelen uluslararası öğrencilerin öğrencilik deneyimlerini araştırmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda öğrencilik süreci boyunca yaşadıkları zorluklar, verilen hizmetlerin yeterliliği, nasıl sosyalleştikleri, öğretim üyeleri, yerli öğrenciler ve okul idaresiyle nasıl ilişki kurdukları çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır.

Çalışmanın Örneklemi: Bu çalışma Ortadoğu-İslam coğrafyasından Türkiye'ye gelen uluslararası öğrencilerin öğrencilik deneyimlerini araştırmayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın Yöntemi: nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Veri Toplama Tekniği: görüşme tekniği

Çalışmanın Sonuçları:

1. öğrencilerin dışlama ve yabancı düşmanlığı ile karşılaştıkları durumlar vardır. Bu dışlamalar onların sosyal ilişkilerine ve akademik başarılarına etki etmiş görünmektedir.
2. Yerli öğrenci ve öğretim üyelerinin oryantalist bakış açısından dolayı kültürsüz algılanmaları ve bu bağlamda dışlanmalarla karşılaştıkları durumların da var olduğu görülmektedir. Ayrıca öğrencilik deneyimleri üzerinde sosyalleşme durumları etkili olmuş ve bu durum dil öğrenimlerini de oldukça etkilemiştir.
3. öğrencilerin aldıkları eğitimden oldukça memnun oldukları görülmüştür.

- **Ayşegül'ün çalışması(2019):** "Türkiye'de yükseköğretim gören uluslararası öğrencilerin uyumu: muğla örneği".

Çalışmanın Amacı: bu çalışmada türkiye'de yükseköğretim gören uluslararası öğrencilerin uyumunun incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın Örneklemi: 234 uluslararası öğrenci

Çalışmanın Yöntemi: nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Veri Toplama Tekniği: Araştırma ilişkisel tarama modelinde tasarlanmış ve Anket tekniği kullanılmıştır.

Çalışmanın Sonuçları: öğrencilere sağlanan imkanların , yaşam şartlarının ve ekonomik durumlarının iyileştirilmesine ihtiyaç olduğu , Türkiye'de yükseköğretimin tercih edilme nedenleri arasında kültürel ve dini inamış benzerliğinin etkili olduğu ve öğrencilerin yarısından fazlasının Türkiye'de okumayı tercih etmekten memnun olduğu tespit edilmiştir . Bununla birlikte , uyum düzeyinin burs alma ve aylık gelirin anlamlı farklılığa neden olduğu , Türkiye'de kalma süresi , Türkçe öğrenmeye başlama süresi ile Yükseköğretime başlama sürelerinin uluslararası öğrencilerin uyumu ile anlamlı ilişkide olduğu da ifade edilebilir .

- **Taylan'ın Çalışması(2019):** "Sakarya Üniversitesi'ndeki Uluslararası Öğrencilerin Sorunları".

Çalışmanın Amacı: Sakarya Üniversitesi'nde öğrenim gören uluslararası öğrencilerin eğitimsel, sosyal, kültürel ve ekonomik sorunları ile bu sorunları etkileyen faktörleri incelemek.

Çalışmanın Örneklemi: Sakarya Üniversitesi'ndeki 370 uluslararası öğrenci.

Çalışmanın Yöntemi: Nicel tarama modeli

Veri Toplama Tekniği: Anket tekniği

Çalışmanın Sonuçları:

1. Öğrenciler dil sorunları, eğitim ve akademik sorunlar, kültürel sorunlar, sosyal ve ekonomik sorunlar yaşamaktadır.
2. Cinsiyete, öğrenim görülen programa ve kalma yılına göre uluslararası öğrencilerin Sakarya'da yaşadığı sorunlar istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir.

- **Michael otieno'nun çalışması (2018):** "Afrika'dan türkiye'ye yüksek öğrenim görmek için gelen öğrencilerin uyum süreçleri ve karşılaştıkları sorunlar: Ankara örneği".

Çalışmanın Amacı: Bu çalışma, Türkiye'de Ankara'daki yüksek öğrenim kurumlarına kayıtlı olan Afrikalı öğrencilerin uyumlarını anlamayı amaçlamaktadır.

Çalışmanın Örneklemi: 30 uluslararası öğrenci.

Çalışmanın Yöntemi: nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Veri Toplama Tekniği: görüşme tekniği

Çalışmanın Sonuçları: kültürel farklılık, dil engeli ve dini farklılıklar ana temalardan bazılarıdır. Afrikalı öğrencilerin karşılaştığı temel zorluklar daha çok sosyal ve kültürel olmakla birlikte, temel bulgu, tüm Afrikalı öğrenciler arasında uyumun önündeki ana zorluğun dil olduğu yönündedir.

- **Bazirgan'nın çalışması(2017):** " Türkiye'de Eğitim Gören Azerbaycan Uyruklu Öğrencilerin Sosyol Kültürel Uyumu (İstanbul Örneği)".

Çalışmanın Amacı: ülkemizde yükseköğrenim gören Azerbaycan uyruklu öğrencilerin karşılaşmış oldukları uyum sorunlarını saptamaktır.

Çalışmanın Örnekleme: 100 yabancı uyruklu öğrenci.

Çalışmanın Yöntemi: nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır.

Veri Toplama Tekniği: anket tekniği.

Çalışmanın Sonuçları: Azerbaycan uyruklu öğrencilerin Türkiye’de karşılaştıkları en büyük sorun bürokratik engellerdir. Yine Türkiye’ye gelen Azerbaycanlı öğrencilerin göç etme nedenleri ‘İtme çekme’, ‘Ağ (network)’ ve ‘Kesişen Fırsatlar’ olarak adlandırılan göç teorileri ile doğrudan bağlantılıdır.

- **Apriyanti’nin Çalışması(2016):** "Endonezya Üniversitesi’ndeki Psikoloji Öğrencilerinde Yabancılaşma: Birinci, İkinci ve Üçüncü Sınıf Öğrencileri Arasında Karşılaştırmalı Çalışma".

Çalışmanın Amacı: İkinci, dördüncü, altıncı ve sekizinci yarıyılta öğrenim gören psikoloji öğrencileri arasında yabancılaşma ile cinsiyet değişkenleri arasındaki farklılıkları belirlemek.

Çalışmanın Örnekleme: 107 kız, 20 erkek öğrenci.

Çalışmanın Yöntemi: Nicel yöntem

Veri Toplama Aracı: Araştırmacı yabancılaşma ölçeğini kullanmıştır.

Çalışmanın Sonuçları: Yabancılaşma seviyeleri kız ve erkek öğrenciler arasında farklılık göstermemektedir. Öğrenci destek hizmetinin iyileştirilmeye ihtiyacı vardır.

Çalışmanın Önerileri: Yönlendirme sağlamada, eğitimin sonuçlarını daha etkili ve daha kapsayıcı hale getirmede ve destekleyici bir eğitim ortamı kurmada öğretmenlere yardımcı olmak.

- **Erjem'in Çalışması(2005):**" Eğitimde Yabancılaşma Olgusu ve Öğretmen: Lise Öğretmenleri Üzerine Sosyolojik bir Araştırma".

Çalışmanın Amacı: Çalışmanın amacı, öğretmenlerin eğitimde yabancılaşma olgusunu yaşıyor-yaşamadıklarını tespit etmek ve çeşitli boyutlarını ortaya koymaktır.

Çalışmanın Örnekleme: Mersin'deki klasik iki devlet lisesinde görev yapan öğretmenler arasından seçilen, çeşitli branşlardaki 20 öğretmen.

Çalışmanın Yöntemi: Nitel yöntem

Veri Toplama Tekniği: Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği

Çalışmanın Sonuçları: En önemlileri:

1. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin bazı yabancılaştırıcı koşullar (kalabalık sınıflar, ağır ders yükü, materyal eksikliği, yönetsel sorunlar, ekonomik sorunlar.) altında bulunmalarına rağmen, "yabancılaşmayı bütün boyutlarıyla ve yaygın olarak değil, bazı boyutlarıyla ve kısmî olarak yaşadıkları" bulunmuştur.
2. Öğretmenlerin en yoğun yaşadıkları yabancılaşma "güçsüzlük" kategorisindedir.

- **Mahoney ve Quick'in Çalışması(2001):** "Bir Model Olarak Amerikan Üniversitelerindeki Öğrencilerde Yabancılaşma ile Kişiliğin İlgisi".

Çalışmanın Amacı: Çalışma, cinsiyet değişkenleri ışığında yabancılaşmanın duygularını ve üniversitenin öğrencilerdeki yabancılaşma duygularının artmasında veya azalmasında oynadığı rolü belirlemeyi amaçlamıştır.

Çalışmanın Örnekleme: Çalışmanın örnekleme 136 kız, 85 erkek öğrenciden oluşmaktadır.

Çalışmanın Yöntemi: Nicel yöntem

Veri Toplama Yöntemi: Öğrencilerdeki yabancılaşmayı ölçmek için ölçek hazırlama

Çalışmanın Sonuçları:

1. Çoğu öğrencide yüksek seviyede yabancılaşma duyguları vardır. Ayrıca hem erkek hem de kız öğrenciler için bilinç ve içtenlik seviyesinde düşüş vardır.
2. Yabancılaşma duygusu ile cinsiyet değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur ve yabancılaşma seviyesi yüksek olan öğrenciler, yabancılaşma seviyesinin düşmesine katkı sağlayan üniversite ortamında bununla baş edebilmektedir.

➤ **Lane ve Daugherty'nin Çalışması (Amerika,1999):** "Üniversite Öğrencileri Arasında Sosyal Yabancılaşma İlişkisi".

Çalışmanın Amacı: Amerika asıllı öğrenciler ile Yunan asıllı Amerikan öğrenciler örneklemi arasında sosyal yabancılaşma ilişkisinin belirlenmesi.

Çalışmanın Örnekleme: ABD üniversitelerinde psikoloji okuyan 78 kız ve erkek öğrenci.

Çalışmanın Yöntemi: Nicel yöntem

Veri Toplama Aracı: Sosyal yabancılaşma ile ilgili ölçekler.

Çalışmanın Sonuçları: Irkın sosyal yabancılaşma üzerinde anlamlı bir etkisi yoktur. Zira yabancılaşma seviyesi Yunan asıllı Amerikanlarda daha azdır.

➤ **Mevcut çalışma ve önceki çalışmalar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar**

▪ **Benzerlikler**

Hedef açısından: Mevcut çalışma, üniversite öğrencilerinin yabancılaşmış hissetmelerinin nedenlerini ve yabancılaşmalarının en önemli yönlerini öğrenmeyi amaçlayan önceki birkaç çalışmaya benzerlik arz etmektedir. Al - Nasser (2019), Dr. Dewey & Omar (2013), 3), Prof. Torrete ve Prof. Tali (2014), Aleb (2008), Al -Shami (2014), Al -hadidi (2009), Makhoulouf (2005), Al -Rawashdeh (2016), (Obadah, Ali, Mukhtar, (1998), Mahouni & Koyk (2001), Taylan (2019) Apiyanti (2016) ve Erjem (2005), tarafından yapılan çalışmalara, söz konusu çalışmalara örnek olarak verilebilir.

Çalışma değişkenleri açısından ise mevcut çalışma, cinsiyet- yurt durumu – ikamet durumu- akademik düzeyi, gibi bazı değişkenler açısından diğer çalışmalara benzerdir.

Yöntem açısından mevcut çalışma , birkaç tane çalışma ile paraleldir, nitel yöntem ve görüşme aracı kullanılan Al-Nasser (2019) ve Erjem (2005), habiboul adiamiou(2020), tubağ(2019), saliha (2019), michael (2018), tarafından yapılan çalışma ile benzerlik arz etmektedir.

Sonuçlar açısından: mevcut çalışmanın bazı sonuçları çeşitli noktalardan önceki çalışmalara benzerdir. En önemlisi hem erkek hem de kız uluslararası öğrenciler yabancılaşmış hissetmekte.

dil, ayrımcılık ve ekonomik ve sosyal sıkıntılar açısından bazı sorunlarla karşı karşıyadır.

Yapılan görüşmeler elde edilen bulgulardan hareketle öğrencilerin karşılaştıkları en önemli sorunlardan biri de dil (akademik anlamda) sorunu olduğu görülmektedir.

▪ Farklılıklar

Yöntem açısından: bu çalışma önceki çalışmaların çoğundan farklıdır. Şöyle ki bu çalışmalarda çoğu çeşitli araçlarla nicel açıklayıcı yaklaşım kullanılırken mevcut çalışmada, ilgili araçlarıyla nitel yöntem kullanılmıştır. Bu bağlamda örnek olarak. Diyab (2017), Abu Shaira (2013), Tuba (2020), Ayşegül (2019), (al-Dabaa, Fahd (2008), Mustafa (2017) ve (Layn & Durati (1999) Apriyanti (2016), Bazirgan(2017), Apriyanti(2016), mevcut çalışmanın farklı olduğu çalışmalar arasındadır.

Örneklem açısından: mevcut çalışma diğer çalışmalardan farklıdır. Zira araştırmacı tarafından seçilen örneklem, daha önce hiçbir araştırmacı tarafından seçilmemiştir. Bu bağlamda çalışma, Türk üniversitelerinde okunmaya gelen Filistinli öğrenciler üzerinde gerçekleştirilmiştir.

Mekânsal sınırlar açısından: da mevcut çalışma diğer çalışmalardan farklıdır.

Önem açısından ise: Filistinli bir üniversite öğrencisi tarafından mevcut çalışma konusunda bilimsel bir çalışma yapılmamıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

2.1. Çalışmanın Sınırlılığı

1. **Mekânsal sınırlılık:** Necmettin Erbakan Üniversitesi, Karatay Üniversitesi ve Selçuk Üniversitesi
2. **Beşeri sınırlılık:** Konya'daki üniversitelerde okuyan Filistinli öğrenciler
3. **Zamansal sınırlılık:** Bu çalışma, 2021-2022 akademik yılında gerçekleştirilmiştir.

3.1. Araştırma Yöntemi

Hangi alanda araştırma ve çalışma yapılırsa yapılsın bunlarda, araştırmanın amaçlarına mümkün olabildiğince ulaşmak ve elde edilen sonuçların son derece doğru ve güvenilir olmasını sağlamak için çalışma ile uyumlu bir bilimsel yöntem takip edilir. Mevcut çalışma sosyal bir olguyu ele aldığından, davranış, insan ve sosyal olguları incelemeye ve derinlemesine görüşmelere dayalı araştırmalarla uyumlu nitel yaklaşım kullanılmıştır. Bu yöntem ile Konya'daki üniversitelerde okumak için gelen Filistinli öğrencilerde yabancılaşma duygusunu ortaya çıkarmak ve Filistinli öğrenciler arasındaki yabancılaşmanın en önemli yönlerini ortaya çıkarmak amaçlanmıştır. Zira çalışmadaki yabancılaşmanın tezahürleri; isyan, sosyal izolasyon, anlamsızlık, anormallik, çaresizlik gibi niteliksel olgulardan ibarettir. Ele alınan konu, literatürünün ve önceki Arap ve yabancı çalışmaların incelenmesinden derinlemesine görüşmelere dayandırılmıştır. Önce çalışmaların bazılarında aracı olarak görüşme yöntemi kullanmış, bazıları ise farklı yabancılaşma seviyelerinde ölçekler ve anketler kullanmıştır. Çünkü yabancılaşma olgusu, modern çağın

birden çok anlamı olan, kimsenin kendi içinde bir anlam üzerinde anlaşmadığı ve öğrenciler arasında yaygın olarak görülen bir olgudur.

3.2. Araştırma deseni

Nitel bir yöntem olarak kullanılan fenomenolojinin odak noktası insanların tecrübeleri ve dünyayı nasıl yorumladıklarıdır . Ancak fenomenoloji bir kimsenin tecrübe ettiği bir durumu ve o durumu nasıl algıladığını anlamının en iyi yolunun , o durumu bizzat tecrübe etmek olduğunu savunmaktadır (Patton , 2014, S.105-106) . Bu sebeple , bu yöntemde araştırmacının da bizzat ortamda bulunduğu katılımcı bir gözlem ve mülakat sürecine işaret edilmektedir . Bununla birlikte bu yöntemde ortak bir deneyim sonucu öz oluşturmak önemlidir . Yani bir durumun gerçek özüne ulaşılabilmesi için o durumu tecrübe edenler tarafından ortak bir görüşün belirtilmesi gerekmektedir . Bu açıdan bakıldığında belirli bir durumu ya şayan farklı insanların deneyimleri incelenip , analiz edilip karşılaştırıldıktan sonra fenomen ortaya çıkarılır (Starks & Brown Trinidad , 2007, S. 1376) Aktaran (Behçet ve Taha, 2017, S. 518).

3.3.Araştırma Topluluğu ve Örneklemi

Araştırma topluluğu belirli bir amaçlı örneklemden oluşmaktadır "Bacho'ya (2015) göre amaçlı örnekleme birimleri seçilmiş katılımcılardan oluşmaktadır. Zira bu örneklem tipi; araştırmacıya, çalışmanın kapsamına ilişkin ana temalar ve sorular hakkında ayrıntılı keşif ve anlayış sağlayabilmektedir. Diğer taraftan amaçlı örneklem, zaman ve bütçe açısından en uygun maliyetli örneklem yöntemlerinden biridir" (Tongkou, 2007).

Örneklem, 2021-2022 akademik yılı içinde Konya'daki üniversitelerde, yani Necmettin Erbakan Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi ve Karatay Üniversitesi'nde Lisans, Yüksek Lisans ve doktora olmak üzere farklı aşamalarda öğrenim gören öğrencilerinden alınmıştır. Örneklem toplamda on beş kişiden oluşmakta olup bunlardan sekizi erkek, yedisi ise bayandır.

Necmettin Erbakan Üniversitesi öğrencilerinin sayısı eğitim seviyeleri (Lisans) 2 erkek ve 1 kız öğrencidir, (Yüksek Lisans) 2 kız öğrencidir (Doktora) 1 kız

öğrencidir. **Selçuk Üniversitesi** öğrencilerinin sayısı eğitim seviyeleri (Lisans) 1 erkek öğrencidir, (Yüksek Lisans) 1 kız öğrencidir,(Doktora) 2 erkek ve 1 kız öğrencidir. **Karatay Üniversitesi** öğrencilerinin sayısı eğitim seviyeleri (Lisans) 2 erkek ve 1 kız öğrencidir,(Yüksek Lisans) 1 erkek öğrencidir. Akademik düzey değişkenine göre lisans öğrenci sayısı 7 erkek ve kadındır. Yüksek lisans öğrencilerinin sayısı 4 erkek ve kız, doktora öğrencilerinin sayısı 4 erkek ve kadındır.

Barınma durumuna göre kiralık evde yaşayan öğrenci sayısı erkek ve kadın 10'kişidir. Ailesiyle birlikte yaşayan öğrenci sayısı 1 erkek, üniversite yurtlarında kalan öğrenci sayısı 4 erkek ve kadındır. Öğrencinin durumu evli veya bekâr ve Gazze Şeridi veya Batı Şeria'dan olmak üzere belirli temellere dayanmaktadır. Evli öğrenci sayısı Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde (3), 1 erkek ve 2 kız öğrenci Bunlardan biri lisans öğrencisidir, Bunlardan ikisinin biri Necmettin Erbakan Üniversitesi'nde yüksek lisans, diğeri Selçuk Üniversitesi'nde doktora öğrencisi bayandır, diğeri 12 kız ve erkek öğrenci bekârdır. Gazze Şeridi'ndeki öğrenci sayısı erkek ve kız olmak üzere 9, Batı Şeria'daki öğrenci sayısı ise erkek ve kız olmak üzere 6'dır.

Görüşmenin Kapsamı ve Genel Bilgiler

		sayı
Cinsiyet	Erkek	8
	Kız	7
akademik düzeyi	Lisans	7
	Yüksek Lisans	4
	Doktora	4

Üniversite	Necmettin Erbakan Üniversitesi	6
	Selçuk Üniversitesi	5
	Karatay Üniversitesi	4
İkamet durumu	yurt	4
	Özel Konut	1
	Kiralık Ev	10
Medeni durum	Evli	3
	Bekar	12
yaş	19-25	6
	25-35	9
	35 üstü	-

Bunun yanı sıra, nitel araştırma yaparken çok önemli bir şeyi de unutmamak gerekir ki bu doygunluk noktası ile ilgili örneklem büyüklüğünü belirlemektir. Doygunluk, öğrencilerle görüşme yaparken odaklanacağımız noktayı belirten bir terimdir. Bu olmazsa cevaplar tekrar hale gelir ve artık yeni ek bilgiler duymayız. Bu, ilk on beş öğrenci için doyum noktasına ulaştığım mevcut çalışmanın sonucudur. Ponce ve Johnson (2006), doyum noktasının katılımcılarla yapılan görüşmenin ilk 12 noktasında belirlenebileceğini belirtmişlerdir. Bu görüşü destekleyen Bonde (2013) "Doygunluk genellikle ilk 12 görüşme sırasında ortaya çıkar" demiştir. Buna göre, Konya'daki üniversitelerden araştırma sorularına tekrarsız bir şekilde cevap verebilen 15 Filistinli öğrenci ile derinlemesine görüşmeler yapılmıştır.

3.4. Çalışma Aracı:

Çalışma aracı, araştırmacının çalışmasıyla ilgili veri ve bilgileri elde etmesine yardımcı olan araçtır. Bu çalışmada veri toplama aracı olarak derinlemesine görüşme yöntemi tercih edilmiştir. Görüşme, "İki veya daha fazla taraf arasında bir amaca yönelik yapılan konuşmadır" (Brener, 2006; Creswell,

2009). Görüşmeler, toplumdaki birçok sosyal, beşeri ve kültürel olgunun özüne ulaşmak için önemli bir yöntemdir. Bu olgular detaylı ve tam olarak anlaşılması ve görüşmeye başlamadan önce katılımcılara çalışmanın fikri anlatılmıştır. Araştırmacının başlığını, sorununu, önemini ve amaçlarını bilmesi, görüş ve düşüncelerini ifade etmede yer alması bu çalışmanın hizmetinde büyük rol oynayacaktır. Bu çalışmada ilk olarak 15 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Öğrencilerle doğrudan telefonla iletişime geçilerek görüşmenin amacı açıklanmış ve onayları alınmış, yer ve zaman belirtilmiştir. Anlaşıldıktan sonra görüşme, öğrencinin isteği ve uygunluğuna göre farklı yerlerde yüz yüze olmak üzere çeşitli şekillerde gerçekleştirilmiştir. Bazı görüşmeler kafe gibi halka açık yerlerde, bazıları ise öğrencinin evinde yapılmıştır. Öğrencilerin bir kısmıyla, dışarı çıkamadıkları için "Zoom" uygulaması üzerinden görüşülmüştür. Araştırmacı ayrıca öğrencilerle her görüşmeyi yaptıktan sonra mümkün olan en kısa sürede not alınmıştır.

- **Araştırmacının çalışma sırasında yaşadığı zorluklar.**

Öncelikle araştırmanın içeriği görüşme yapılarak kişilerle paylaşılmıştır. Soruların bir kısmının zor olabileceğini düşünmeleri veya cevaplama hususunda sergiledikleri çekingen tavır sebebiyle bazı öğrenciler görüşmeye katılmakta tereddüt etmişlerdir , daha sonra ikna edilmişler ve görüşme için zaman ve mekan belirlemiştir, fakat buna rağmen bazı öğrenciler görüşme gününde kararlaştırılan mekana gelmemişlerdir, sonrasında bu öğrencilerle tekrar görüşülerek yeni bir vakit belirlenmiştir. Bu bağlamda dışarıda görüşmek istemeyen öğrencilerin evlerine gidilerek görüşme sağlanmıştır. Ayrıca sınav ve çeşitli sebeplerle yoğunluk beyan eden öğrenciler için kolaylık olması amacıyla zoom uygulaması üzerinden online görüşmeler tercih edilmiştir. Bu ve

buna benzer aksilikler yaşanması sebebiyle, araştırmada belirtilen 15 kişi ile gerçekleştirilen görüşmeler neredeyse iki ay sürmüştür.

3.5. Sistematik Analiz

Bu analiz süreci, sistematik analiz olarak tanımlanır. Bu, verilerin anlamlarını ve incelenen toplumsal gerçekliği nasıl kapsadığını anlamayı sağlayan bir nitel veri analizi yöntemidir (Creswell, 2015, 180, Kümbetoğlu, 2005.154) aktaran (karaaslan, 2019, s. 61).

Bu çalışmanın verileri kavramsal tahlil yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Thomas ve Harden'a (2008) göre kavramsal analiz, nitel araştırmalarda verileri analiz etmek için sıklıkla kullanılan bir yöntemdir. Kavramsal analiz, araştırma soruları ve araştırma hedefleri ile ilgili birincil sonuçları sınıflandırır. Araştırma soruları veya hedefleri ile ilgili olarak belirlenen her konu (kodlama) için araştırmacı, konuların çok fazla iç içe geçmesini engellemek için ayrıntılı bir analiz kaleme almıştır.

Srivastava ve Thomson'a (2009) göre, kavramsal analiz süreci, tanımlamayı kapsayan bir süreçtir. Araştırmacı, araştırma soruları ve amaçlarıyla ilgili yanıtların yönlerini belirlemeye çalışır. Bunu, verilerin araştırmacı tarafından indekslenmesi, sıralanması ve sınıflandırılması takip eder. Son süreç, analizden çıkarılan ham verilerin gözden geçirilmesini içerir. Bu aşamada araştırmacı, katılımcılar tarafından ifade edilen önemli bilgileri, konuları, kavramları ve meseleleri nesnel bir çerçevede belirlemeyi amaçlar.

Buna binaen araştırmacı, çalışmadaki verileri kavramsal olarak analiz etmiştir. İlk olarak, görüşmeler cep telefonu ile ses kaydı alınarak yapılmıştır. İkinci olarak, görüşmeler tamamlandıktan sonra ses kayıtları dinlenmiş ve seçilerek "Word" programına aktarılmıştır. Bu, çalışmanın hedeflerine ulaşmasına ve her bir görüşmenin ayrı ayrı sınıflandırılmasına yardımcı

olmuştur. Duranty'e (2006) göre, "Seçici yazım, kayıtlardaki ilgili sesin, çalışmanın hedeflerine ulaşılmasına yardımcı olan kâğıt üzerindeki metne aktarılmasını veya çevrilmesini gerektirir". Analiz yoluyla araştırmacı, derinlemesine görüşme sırasında elde edilen veri ve bilgileri çalışmanın amaçlarına hizmet edecek şekilde yorumlamıştır. Ayrıca öğrencilerin ortak noktaları açıklığa kavuşturulmuş; yabancılaşma duygusu olan çalışma probleminin öğrenciler arasında yayılmasına neden olan en önemli noktalar belirlenmiştir. Araştırmacı ayrıca gizliliği korumak amacıyla her öğrenci için gerçek adını vermeden bir kodlama yapmıştır. Kodlama "Bir numaralı öğrenci, iki numaralı öğrenci vb." şeklinde yapılmış ve sadece görüşme tarihi belirtilmiştir.

3.6. Ölçme Aracının Güvenirliği

Verilerin doğruluğu ve sağlamlığı, sosyal bilimlerde uzman ve bilgili kişiler, doktora öğrencileri ve uzmanlar tarafından geçerliliği doğrulanmış ve onaylanmıştır. "Bu, çalışma sonuçlarının doğruluğunu sağlamaya yardımcı olmuştur "(Lincoln ve Juba, 1985). Bu çalışmada araştırmacı, Konya'da bulunan üniversitelerde bu alanda uzmanlaşmış bir grup doktora öğrencisine görüşmenin ve soruların bir kopyasını sunarak çalışma aracının geçerliliğini doğrulamıştır. Ayrıca Filistin'in Gazze kentindeki Ezher Üniversitesi'nde bir sosyoloji öğretmenine de sunulmuştur. Kendileri, bu bilimsel çalışmalar alanında uzmandır. Her biri çalışmanın sonuçlarını kontrol ederek ve bunları ses kayıtları ve notlarla karşılaştırmıştır. Bu, tüm sonuçların görüşmede yöneltilen sorularının maddeleri ile bağlantılı olduğunu ve birlikte çalışma aracının geliştirildiği teorik çerçeve ışığında Filistinli öğrenciler arasındaki yabancılaşma duygusunun bilinmesinde ortak olduğunu göstermiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

4. SONUÇLAR VE ANALİZ

4.1. Çalışma Sorularının Cevapları , Bu bölüm öğrencilerin görüşme sorularına verdikleri yanıtlarla ilgilidir, " **Cevaplar akademik dilde yeniden formüle edilmiştir**".

- 1) **Birinci soru:** Konya'daki üniversitelere okumak için gelen Filistinli öğrencilerde yabancılaşmanın tezahürleri nelerdir?

Bu soruya doğru yanıt verebilmek için, katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar Tablo 1'de verilmiştir. Bunlar aşağıdaki gibidir:

Birinci Ana Soru	Cevap	Kodlama
Konya'daki üniversitelere okumak için gelen Filistinli öğrencilerde yabancılaşmanın tezahürleri nelerdir?	Bir dönem boyunca alınan çok fazla dersler. Bu, öğrencinin bu derslerden neler öğrendiklerinden çok sadece sınavlarda başarılı olmak istemesine yol açmaktadır. Türk üniversitelerinde Türkçe'nin yanı sıra İngilizce ve Arapça gibi diğer eğitim dillerinin olmaması da bu yabancılaşmaya neden olan faktörlerden biridir.	İtaatsizlik
	Türk toplumunun mensupları tarafından maruz kaldığım ırkçılık, bende bu toplumda kalmak ve mensuplarına karışmak istemememe neden oldu. Ayrıca yabancılarla iletişimi kolaylaştıran diğer dilleri bilmemeleri ve dillerinin zorluğu aramızda bir engel oluşturdu.	Asosyalılık
	İnsani ve toplumsal değerler yok olmuş, madde, insanlarla muhatap olmanın temel unsuru haline gelmiş, hayat	Anlamsızlık

	zorlaşmış, her şey rutin hale gelmiş, işler değerini ve anlamını yitirmiştir.	
	Türk toplumunda kaldığım süre boyunca tam bir özgürlüğe sahip oldum. Bu da beni bu toplumda dayatılan herhangi bir standart veya değere uymamak konusunda yeterince cesur yaptı. Sonuçta bu toplum, normlarına uyacağım asıl toplumum değildir.	Normsuzluk (normların yokluğu)
	Finansal olarak kendi ihtiyaçlarımı karşılayamayacağımı hissediyorum. Çünkü öğrenciyim, evliyim, çocuklarım ve ailem var ve Türkiye'nin şu anda içinde bulunduğu ekonomik koşullardaki değişikliklere uymayan yaşam gereksinimlerimiz çoktur.	Çaresizlik

Yabancılaşmanın tezahürlerini merkeze alan çalışmanın ilk sorusuna verilen cevaplar üzerinden yukarıdaki tablodan (1) çıkarılan bu dışavurumların diğer çalışmalarla tutarlı olduğunu söyleyebilmek mümkündür. Örneğin Al-Hadidi (2009), Deeb (2017), Prof. Tauriret ve Prof. Talley (2014), Ebu Şaira 2013), el-Şami (2014) ve el-Hattabi vd. (2009) çalışmaları bunlardan bazılarıdır.

Kısaca Üniversiteli gençler; kuralsızlık, kayıtsızlık, amaçsızlık, anlamsızlık, çaresizlik, kontrol kaybı ve sosyal izolasyonla temsil edilen bazı yabancılaşma belirtilerinden muzdariptir. Aynı şekilde bizim araştırmamızın katılımcıları, maruz kaldıkları tezahürlerden ilkinin isyan olduğunu, ardından sosyal izolasyon, anlamsızlık, anomi ve acizyet olduğunu belirtmişlerdir.

Ali'nin (2008) çalışmasında bazı Mısır üniversitelerinde okuyan Suriyeli öğrencilerin yabancılaşma duygusu yaşadıklarını görüyoruz. Bu sonuç, Türk toplumunda Türk üniversitelerinde okumak için gelen Filistinli öğrencilerin yabancılaşma duygusunu ele alan elinizdeki mevcut çalışmanın örnekleme ile tutarlıdır. Bu onlarda yabancılaşma hissine ve tezahürlerinin yayılmasına yol açmıştır.

Nasır'a (2019) ait bir başka çalışmada ise, öğrencinin izolasyon nedenlerinden birinin öğrencinin Suudi lehçesinde Suudilerle iletişim kurmasının zorluğu ve öğrencilerin mali konular hakkında düşünmeleri olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin mali sıkıntıları, para bulmayı düşünmekle meşgul olmalarına yol açmaktadır. Bu da onları psikolojik ve akademik olarak etkilemektedir. Bu, katılımcılardan aldığım cevaplarla örtüşmektedir.

Araştırma örnekleminden iki Filistinli öğrencinin Tablo 1'deki ilk soruya verdikleri cevaplar şu şekilde yorumlanabilir:

1. **İsyan:** Bireyin içinde bulunduğu toplumdaki normlara ve toplum üyeleri arasında hüküm süren gelenek, görenek ve adetlerin gerçekliğine karşı duyduğu itaatsizlik ve uzaklık duygusudur. Bu şekilde olan birey toplumun normlarına uymak değil, bireyleri çevreleyen tüm kural ve değerlere karşı kin ve nefret duyar. Bireyin bu boyuttaki isyanı, bireyin kişisel olarak kendisine isyanı ve tüm bireyleri, şirketleri, kurumları ve diğer meseleleri ile topluma isyanı olmak üzere iki düzeyde gerçekleşir. Ali (2008) de isyanın gerçeklikten uzaklaşma, alışılmışın ve sıradanlığın dışına çıkma, devrim ve değişimin gerekliliğini hissetme arzusu olduğuna dikkat çekmiştir. Nasır'a (2019) göre ise isyan, bireyin kendisini çevreleyen her şeye karşı duyduğu ret ve nefret duygusudur. Bu, şiddet

pratiği ve saldırgan davranış şeklinde benliğin dışına yönelik yıkıcı bir eğilimin varlığını gerektirir. Diğer taraftan benliğe yönelik izolasyon, gerileme ve saldırganlık şeklinde benliğin içine yöneliktir.

Örnekleme oluşturan öğrenciler de görüşmeler sırasında buna atıfta bulunmuşlardır.

"Türk toplumunda her şeyin mantıksız olduğunu ve Türk toplumunun kendini bu hayatta her şeye sahip olarak gördüğünü ifade ediyor. Türk üniversitelerinde uygulanan müfredat; öğrenciler arasındaki bireysel farklılıkların dikkate alınmaması ve başka değil sadece Türkçenin eğitim dili olarak kullanılması nedeniyle kabul görmemektedir" Bir numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.15.2021).

"Türk toplumunun önem vermediği şeyleri yapma arzusu taşıdığı için başka bir toplumda yaşamayı tercih ettiğini, oysa bu yapmak istediği şeylerin kendi toplumunda herkes tarafından değer gördüğünü, aksine kabul ettiklerini ifade etmiştir" Sekiz numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.25.2021).

"Sonuçlarını umursamadan arzularını ve hırslarını yerine getirme hakkına sahip olduğunu düşünüyor. Türk toplumunda hüküm süren birçok sistem ve değer kayda değer görmüyor ve özellikle Türk bireylerle bir restoranda çalışma deneyiminden sonra Türk toplumu ile karışmak istemiyor" Dokuz numaralı katılımcı (görüşme tarihi 27.12.2021).

Bu, Ali (2008) gibi bazı Mısır üniversitelerindeki Suriyeli öğrencilerin yabancılaşma duygusu yaşadığı ve bunun en yaygın tezahürünün isyan olduğu gibi diğer çalışmaların sonuçlarıyla uyumludur. Şami'nin (2014) üniversite gençleri arasında yabancılaşmanın en yaygın tezahürlerinin acizyet ve toplumsal isyan olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

2. Sosyal İzolasyon: Bireyde yalnızlık, boşluk, güven boşluğu ve güçlü sosyal ilişkilerden yoksunluğu ifade eden bir terimdir. Bu tür bir yabancılaşma; bireyin içinde yaşadığı topluluğa veya devlete aidiyet hissetmemesi ya da toplum içinde yabancılaşma duygusu, toplumun standartlarından ve toplumun sosyal ve kültürel hedeflerinden soyutlanması ve kopması sonucunda meydana gelir. Hadidi (2009), sosyal izolasyonun; bireyin toplumdan ve kültüründen yabancılaşma duygusu neticesinde ayrılma durumunu ifade ettiğini belirtmiştir. Bu durum, bireyde korku, endişe, başkalarına güvensizlik ve bazen aşağılık, bazen de üstünlük duygusuyla benliğin yalnızlaşmasını meydana getirmektedir. Örnekleme oluşturan öğrenciler de görüşmeler sırasında buna atıfta bulunmuşlardır.

"Türkçeye hâkim olmaması ve zorluğundan dolayı Türk toplumundan başka bir toplumda yaşamayı tercih ettiğini belirtmiştir. Bu, Türk toplumunun üyeleriyle iletişimini çok zayıflattı ve toplumun üyeleriyle karışmak konusunda isteksiz hissetmesine neden oldu, bu da onu sosyal olarak izole etti" Dört numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.22.2021).

"Türk toplumunun mensupları tarafından maruz kaldığı ırkçı tutumlar sonucunda kendisini sosyal olarak izole edilmiş hissettiğini ifade etmiştir. Bu, kendisini asosyal hale getirmiş ve bu toplumun üyeleriyle iletişim kurmak konusundaki arzusunu örselemiştir" Sekiz numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.25.2021).

"çevresindeki günlük olaylarla ilgilenmez olduğunu, genel olarak sadece özel hayatında ne olduğuyula ilgilendiğini ve mesele ne kadar basit ve sıradan olursa olsun, günlük meselelerde başına gelenleri başkalarıyla paylaşmak istemediğini ifade etmiştir. Diğer taraftan kendisi, Türkçeyi öğrenmek konusunda zorluk

yaşıyor, bu da onu Türkiye’de kalmamak ve ülkesine geri dönmek istemesine neden oluyor. Bu da onu sosyal olarak izole edilmiş hissettiriyor” On bir numaralı katılımcı (görüşme tarihi 19.1.2022).

Bu durum Taylan (2019) gibi araştırmacıların dil, ayrımcılık ve sosyal sorunlar açısından eğitim sorunları yaşadıklarına ilişkin diğer çalışmaların sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Ayrıca Nasır’ın (2019), öğrencinin izolasyonunun ve kendisi ile Suudi arkadaşları arasındaki zayıf iletişimin nedenlerinden birinin, onlara Suudi lehçesinde hitap etmek olduğuna dair çalışmasının sonuçları da bu yöndedir.

İbada vd. (1998) tarafından yapılan ve acizyet, kaygı ve sosyal izolasyonun temsil ettiği yabancılaşmanın dışavurumları açısından kadın ve erkek arasında fark olmadığı yönündeki araştırmanın sonuçları ile de paraleldir.

Prof. Tauriret ve Prof. Talley (2014) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarında örnekleme yer alan her iki cinsiyetten öğrenciler arasında özellikle nesne haline gelme, anomi, sosyal izolasyon, anlamsızlık ve çaresizlik gibi yabancılaşma belirtilerinin yayılma oranlarının yüksek olduğuna işaret edilmiştir.

3. **Anlamsızlık:** Bireyin çevresinde olup bitenleri, kamusal veya özel olay ve meseleler açısından ne ölçüde algıladığı, anladığı veya idrak ettiği anlamına gelir. Seaman bunu, bireyin davranışının gelecekteki sonuçlarını yüksek bir verimlilikle tahmin edemeyeceği beklentisi olarak tanımlar. Kişi neye inanması veya neye güvenmesi gerektiği konusunda net olmadığına yabancılaşır. Ayrıca yaptığı şeyin ve verdiği kararların anlamını belirleyemediğinde de böyle bir durum ortaya çıkar. Örnekleme oluşturan öğrenciler de görüşmeler sırasında buna atıfta bulunmuşlardır.

Örneğin Mahlûf (2005) tarafından yapılan çalışmada anlamsızlık kavramı, bireyin davranış ve inancı için bir rehber veya yaratıcısından yoksun olduğu duygusunun yabancılaşmasını ifade ettiği belirtilmiştir. Buradaki yabancılaşmış birey, hayatına anlam katan, gidişatını belirleyen ve faaliyetlerini kendine çeken temel hedeflerin eksikliği sonucunda büyük bir boşluk hisseder. Madhun (2016) da çalışmasında anlamsızlığın, yabancılaşmış bireydeki yaşamın anlamsız olduğu, insanların çabalarının ve yorgunluğunun gereksizliği duygusu olduğunu belirtmiştir.

Bu tanımlar, öğrencilerin görüşmeler sırasında verdikleri yanıtlarla tutarlıdır.

"Yaptığı şeyleri değerli bulmadığı ve ne kadar büyük olursa olsun kendisini ve işini her zaman küçük addettiğini ifade etmiştir" Bir numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.15.2021).

"hayatın artık zorlaştığını, insani ve toplumsal anlamlarının kaybolduğunu, yerini kişisel ve maddi çıkarların aldığını ve toplumun artık daha da parçalandığını belirtmiştir" Yedi numaralı katılımcı (görüşme tarihi 28.12.2021).

"İnsanlar arasında insani değerler ve toplumsal değerler kaybolmuştur ve içinde bulunduğumuz kötü ekonomik, sosyal ve politik koşullar sonucunda hayat anlamsız hale gelmiştir" On iki numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.18.2021).

"Türk Üniversitesinde aldığı bilgilerden herhangi bir fayda görmediğine inandığını ifade etmiştir. Çünkü Türkiye'de izlenen müfredat çok zayıf ve üniversitelerdeki öğretmenlerin çoğu, her yarıyıldaki ders sayısının çokluğu kadar, öğrencilerin yeteneklerinin gelişimine dikkat etmeden sadece dersi anlatmayı hedeflemektedir" On dört numaralı katılımcı (görüşme tarihi 19.1.2022).

Bu, diğerk çalışmaların sonuçlarıyla uyumludur. Örneğın Nasır'ın (2019) yürüttüğü çalışmada, öğrencinin birçok akademik gereksinimin gereksiz olduğunu hissettiğini, bunun da onu anlamsızlığa, dolayısıyla yabancılaşmaya götürdüğü sonucuna ulaşmıştır. Yine Dab'i ve Fahd (2008) da çalışmalarında anlamsızlık duygusunun öğrencilerde yabancılaşma kaynaklarının başında geldiği sonucuna ulaşmışlardır. Aynı şekilde Mahlûf'un (2005) araştırması da öğrenciler arasında yabancılaşmanın en yaygın boyutunun toplumsal değerleri kaybetme (anlamsızlık) duygusu olduğunu göstermiştir.

4. **Normsuzluk:** Durkheim bunu, normatif olmamayı "normların yokluğu" olarak tanımlamıştır. Seaman, bu çeşit yabancılaşma tezahürünü ondan almıştır ve bireyin toplum üyelerinin davranış ve sistemlerine yön veren norm ve yasaları reddetmesini ifade eden bir tip olduğunu ifade etmiştir. Birey, kendisini çevreleyen topluma onun kişi ve kurumlarına olan güven eksikliğinden dolayı, bu standart ve değerleri reddetme ve kendisine dayatılan kurallara isyan etme durumuna gelmektedir.

Revaşide (2009), normsuzluğun, bireyin davranışlarını düzenleyen sosyal normların bozulduğu bir durumun dil olarak kullanılması olduğuna dikkat çekmiştir. Bu standartlar ne etkilidir ne de davranış kuralları olarak işlevlerini yerine getirir. Bu nedenle Madhun (2016), anomiyi, yani normatif dışı olmayı, bireyin toplumda hâkim olan değerleri, standartları ve kuralları reddetmesi, topluma ve kurumlarına güvensizlik ve bireyin amaçları ile toplumun değerleri arasındaki kopukluğu ifade ettiğini belirtmiştir.

Bu tanımlar, öğrencilerin kişisel görüşmeler sırasında verdikleri yanıtlarla tutarlıdır.

"Türk toplumunun dayattığı toplumsal değerlere tabi olmadığını ifade etmiştir Çünkü bazı standartlara ve değerlere uymamak insana biraz özgürlük verir " Altı numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.25.2021).

"Türk toplumunda kaldığım süre boyunca temelde tam bir özgürlüğün tadını çıkarıyorum, bu da bana bunu kazandırdı, demiştir. Bu, bu toplumda dayatılan herhangi bir değere ve standarda uymamaya cesaret etmesini sağlamıştır " İki numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.15.2021).

Bu, diğer çalışmaların sonuçlarıyla uyumludur. Örneğin Mahlûf (2005) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarında da ifade edildiği gibi yabancılaşma, bireyin içeriden ayrılması ve dışarıyla meşgul olması anlamına gelir ve bu da toplumsal ahlaki standartlardan kopmaya yol açar. Çünkü genç adamın kafasındaki en önemli yük maddi değerlerin birikimidir. Bunun yanı sıra Deeb (2017) de psikolojik yabancılaşmanın en yaygın tezahürlerinin normatif olmama olduğu, ardından güçsüzlük, amaçsızlık ve anlamsızlık olduğu sonucuna ulaşmıştır. Khataiba vd. (2009) yaptığı çalışmada üniversite gençliğinin normatif olmama, kayıtsızlık, amaçsızlık, anlamsızlık ve çaresizlik ile temsil edilen yabancılaşmanın bazı yönlerinden muzdarip olduğunu belirtmiştir.

5. **Çaresizlik:** Bireyin zayıflık ve hüsrana uğraması, karşılaştığı sosyal meselelere etki edememesi, eylemlerini ve arzularını kontrol edememesi anlamına gelir. Bunun neticesinde kendi kaderini tayin etme ve gelecekteki yaşamında kendisine fayda sağlayacak kader planları yapma gücünü kaybeder. Sonuç olarak, kendini çaresiz ve umutsuz hisseder, bu da onun teslim olmasına ve boyun eğmesine neden olur.

Şazeli (2008) çaresizliği bireyin takatsizlik, güçsüzlük ve teslimiyet duygusu olarak tanımlamıştır. Ona göre bireyin gidişatını belirleyen

kader, şans ve sorumluluk gibi dış faktörler vardır. Bu bağlamda birey, kişisel yeteneklerinin istediğini elde etmesine yardım etmediğini ve hayatında etkili ve kararlı bir güç olduğu hissinden yoksun olduğunu düşünür. Eid (2000) ise çaresizliği kendi toplumunda özel meselelerin gidişatını veya kamusal olayların oluşumunu kontrol edememe veya etkileyememesi veya bunlar altında ezilmesi, iradesinden yoksun bırakılması ve seçim yapamaması anlamına geldiğini belirtmiştir.

Bu, öğrencilerin kişisel görüşmeler sırasında verdikleri yanıtlarla tutarlıdır.

" ihtiyaçlarını, özellikle de maddi ihtiyaçlarını karşılamada kendisini çaresiz hissettiğini belirtmiştir. Çünkü kendisi, ailesi, çocukları ve birçok gereksinimi olan evli bir öğrencidir " Beş Numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.22.2021).

"meslektaşlarıyla çeşitli konularda konuşurken kendini çaresiz hissettiğini belirtmiştir. Çünkü Türk meslektaşları, Suriyeli kardeşleriyle ilgili konularda konuşurken onun fikrini kabul etmiyorlar. Dolayısıyla onlara göre bu meseleleri ben anlamıyorum ve onların bakış açısını kavrayamıyorum " Sekiz numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.25.2021).

"Yabancı bir ülkede olduğum için öğrenim süresi boyunca bana sunulan fırsatlardan yararlanamıyorum. Evli olduğum için ilgilenmem gereken çocuklarım ve bir eşim var demiştir " On bir numaralı katılımcı (görüşme tarihi 19.1.2022).

Bu durum, Erjem (2005) gibi araştırmacıların yaptıkları çalışmaların sonuçları ile uyumludur. Bu sonuçlara göre öğretmenlerin yaşadıkları en şiddetli yabancılaşma türü çaresizliktir. Nasır (2019) ise

finansal konuları düşünmenin para bulmak için düşünmeyle meşgul olmasına yol açtığını, bunun da onları psikolojik ve akademik olarak etkilediğini belirtmiştir. Şami (2014) de yaptığı çalışmada üniversite gençliği arasındaki yabancılaşmanın en yaygın tezahürünün çaresizlik olduğu sonucuna vardığını belirtmiştir.

2) **İkinci Soru:** Filistinli yabancı öğrencilerin Konya'daki üniversitelerde okurken kendilerini yabancı hissetmelerinin sebepleri nelerdir?

Bu soruya doğru yanıt verebilmek için, çalışmada, katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtlar Tablo 2'de verilmiştir. Bunlar aşağıdaki gibidir:

İkinci Soru	Cevap	Kodlama
Filistinli yabancı öğrencilerin Konya'daki üniversitelerde okurken kendini yabancı hissetmelerinin sebepleri nelerdir?	Türk toplumu tarafından çeşitli ırkçı tutumlara maruz kaldım.	Irksal ayrımcılık
	Filistin toplumu dini açıdan daha muhafazakâr olduğu için Türk toplumunun kültürünün Avrupa toplumlarınıninkine benzer olduğunu hissediyorum.	Kültürel farklılık
	Burada ailemle birlikte kiralık bir evde yaşıyorum ve bu zorlu ekonomik koşullarla karşılamakta zorlandığım birçok ihtiyacım vardır.	Ekonomik etkiler
	Yabancı uyruklu öğrenci olduğum için üniversite eğitimim sırasında kümülatif olarak en iyi notu alsam bile Türk toplumunda yabancı kaldığım için iş fırsatım olmayacak.	İş bulma zorluğu
	Türkçe'nin zorluğu ve derslerin çokluğu beni sadece yarıyıl sınavlarında başarılı olmak, başarısız gibi	Derslerin zor ve alan dışından

	hissetmemek için ders çalışmaya yöneltmektedir.	
	Ruhumu en çok olumsuz etkileyen şeylerden biri de ailemden uzak olmam oldu, onları üç buçuk yıldır görmedim.	Aileden uzakta kalma
	Buradaki ilk yıllarımda kendimi hüsrana uğramış ve yabancılaşmış hissettim ama zamanla durumu kabullendim.	İkamet yılı

Yabancılaşmanın nedenlerine odaklı araştırmanın ikinci sorusuna öğrencilerin verdikleri yanıtlardan yukarıdaki tablodan (2) Türkiye üniversitelerine okumaya gelen Filistinli öğrencilerde yabancılaşma duygusuna neden olan sebep ve etkenlerin çeşitli olduğu görülmektedir. Bu nedenler arasında ırkçılık ve gelenek ve göreneklerdeki farklılıklar gibi sosyal, dilsel milliyetçilik ve entelektüel önyargı gibi kültürel ve ülkenin son koşullarındaki ekonomik bozulma gibi ekonomik nedenler vardır. Yine anne babadan uzak olmak ve üniversite ve dil derslerinin zorluğunun bir sonucu olarak başarısızlık hissetmek gibi psikolojik sebepler de vardır. Bunlar, Abdulmuhtar (1998), Ubade vd. (1998), Khalifa (2002) ve Ali (2008) gibi diğer çalışmaların sonuçlarıyla da uyumludur.

Birçok Arap toplumunda yaşanan ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel, entelektüel ve sosyal değişimler ve insanın bu değişimlere karşı koyamaması ve bunlara uyum sağlamanın veya onları kontrol altına almanın zorluğunun bir sonucu olarak kişi kendini idrak edemez hale gelmiş ve bu da onda yabancılaşma hissine yol açmıştır. Nasır (2019), Hadidi (2009) ve Tanlayn'ın (2019) çalışmalarında ulaşılan sonuçlar ile öğrencilerin cevapları uyumludur.

Araştırma örnekleminde iki Filistinli öğrencinin Tablo 2'deki ikinci soruya verdikleri cevaplar şu şekilde yorumlanabilir:

1) Irksal ayrımcılık:

Irksal ayrımcılık, insanlara bir insan olarak değil, ülkesine göre muamele etmek demektir. Oysa herkes hür bir insan olarak doğar ve hakları vardır. Bu durum öğrencilerin cevaplarıyla uyumludur.

"Türk toplumunda gerek bireylerin kendilerinden gerekse ideolojik olarak Araplara karşı bir ön yargı olduğunu düşünüyorum. Araplara, diğerlerine nazaran daha mesafeli ve soğuklar. İlahiyat okumama rağmen, üniversite benden Arapça değil Türkçe yazmamı talep ediyor, bunun söz konusu ön yargını bir sonucu olduğunu düşünüyorum. Bu noktada kimi zaman sert çıkışlara maruz kalabiliyorum. Bundan dolayı yabancı uyruklu olmamdan dolayı Türk arkadaşlarımla benim aramda bir soğukluk söz konusudur" İki numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.15.2021).

"Türk değil yabancı olduğum ve onlardan farklı olduğum için ırk ayrımcılığına maruz kalıyorum. Özellikle devlet hastanelerinde ırk ayrımcılığına maruz kaldım, Bana Suriye kökenli olduğum için ırk temelinde muamele ediyorlar bir hasta olduğum için değil. Oysa temelde hastalara karşı bir insan olarak nezaketle davranmak zorundadırlar. Hastane, insani değerlerin önde tutulması gereken yerlerden biri ama maalesef insanlık yok " Beş Numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.22.2021).

"Türklerin Suriyeli insanlarla ilişkisi biraz kötü olduğu için ırk ayrımcılığına maruz kaldım. Türkler Arap olduğumu gördüklerinde Suriye kökenli olduğumu düşünüyorlar ve bu da onları ırkçılık ve saldırgan bir şekilde davranmalarına neden oluyor. Ama asıl kimliğimi Suriyeli değil Filistinli olduğumu öğrendiklerinde bana karşı davranışları değişiyor (çünkü Filistin halkına ve

Filistin davasına sempati duyuyorlar). Ayrıca Türk öğrencilerden daha yüksek notlar aldığım da hocalar ve öğrenciler tarafından üniversitede ırk ayrımcılığına maruz kaldım. Zira yüksek not alışıma itiraz ederler, hocalara giderler ve ondan yabancı öğrenciye kendilerinden daha yüksek not vermemesini isterler. Bana isimle bile hitap etmiyorlar, yabancı diyorlar. Gerçekten de hocalar, dersin birinde hak ettiğim puanı bana bu yüzden vermemişlerdir " On beş numaralı katılımcı (görüşme tarihi 29.1.2022).

Bu, Nasır'ın (2019) çalışmasının sonuçlarıyla tutarlıdır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre Suudi öğrenciler gelen öğrenciyi bazı şartlar dahilinde kabul eder. Bunun nedeni, uluslararası öğrencilerin farklı alışkanlık ve ortamlarının yanı sıra bazı davranışlarından kaynaklanmaktadır.

2) Kültürel Farklılık:

Bir ülke ile diğeri arasındaki kültür farkı anlamına gelir. Söz konusu farklılık, aynı toplumlar ile iç köyler arasında da var olabilir. Öğrencilerin görüşme sorularına verdikleri cevaplarda bunu belirttikleri görülmüştür.

"Türk toplumunun kültürünü Avrupa toplumlarının kültürüne yakın görüyorum. Filistin toplumu, kızlar ve erkekler arasındaki dostluk kültürü açısından daha dini olarak muhafazakâr ve daha kapalıdır. Türk insanının dil milliyetçiliği kültürü vardır. Türk dilinden başka bir dili kabul etmez, Arapça konuşan herkesi de kabul etmez" Bir numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.15.2021).

"Türk toplumunun üyeleri arasında var olan entelektüel önyargılar nedeniyle üniversitede öğrenciler için düzenlenen kültürel ve akademik etkinliklere katılmıyorum. 2016 yılında meydana gelen olaylar, düzenlenen herhangi bir kültürel veya akademik faaliyete katılmaktan korkmama neden oldu "

"Türk toplumu ile benim toplumum arasında %100 kültür farkı olduğunu hissediyorum. Türk insanı kültürsüz ve entelektüel bir bilince sahip değil. Filistin halkı daha bilinçli ve eğitilmiş, yaşadığı krizler onları ufku geniş, etraflarındaki her şeye mantıkla bakan bir halk haline getirdi. Türk toplumunun örf ve adetleri, giyim, yemek, baharat kullanma vb. hususlarda kendi toplumumdan farklılık göstermektedir" İki numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.15.2021).

"Giyim kuşam konusunda büyük bir kültürel farklılık mevcut. Türk toplumu, benim toplumumun aksine, kız çocuklarının giyimi konusunda dini açıdan muhafazakâr değildir. Burada peçe Türk toplumunda önemli bir rol oynamaz. Filistin toplumuna gelince, kızların çok büyük bir yüzdesi örtünmektedir. Ayrıca kız erkek karışım kültürü, ister dostluk ilişkisi olsun, ister aşk ilişkisi olsun, Filistin toplumunun aksine Türk toplumunda yaygın ve aleni bir şekilde yayılmıştır" Dört numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.22.2021).

Bu Ali (2008) tarafından yürütülen araştırmanın sonucu ile uyumludur. Nitekim Bazı araştırmacılar artan yabancılaşma hissini manevi veya dini bir yönün olmamasına bağlamışlardır.

- 3) **Ekonomik Etkiler:** Ekonomik etkiler; her ülkeye özgü ekonomik durumu, ekonomik koşullarda meydana gelen değişiklikleri ve bu değişikliklerin toplum üyeleri üzerindeki sonuçlarını ifade eder. Öğrencilerin kişisel görüşmelerde Türkiye'deki özel ekonomik koşullardan etkilenerek bunu dile getirdikleri görülmektedir.

"Hayat pahalılığı ile mücadele eden bir dış hekimi öğrencisiyim. Bir öğrenci olarak burs tarafından aldığım belli bir miktar param var. Eğitim hayatım boyunca ihtiyaç duyduğum tıbbi malzemelerin fiyatı, koşulların değişmesiyle arttı. Ortalama bir öğrenci %70 etkileniyorsa ben de bu ekonomik koşullardan %90 etkileniyorum" Bir numaralı katılımcı (görüşme tarihi 15.12.2021).

"Türkiye'deki ekonomik değişimlerden Türk vatandaşının kendisinden daha fazla etkileniyorum. Çünkü bursum dışında bir gelirim yok. Hâlbuki Türk vatandaşı zam, yardım ve benzerleri ekstra gelirleri olabilmektedir" Beş Numaralı katılımcı (görüşme tarihi 22.12.2021).

"Buradaki ekonomik değişikliklerden büyük ölçüde etkileniyorum. Çünkü ben kiralık bir evde yaşıyorum ve bir ailem var ve hayat pahalılığı çok fazla" Yedi numaralı katılımcı (görüşme tarihi 28.12.2021).

- 4) **İş Bulma Zorluğu:** Bu, bir kişinin iş ararken karşılaştığı zorluklar ve sorunlar anlamına gelir. Kişinin işinden kazandığı aylık maaş, kişinin okul aşamasını tamamladıktan sonra harcanan emek veya kişinin çalışma isteği ile orantılı olmayabilir. Bu fırsat kolay edilememektedir. Bu durum öğrenciler tarafından kişisel görüşmelerden alınan yanıtlarda da doğrulanmıştır.

"Diş hekimliği öğrencisi olarak kendi kliniğimi açamıyorum. Eğitimimi tamamladıktan sonra Türk vatandaşlığına sahip olmam gerekiyor. Çünkü yabancıyım. Ya da başka bir seçenek olarak kliniği bir Türk adına açabiliyorum" Bir numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.15.2021).

"Yabancı olmam da dâhil olmak üzere çeşitli nedenlerle eğitim bittikten sonra iş bulamayacağım. Diğer taraftan Türk toplumundaki insanlar kadar Türk dilini de bilmem gerekiyor. Eğer iyi bir iş fırsatı bulsak bile yabancı uyruklu öğrenciler olarak emeklerimize değecek aylık maaşları alamayacağız" Dokuz numaralı katılımcı (görüşme tarihi 27.12.2021).

"Türkiye'de iş sektörü çok zor. Yaklaşık bir yıldır iş arıyorum. Lisans eğitimimi Konya Karatay Üniversitesi'nden almama ve şu anda aynı üniversitede yüksek lisans eğitimine devam etmeme rağmen durum böyledir. Öğrencinin iş

bulabilmesi için Türk vatandaşlığına sahip olması gerekir" On iki numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.18.2021).

Bu görüşler, Nasır'ın çalışmasında (2019) elde ettiği sonuçlarla uyumludur. Bu bağlamda bazıları okurken çalışmak istemekte ama buna zaman bulamamaktadır. Ayrıca aldıkları para da kendilerini tatmin ederek yeterlilikte değildir.

Dr. Dabavi ve Prof. Dr. Ömer'in (2013) çalışmasının sonuçları ile de uyumludur. Bu çalışmada da yabancı öğrenciler kendilerini yabancılaşmış ve akademik gelecekleri konusunda endişeli hissediyorlar, denilmiştir.

- 5) Derslerin zor ve alan dışından:** Bu, kişinin yaptığı işin, zorluğundan veya meselenin fazla olmasından dolayı alan dışından olmasını hissetmesidir. Bu, öğrenciler tarafından kişisel görüşmede verilen cevaplar sırasında teyit edilmiştir.

"Ben tıp öğrencisiyim, bu yüzden özellikle okulun ilk yıllarında konuların zor olduğunu düşünürdüm. Özellikle İngilizce okuyan insanları ve Türkçe çalışmalarına kıyasla çalışmakta zorlanmadıklarını gördüğümde büyük bir başarısızlık ve zorluk hissedirdim. Özellikle son yıllarda öne çıkan zorluklar bunun başlıca sebepleri arasında yer almıştır. Diğer taraftan yıllık sözlü sınavlarda yabancı uyruklu öğrenciler için dil farklılığı hiç dikkate alınmamıştır " Yedi numaralı katılımcı (görüşme tarihi 28.12.2021).

"Üniversite derslerinin özellikle Türkçe olduğu için zor olduğunu düşünüyorum. Bu bana zaman zaman başarısızlık, endişe ve yetersizlik hissi veriyor" On numaralı katılımcı (görüşme tarihi 19.1.2022).

"Okulun ilk yılı çok zorlandığımı hissettim. Çünkü Türkçe harflerin telaffuzu benim için çok kötüydü. Ayrıca bazı hocalar bizden kitap okumamızı, özetlememizi ve öğrencilere açıklamamızı istiyorlardı. Bu da öğrencilerin önünde beni utandırıyor. Akıcı bir şekilde İngilizce ve Arapçaya hâkim olmama rağmen kendimi başarısız hissediyorum. Ancak kendimi Türk öğrencilerden daha geride hissettim" On beş numaralı katılımcı ise (görüşme tarihi 29.1.2022).

"Türkçe'nin zorluğu ve derslerin çokluğu beni öğrenmeye değil, sadece yarıyıl sınavlarında başarılı olmak, başarısız hissetmemek için çalışmaya yöneltti" Dokuz numaralı katılımcı (görüşme tarihi 27.12.2021).

Bu, Nasır'ın (2019) çalışması gibi diğer çalışmaların sonuçlarıyla da uyumludur. Öğrenciler bazı dersleri, özellikle eğitim materyallerini çok sayıda örneğin bulunmasından dolayı anlamakta zorlanmaktadırlar. Yine Dr. Dabavi ve Prof. Dr. Ömer (2013) tarafından yürütülen çalışmada da Öğrencilerin sınavlar sırasında yaşadıkları kaygılara atıfta bulunulmuştur. Hadidi'nin (2009) çalışmasının sonuçları, fen fakültelerindeki öğrencilerin yabancılaşmaya gösterdikleri eğilimin beşeri bilimler fakültelerindeki öğrencilere kıyasla daha fazla olduğunu göstermiştir. Ayrıca birinci sınıf öğrencileri yabancılaşmaya son sınıf öğrencilerine göre daha fazla tepki vermektedir.

- 6) **Aileden Uzak Olmak:** Kişinin ailesinden uzak olması demek; büyüdüğü ve yaşadığı çevreden, tanıdıklarından ve ailesinden uzak durup başka bir yere yerleşmesi demektir. Kişinin psikolojisinde olumsuz etkiler bırakabilen bu durum öğrenciler tarafından birebir görüşmeler sırasında teyit edilmiştir.

"Ailemin benden uzak olması, özellikle onları görmeden geçen yaklaşık sekiz yıldan sonra, ruh halim üzerinde önemli bir olumsuz etki yarattı " Yedi numaralı katılımcı (28.12.2021).

"Ailemin tek kızım ve onlardan uzaklığım psikolojimi ve ailemi olumsuz etkiledi. Özellikle Türkiye'de çocuklarımı doğurduğum zaman benim için en zor zamanlardan biriydi çünkü ailem bana destek olmak için yanımda olamadılar "

On bir numaralı katılımcı (görüşme tarihi 19.1.2022).

"Ailemden ayrı kalmak bende, yalnızlık, kaybolmuşluk, muhtaçlık gibi psikolojik, ahlaki ve sosyal birçok etki bıraktı " Beş numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.22.2021).

- 7) **İkamet süresi:** Bir kişinin asıl ülkesinden farklı bir yerde ikamet ettiği, kişiden kişiye farklılık gösteren yılları ifade eder. İnsan ruhunu olumlu ya da olumsuz etkilemede büyük rol oynar. Bu, öğrenciler tarafından kişisel görüşmeler sırasında doğrulanmıştır.

"Ailemden uzak olmak psikolojimi etkilese de bu 2014'te Türkiye'ye ilk geldiğimdeki kadar değil. Çünkü o zamanlar 21 yaşındaydım, şimdi 28 yaşındayım. Dolayısıyla yaş ve ikamet edilen yıllar; olgunlaşma, gerçeğe uyum sağlama ve zorluklara dayanmada rol oynar " Üç numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.19.2021).

"2018 yılının ilk yılında Türkiye'ye geldiğimde kendimi Batılı gibi hissettim. Ama zamanla sanki Türk toplumunun bir parçasıymışım gibi duruma adapte oldum "

Bir numaralı katılımcı (görüşme tarihi 15.12.2021).

Bu açıklamalar, Tanlayn (2019) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarıyla tutarlıdır. Bu çalışmada elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin yaşadıkları sorunlar ikamet yıllarından kaynaklanmaktadır.

3. Üçüncü Soru: **Öğrencilerdeki yabancılaşma hissini hafifletmeye yardımcı olacak öneriler nelerdir?**

Bu soruya doğru yanıt alabilmek için çalışmada, katılımcıların bu soruya verdikleri yanıtları Tablo 3'te sunulmaktadır. Bunlar aşağıdaki gibidir:

Soru	Cevap	Kodlama
Öğrencilerdeki yabancılaşma hissini hafifletmeye yardımcı olacak öneriler nelerdir?	Öğrencinin içinde yaşayacağı toplumun kültürünü ve içindeki kültürel çeşitliliği kabul etmek.	Kabullenme
	Yürüyüşe çıkmak ve öğrencinin yaşadığı ülkedeki meşhur yerleri tanımak	Gezinti
	Öğrencinin içinde yaşadığı toplumla mümkün olduğunca kaynaşmaya ve uyum sağlamaya çalışmak.	İnsan içine karışma
	Meşguliyet. Çünkü bu insanda yabancılaşma hakkında düşünmeye vakit bırakmaz.	Vakti doldurma
	Yetkili makamlar aracılığıyla, yabancı öğrencilerle nasıl iletişim kurulacağı ve topluluklarındaki varlıklarını nasıl kabul edecekleri konusunda toplumu eğitmek.	Bilinci yaymak
	Kendisini yalnız hissetmemesi için yabancı uyruklu öğrencilere yönelik	Katılım

	etkinliklere katılmak. Bu onun yalnızlık hissini giderir.	
	Dilin doğasını ve bu dili öğrenmenin doğru yollarını bilmek en önemli şeylerden biridir.	Dil öğrenimi

Filistinli öğrenciler arasındaki yabancılaşma hissini hafifletme hususundaki önerilere yönelik çalışmanın üçüncü sorusuna öğrencilerin verdikleri cevaplardan hareketle, önerilerin öğrenciyi içinde yaşadığı toplumun çevresine nasıl adapte edip uyumlu hale getirebileceğine odaklandığını söylemek mümkündür. Ayrıca yeteneklerini geliştiren ve yabancılaşma hissini azaltan tüm faaliyetlere katılmaya çalışmak, zamanı doğru kullanmaya çalışmak ve yaşadığı ülkenin kültürünü ve dilini öğrenmeye çalışmak da bu odak noktalarını oluşturmaktadır. Çünkü herhangi bir ülkenin anahtarı, bir kişinin toplum üyeleriyle anlaşmasını kolaylaştıran dildir. Bu, Nasır'ın (2019), Mustafa'nın (2017), Hadidi'nin (2009), Mahlûf (2005) ve Revaşide'nin (2016) çalışmalarıyla uyumludur.

Araştırma örneğinden iki Filistinli öğrencinin ikinci soruya verdikleri Tablo 3'teki yanıtlar şu şekilde açıklanabilir:

- 1) **Kabullenme:** Kabullenme; çevreyi ve içindekileri olduğu gibi, yasalarına, değerlerine ve standartlarına uygun olarak kabul etmek ve ona uyum sağlamak demektir. Öğrencilerin görüşmelerde verdikleri cevaplarda da buna atıfta bulunmuşlardır.

"mümkün olduğunca Türklerle kaynaşmaya ve uyum sağlamaya çalışmak, olarak tanımlamıştır" Yedi numaralı katılımcı (görüşme tarihi 28.12.2021).

"Türklerle ve diğer yabancılarla dostluk kurmak olarak ifade etmiştir" Bir numaralı katılımcı (görüşme tarihi 15.12.2021).

"Türk toplumu içindeki her şeyi kabul etmek ve kültürünü olabildiğince öğrenmek olarak tanımlamıştır" On bir numaralı katılımcı (görüşme tarihi 19.1.2022).

Bu, Mustafa'nın (2017) çalışmasının sonuçlarıyla örtüşmektedir. Bu çalışmada yabancılaşmış öğrenci, ister genel olarak toplumda ister özelde üniversite camiasında olsun, yeni ortamı kabul etmelidir, denilmektedir.

- 2) **Gezinti:** Gezinti, insanın içinde yaşadığı toplumu gezip, içinde neler olup bittiğini öğrenmeye çalışması demektir. Zira gezinti, insan ufkunu genişletmede ve ruhu olumlu yönde etkilemede önemli bir etkiye sahiptir. Kişisel görüşmelerde de katılımcılar buna atıfta bulunmuşlardır. "*Bir yürüyüşe çıkmak ve yaşadığı ülkedeki ünlü yerleri tanımak*" olduğunu ifade etmiştir" İki numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.15.2021).

"*Yürüyüşe çıkmak ve yaşadığı şehrin güzel yerlerini tanımak*" olarak ifade etmiştir" Bir numaralı katılımcı (görüşme tarihi 15.12.2021).

"*Gezinti ve seyahati tavsiye ederim, çünkü seyahat, kişinin içinde yaşadığı toplumun üyeleriyle doğru bir şekilde ilişki kurmasına fayda sağlayan keyifli bir deneyimdir*" Dokuz numaralı katılımcı (görüşme tarihi 27.12.2021).

- 3) **İnsan içine karışma:** İnsanın her şeyi yapabilmesi ve her şeyi daha kolay kabul edebilmesi için içinde yaşadığı toplumla kaynaşması demektir. Öğrenciler kişisel görüşmelerde de buna atıfta bulunmuşlardır. "*öğrenci, yaşadığı toplumla kaynaşır ve kendi dilini öğrenir demıştır*" On bir numaralı katılımcı (görüşme tarihi 19.1.2022).

"sosyalleşmek, farklı milletlerden insanları tanımak ve yeni şeyler yapmak demıştır" Altı numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.25.2021).

"mümkün olduğunca Türklerle kaynaşmaya ve onlarla uyum sağlamaya çalışmak demek olduğunu ifade etmiştir" Yedi numaralı katılımcı (görüşme tarihi 28.12.2021).

"bununla ilgili olarak kişi kendini yabancı hissetmemek için çevresiyle kaynaşmasıdır demıştır" Dokuz numaralı katılımcı (görüşme tarihi 27.12.2021).

4) **Vakti Doldurma:**

Bu kavram, becerilerin geliştirilmesine yardımcı olan işleri yaparak zamanı doğru kullanmak ve kendi kendine meşgul olmak anlamına gelir. Aynı zamanda, özellikle kendi toplumundan farklı bir toplumda yaşayan kişinin, insanlığın durumunu daha da kötüleştirebilecek olumsuz şeyleri düşünmekten zihnini uzaklaştırmak demektir. Öğrenciler kişisel görüşmeler sırasında da buna atıfta bulunmuşlardır.

"Öğrenci konfor alanından çıkmalı ve hayatında kendisine fayda sağlayan her şeyi başarmaya başlamalıdır demıştır" Altı numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.25.2021).

"bunun bir iş fırsatı elde etmeye çalışmak olduğunu, çünkü maddi durumun iyileşmesi veya zayıflığı insan ruhunu büyük ölçüde etkilediğini ifade etmiştir. Bu nedenle finansal istikrar, gurbetçi bir öğrencinin hayatında çok önemlidir" Beş numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.22.2021).

"Mümkün olan her şekilde boş zaman doldurmaya çalışmalıdır. Çünkü öğrencinin yabancılaşma hissini ilk nedeni boş zamandır demiştir" On beş numaralı katılımcı (görüşme tarihi 29.1.2022).

Bu husus Mustafa (2019) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları ile uyumludur. Bu çalışmada elde edilen sonuçlara göre öğrenci, bireysel yeteneklerine güvenmeli, hedeflerine ulaşacağına inanmalı, ebeveynlerinin ve öğretmenlerin tavsiyelerinden yararlanmalı ve uyumluluğunu sağlamak için kendine güvenmelidir.

- 5) **Bilinci Yaymak:** Bilinci yaymak; insanın iyiliğine hizmet eden tavsiyeler ve bilgiler sağlamak ,topluluk üyelerini diğer tüm toplum gruplarıyla nasıl iletişim kuracağı konusunda eğitmek , fikirlerini ve topluluklarındaki varlıklarını kabul etmek, demektir. Öğrencilerin kişisel görüşmelerde buna atıfta bulunmuşlardır.

"toplumu, yabancı öğrencilere nasıl davranılacağı ve onların toplumdaki varlıklarını kabul etmeleri konusunda eğitmek olarak ifade etmiştir" Beş numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.22.2021).

"sorumlu makamları ve üniversiteleri, yabancılara yönelik ırkçılığı azaltmak için Türk toplumunu yönlendirmek şeklinde ifade etmiştir. Çünkü bu öğrencilerin yabancılaşma yaşamasının temel sebebidir. Bu nedenle, Türk toplumu, okul çağından başlayarak üniversite aşamasına kadar başkalarına, özellikle yabancılara, ırkçılık yapmadan nasıl davranılacağı konusunda eğitmelidir " Sekiz numaralı katılımcı (görüşme tarihi 12.25.2021).

"Bilinçlendirme, Türk toplumu ile bütünleşme dersleri vermek, Türkiye'ye gelen öğrencilere ülkeyi, tarihini, kültürünü, mensuplarına nasıl davranıldığını ve

devleti etkileyen her şeyi anlatmak için çalışmak, demektir " On iki numaralı katılımcı (görüşme tarihi 18.12.2021).

Bu, Nasır çalışmasında (2019) elde edilen sonuçlarla uyumludur. Buna çalışmada da Suudi öğrenciler için uluslararası öğrencilere nasıl davranılacağına dair kurslar düzenlemek gerektiği ifade edilmiştir. Ebu Şaira'nın (2013) çalışmasının sonuçları da yine bu paraleldedir. Söz konusu çalışmada üniversite yönetiminin, görevlerini çalışanları memnun etmeye değil, öğrencilere hizmetin sürekliliğine yönelik olması için eksiksiz yerine getirmeleri gerektiği ifade edilmiştir. Aynı şekilde Mustafa'nın (2017) çalışmasının sonuçları da bu doğrultudadır. Çalışmaya göre üniversiteler, akademik düzenlemeleri tanıtmak ve öğrencileri yeteneklerine ve ortaöğretimdeki başarı yüzdelerine göre bölümlere yönlendirmek amacıyla Arap öğrenciler için yoğun ve düzenli aydınlatıcı toplantılar düzenlemelidir. Mahlûf'un çalışmasında (2005) elde edilen sonuç ve tavsiyeler de bunlardan farklı değildir. Bu bağlamda üniversitede bir danışma merkezi kurulmalı, çalışmanın gösterdiği en sık görülen öğrenci sorunları ve yabancılaşma belirtilerine yönelik danışmanlık ve terapi hizmeti vermek üzere faaliyetler gerçekleştirilmeli ve bunlarla nasıl başa çıkılacağına açıklık getirilmelidir.

- 6) **Katılım:** Bu; toplumun üyeleri için gerçekleştirilen , insanın ahlaki ve entelektüel gelişimine fayda sağlayan faaliyet ve etkinliklere insan katkısı, katılımı ve etkileşimi anlamına gelir. Öğrenciler de kişisel görüşmeler sırasında buna atıfta bulunmuşlardır.

"Katılım; kurumlar, sosyal kulüpler vb. aracılığıyla gönüllü programlara mümkün olduğunca açık olmak demektir. Bu hususlar kişinin yabancılaşma hissini hafifletir ve ona beceri kazandırır "Yedi numaralı katılımcı (görüşme tarihi 28.12.2021).

"kendini yalnız hissetmemesi için yabancı uyruklu öğrencilere yönelik düzenlenen etkinliklere katılımdır, demiştir. Bu onu yalnızlıktan kurtaracaktır "

Bir numaralı katılımcı (görüşme tarihi 15.12.2021).

"Türk öğrencilerin kaldığı etkinliklere katılmak, demek olduğunu ifade etmiştir. Türklerle oyunlar oynamak, onlarla kafelere gitmek de buna dâhildir. Bunlar basit olabilir, ancak ilişkileri bir şekilde güçlendirir ve öğrenciyi yabancılaşma ve yalnızlık hissinden kurtarır" On dört numaralı katılımcı (görüşme tarihi 19.1.2022).

Bunlar, Khataiba, Hasinat ve Huzai (2009) gibi araştırmacıların çalışmalarında elde edilen sonuçlarla uyumludur. Bu çalışmalara göre katılım; öğrencilerin uzmanlık alanlarına göre onlara yakınlaşmak, farkındalıklarını artırmak ve entegre etmek ve onları üniversite faaliyetlerine katılmaya teşvik etmek, demektir. Hadidi'nin (2009) yaptığı çalışmada ise bu husus; toplumun özlemlerini ve değerlerini yansıtan tutumlarını göz ardı etmeden, üniversite içinde ve dışında gençlerin siyasi katılımını desteklemek olarak ifade edilmiştir. Revaşide (2016) tarafından yürütülen çalışmada ise aktif kültürel katılım ve Ürdün toplumundaki kültürel, politik ve ekonomik programlarda ve faaliyetlerde gençliğin rolünü harekete geçirmek, şeklinde açıklanmıştır.

- 7) **Dili öğrenmek:** Her toplumun ve ülkenin kendine ait bir dili vardır. Bir insan başka bir toplumda yaşamak için taşındığında, bu toplumun dilini öğrenmesi önemlidir, böylece onlarla karışabilir, onları kabul edebilir ve tüm çevrelerde ve mekânlarda kolayca anlaşabilir. Yeni bir dil bilmek çok önemlidir. Öğrenciler de kişisel görüşmeler sırasında buna atıfta bulunmuşlardır.

"dil in doğasını ve bu dili öğrenmenin doğru yollarını bilmek en önemli şeylerden biridir, demiştir " Yedi numaralı katılımcı (görüşme tarihi 28.12.2021).

"Türk diline hâkim olmak, öğrencinin Türk toplumunu kabul etmesine ve anlamasına yardımcı olan en önemli faktörlerden biridir, demiştir " On üç numaralı katılımcı (görüşme tarihi 19.1.2022).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. TARTIŞMA VE SONUÇLAR

Elinizdeki çalışmada Konya'da eğitim gören Filistinli öğrenciler arasındaki yabancılaşma hissinin belirlenmesi ve Filistinli öğrenciler arasındaki yabancılaşmanın en önemli yansımalarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu bölümde, temel bulgular tartışılacak ve mevcut çalışmanın konusu hakkında bazı önemli önerilerde bulunulacaktır. Filistinli öğrenciler arasında yabancılaşma hissini artıran yabancılaşma yansımalarını tespit etmek ve onlarda bu hissi yaratan ve artıran sebepleri ve faktörleri tespit etmek, ayrıca Türk üniversitelerindeki Filistinli öğrenciler arasındaki yabancılaşma duygusunu azaltacak öneriler getirmeye çalışmak Bu çalışmanın amaçları olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada araştırmacı, nitel araştırmaların en önemli araçlarından biri olan "görüşme" yöntemini kullanarak araştırmanın temel sorularına yanıt aramıştır.

Bu temel sorular şu şekildedir:

- 1) Konya'daki bulunan üniversitelerde okumak için gelen Filistinli öğrencilerde yabancılaşmanın tezahürleri nelerdir?
- 2) Filistinli yabancı öğrencinin Konya'daki bulunan üniversitelerde okurken kendini yabancı hissetmesinin sebepleri nelerdir?
- 3) Öğrencilerdeki yabancılaşma hissini hafifletmeye yardımcı olacak öneriler nelerdir?

4.1. Sonuçlar:

İlk olarak, yabancılaşma olgusunun üniversite öğrencileri arasında yaygın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç, kişisel görüşmeler yoluyla elde edilen sonuçlara dâhil edilmiştir. Ulaşılan söz konusu sonuçlar A. Tawerperbet ve A. Talley'in (2014) yabancılaşma olgusunun modern çağda öne çıkan ve belirgin bir

olgu olduğuna ilişkin çalışmasının sonucu ile örtüşmektedir. Yine Mısırlı üniversite gençleri arasında keskin bir yabancılaşma yayılımı bulan Eşval'in (1985) çalışmasında elde ettiği sonuçlarla da tutarlıdır. Ayrıca Mahoney ve Quick'in (2001) Amerika Birleşik Devletleri'ndeki üniversite öğrencileri arasında yabancılaşma üzerine yaptıkları çalışmanın sonucuyla da örtüşmektedir. Bu çalışmada, yabancılaşma olgusunun öğrenciler arasında çok yaygın olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak bu çalışma Kandari'nin (1998) çalışmasında elde ettiği bulgularla çatışmaktadır. Bu çalışmada Kuveyt'teki orta öğretim öğrencileri arasında sosyal yabancılaşma olgusunun orta derecede yaygın olduğuna dikkat çekilmiştir. Yine Mahlûf'un (2005) üniversitede yabancılaşma olgusunun orta derecede yayıldığına dair çalışmasından da farklıdır.

Mevcut çalışmada, isyan duygusunun Filistinli öğrenciler arasında en yaygın yabancılaşma boyutu olduğunu göstermiştir. Ardından asosyallik gelmekte, onu ise anlamsızlık ve normsuzluk . Son olarak ise, toplumda süregelen ekonomik, sosyal ve politik değişimler sonucunda çağın belası haline gelen çaresizlik duygusu gelmektedir. Bu, bireyleri ve genel olarak mali yetersizlik duygularını büyük ölçüde etkilemektedir. İsyarla ilgili olarak bu çalışmanın sonuçları Nasır'ın (2019) öğrenci, akademik gereksinimlerin çoğunun gereksiz olduğunu düşünür, şeklindeki sonucuyla tutarlıdır. Çalışmaya göre bu da öğrenciyi yabancılaşmaya götürmektedir. Ayrıca Ali'nin (2008) bazı Mısır üniversitelerinde okuyan Suriyeli öğrencilerin yabancılaşma duygusu yaşadığı ve bunun en yaygın tezahürünün isyan olduğu yönündeki bulgularıyla da paraleldir. Çalışmamız ayrıca Şami'nin (2014) üniversite gençleri arasında yabancılaşmanın en yaygın tezahürlerinin çaresizlik ve toplumsal isyan olduğu yönündeki bulgularıyla hemfikirdir. Bununla beraber çalışmamız Deeb'in (2017) öğrenciler arasında psikolojik yabancılaşmanın en yaygın belirtilerinin anomi, ardından çaresizlik, amaçsızlık ve anlamsızlık olduğu şeklindeki çalışması ile

paralele değildir. Aynı şekilde Şuayb'ın (1995) ve Mahlûf'un (2005) öğrenciler arasında yabancılaşmanın en yaygın boyutunun normatif olmama olduğunu vurgulayan çalışmalarıyla da tutarlı değildir. Yine elde ettiğimiz sonuçlar, Erjem (2005) tarafından yapılan araştırmada elde edilen sonuçlarla da aynı değildir.

Netice olarak, Hem erkekler hem de kadınlar kendilerini yabancılaşmış hissettiklerini ve çalışmada kullanılan yabancılaşmanın beş tezahürünün (isyan, asosyallık, anlamsızlık, normsuzluk ve çaresizlik) de içlerinde yayıldığını göstermiştir. Buna göre bu tezahürler, öğrencinin cinsiyetine göre farklılık göstermemektedir. Bu bağlamda Türk Üniversitelerinde kız erkek her öğrenci aynı koşulları ve duyguları yaşamaktadır.

Mahoney ve Quick (2001) gibi birçok çalışmanın sonuçları bu elde edilen sonuçla paraleldir. Diğer çalışmalara göre de yabancılaşma duygusu açısından iki tür arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Yabancılaşma duygusunun hafiflemesine katkı sağlayan teşvik edici üniversite ortamında yüksek düzeyde yabancılaşma yaşayan öğrencilerin bu durumla yaşayabileceği görülmektedir. Yine Apriyanti'nin (2016) çalışmasında da erkek ve kız öğrenciler arasındaki yabancılaşma düzeyleri açısından önemli farklılıklar yoktur, bununla beraber öğrencilere yönelik destek hizmetlerinin iyileştirilmesine ihtiyaç vardır. Devi & Dr. Ömer (2013) tarafından yürütülen çalışmanın yanı sıra Ali (2008), Abdulmuhtar (1998), Mustafa (2017), Revaşide (2016) ve Benat'ın (1997) çalışmaları ile de paraleldir. Ancak mevcut çalışma, Şami'nin (2014) erkeklerin yabancılaşma tezahürlerinde (anlam, isyan ve nesneleşme) kadınlardan daha fazla yabancılaştığına dair çalışmasıyla paralel değildir. Aynı şekilde Ayneyn (2008), Eşval (1985), Lane & Daugherty (1999) tarafından yapılan çalışmaların sonuçlarından da farklıdır. Kandari (1998) ve Guytars'ın (1981) çalışmalarında ise kadınların erkeklere göre daha fazla yabancılaşma duygusuna sahip oldukları belirtilmiştir.

Çalışmada elde edilen sonuçların bir diğeri sonucu, evli öğrencilerin evli olmayan öğrencilere göre, özellikle maddi ve kişisel ihtiyaçlarını karşılayamama konusunda kendilerini daha çaresiz hissettiklerini göstermiştir. Bunun nedeni kiralık evlerde yaşayan , günlük ihtiyaçların yanı sıra aylık fatura ödeyen çocuklu ailelerin bu durumda daha fazla olumsuz etkilenmesidir. Bu sonuç, Nasır'ın (2019) araştırmasının sonuçları ile örtüşmektedir. Söz konusu çalışmaya göre mali konular, kişiyi para bulmak için düşünmekle meşgul etmekte, bu da onu psikolojik ve akademik olarak etkilemektedir. Bu çalışma, Mahlûf'un (2005) yabancılaşma olgusunun yaygınlık derecesinde, sosyal statünün değişkenliğine bağlı olarak ve yabancılaşma derecesinin evli olmayan öğrencilerde daha fazla olduğu yönündeki sonucuyla çelişmektedir. Mutaz'ın (1992) araştırmasından elde edilen sonuçlara göre ise evlilik yaşının gecikmesi ve buna ilginin olmaması, kişide kendine yabancılaşma duygusuna yol açmaktadır.

Araştırmanın bir diğeri sonucu, göre okula yeni gelen öğrenciler, yıllardır okuyan eski öğrencilere göre kendilerini daha yabancı hissetmektedir. Bunların temelinde; öğrencilerin başlangıçta dili öğrenmek konusunda karşılaştıkları zorluklar, başka bir topluma ve başka bir çevreye uyum sağlayamamaları ve son zamanlarda Türkiye'de yabancıların varlığı meselesine yönelik durumun değişmesi yatmaktadır. Çünkü günümüzde Türk toplumunun yabancıları kabul etmesi, önceki yıllara göre değişmişti.

Bu sonuç, Taylan'ın (2019) çalışmasında elde edilen sonuçlarla tutarlılık göstermektedir. Bu çalışmada da öğrencilerin yaşadıkları sorunların ikamet yılından kaynaklandığı sonucuna varılmıştır. Yine Hadidi'nin (2009) birinci sınıf düzeyindeki öğrencilerde, yabancılaşma tezahürleri son sınıf öğrencilerine göre daha fazla görülmekte olduğunu belirtilen çalışmasıyla da paraleldir.

Çalışmanın sonunda elde edilen en temel sonuç, üniversite düzeyinde hocalar ve öğrencilerin veya toplumun yabancı öğrencilere ön yargılı ve mesafeli davrandıklarını göstermiştir. Bu, öğrencilerin sosyal izolasyonuna neden olmakta, Türk dilinin öğrenilmesini ve dolayısıyla toplumla iletişim kurmayı zorlaştırmaktadır. Ayrıca öğrencilerden gördüğüm kadarıyla bu durum bazı öğrencilerin sosyal izolasyon hissini artırmaktadır. Ulaşılan bu söz konusu sonuçlar, Nasır'ın (2019) öğrencinin izolasyonunun ve kendisi ile Suudi arkadaşları arasındaki zayıf iletişimin nedenlerinden birinin onlara Suudi lehçesinde hitap etmek olduğu yönündeki araştırmasının sonucuyla uyumludur. Aynı şekilde Taylan'ın (2019) öğrencilerin dil, ayrımcılık, ekonomik ve sosyal sorunlar açısından eğitim sorunları yaşadıklarını gösteren çalışmasının sonuçlarıyla da paraleldir.

Diğer netice, öğrencilerin Türk toplumu ile kendi toplumları arasında özellikle din ve dini muhafazakârlık açısından kültürel farklılık, giyim-kuşam ve yeme-içme gibi yaşam açısından gelenek ve göreneklerdeki farklılıklar nedeniyle kendilerini yabancı hissettiklerini göstermiştir. Öğrencilerin bakış açısından Türk toplumu kültürü, Avrupa toplumlarının kültürüne daha yakındır. Bu sonuç, Hasibullah Sadeed'in (2016) öğrencilerin yemek-içmek, yaşam tarzı, eğitim sistemi ve diğer bazı örflerde farklılıklar yaşadığı belirttiği çalışmasıyla uyumdur. Yine Ali'nin (2008) bazı araştırmacılar artan yabancılaşma hissini manevi veya dini bir yönün olmamasına bağlamışlardır, yönündeki çalışmasıyla da örtüşmektedir. Fromm'un belirttiği gibi, modern çağdaki insani sistemi, insanın yalnızca fiziksel varlığını sürdürmesini sağlayan maddi ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Sevgi, dostluk, mutluluk ve inanç gibi insani ihtiyaçlar ise yeterli derecede karşılanmamaktadır (Hammar, 1995). Aynı şekilde Nasır'ın (2019) Suudi öğrencilerin yabancı öğrencilere yönelik kabullenme olduğu yönündeki sonucu ile de paraleldir. Ama bir nebze de olsa bunun nedeni, gelen

öğrencilerin farklı gelenek ve göreneklerinin yanı sıra bazı davranışlarından kaynaklanmaktadır.

Çalışmanın sonunda elde edilen en temel sonuç, öğrencilerin ailelerinden uzak durmalarının yabancılaşma ve yalnızlık duygularını artırdığını, özellikle Gazze Şeridi'nden gelen Filistinli öğrencilerin Batı Şeria'dan gelen öğrencilere göre ailelerine uzak olmaları nedeniyle psikolojik olarak daha fazla etkilendiklerini göstermiştir. Araştırmacının anlayışına göre bunun nedeni şu şekildedir Batı Şeria'daki öğrenciler istedikleri zaman ülkeye dönebilecekleri şekilde şartlar oluşmuştur. Ancak Gazze Şeridi'ndeki öğrenciler, ülkelerine dönmeleri ve ailelerini görmeleri için dönüş şartlarının ağır olması nedeniyle zorluk çekmektedirler. Bu sonuç, Kasım Kıroğlu vd. (2008) ile Kaçmazoğlu ve Eker'in (1998) çalışmalarında elde ettikleri neredeyse tüm uluslararası öğrenciler ailelerine, arkadaş ve memleketlerine özlem duyarlar şeklindeki sonuçlarla uyumludur.

Takip süreci ile ilgili olarak çalışmanın sonuçları, Türk toplumu ile ilişkili sosyal, ekonomik, politik ve kültürel faktörlerin öğrencilerin yabancılaşma duygularını artırdığını göstermiştir. Genelde Araplara, özelde Suriyelilere ülkede bulunan düzensiz göçmen problemi, Türk halkının Arap dilini konuşan her Arap'ı bir Suriyeli olarak görmesini sağlamıştır. Bundan dolayı ırkçı davranışlar sergilerler. Ayrıca Türk toplumundaki sürekli ekonomik değişim , kültür ve dil milliyetçiliğinin de bunda büyük bir payı vardır. Zira halk, başka bir dili kabul etmeyecek kadar Türkçeye bağlıdır. Yine medyanın diğer toplumlara yönelik olumsuz düşüncelerin yayılmasında etkisi de göz önüne alındığında bütün bunlar öğrencinin Türk toplumu ile uyumunu ve anlaşılmasını zorlaştırmıştır. Bu onları yabancı kılmakta ve yabancılaşma hissini arttırmaktadır. Bu sonuç Ali'nin (2008), Abdulmuhtar'ın (1998), İbade vd. (1998) ile Khalifa'ya (2002) ait çalışmalarının sonuçlarıyla uyumludur. Bu çalışmalara

göre de pek çok Avrupa toplumunda yaşanan ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel ve entelektüel değişimlerin sonucu; insanın bu değişimlerle yüzleşememesi ve bunlara uyum sağlayamaması ya da onları kontrol altına almanın zorluğu söz konusu yabancılaşmaya meydana getiren sebeplerden bazılarıdır. Aynı şekilde Revaşide'nin (2016) çalışmasıyla da paraleldir. Bu çalışmaya göre de üniversite gençliği bir yabancılaşma durumunda yaşamaktadır. Medyanın, gençleri Batı'yı taklit etmeye teşvik etmesi, gençliğin üniversite ve toplumdaki rolünün etkinleştirilmemesi ve üniversite gençliğinin yeteneklerini keşfetmesine yardımcı olacak program ve etkinliklerin eksikliği, bunun en önemli sebepleri arasındadır.

Mevcut çalışma, uluslararası öğrencilerin akademik başarısızlık, ve bazen okumanın Derslerin zor ve alan dışından olduğunu yönünde hisler taşıdıklarını göstermiştir. Öğrencilerin cevaplarından anlaşıldığına göre Bunun nedeni türkiyede bulunan üniversitelerde ders konularının çokluğu, dönem derslerinin çokluğu ve öğretim müfredatlarında benimsenen dilin sadece Türkçe olması bunların başlıca sebepleri arasında yer almaktadır. Bu sonuç, Dr. Devi ve Dr. Ömer'in (2013) "Uluslararası öğrenciler, akademik gelecekleri konusunda kendilerini yabancılaşmış ve kaygılı hissetmekte ve sınav döneminde kaygı duymaktadırlar" yönündeki çalışmasının sonuçları ile uyumludur. Yine Nasır'ın (2019) "Öğrenciler bazı dersleri, özellikle eğitim materyallerini anlamakta zorlanmaktadırlar" şeklindeki çalışmasının sonucu ile de uyumludur.

Son sonuç olarak, yabancı uyruklu öğrencilerin Türk üniversitelerindeki eğitimleri sırasında ve hatta eğitimlerini tamamladıktan sonra iş bulmada zorluk yaşadıklarını göstermiştir. Yabancı uyruklu olan öğrencilerin özellikle dış hekimliği gibi alanlarda kendi kliniğini açabilmesi için Türk vatandaşlığına sahip olması gerekmektedir. Ayrıca yabancı uyruklu öğrenci iş bulma durumunda gösterdiği emeğin karşılığını alamayacaktır. Araştırmacıya göre o da onların

yabancılaşma duygularının artmasına neden olmaktadır. Bu sonuç, Nasır'ın (2019) "bazı öğrenciler okurken çalışmak istiyor ama zamanları yok ve kendilerine verilen ücret karşısında şok oluyorlar" şeklindeki çalışmasıyla tutarlıdır. Yine bu sonuçlar, Hadidi (2009) ve Taylan'ın (2019) çalışmalarının sonuçlarıyla da tutarlıdır.

4.2. Öneriler

Çalışmanın sonuçları ve tartışmasına dayanarak aşağıdaki şekilde birkaç öneride bulunulmuştur:

- 1) Okumaya gelen yabancı öğrencilere nasıl davranılacağı ve toplumdaki varlıklarını kabul etme konusunda toplum üyeleri arasında farkındalık yaratmak ve yabancılaşmanın temel nedeni olan yabancı öğrencilere karşı ırkçılığı azaltmak için çalışmak. Örneğin Konya belediyesi; öğrencilerin kendilerini, ülkelerini, kültürlerini, Türkiye'ye gelme amaçlarını hatırlamak ve destek olmak amacıyla belirli bir yerde bir etkinlik düzenleyebilir ve bu etkinlikte belediye yetkililerini ve halkı öğrencilerle tanışmaları için çağırabilir.
- 2) Yabancı uyruklu öğrencileri gözetmek ve onları rahatlatmak için farklı ve yeni eğitim yöntemlerini benimseyerek eğitim kurumlarına tavsiye ve rehberlik sağlamak, örneğin topluluğun ana dilinin yanı sıra İngilizce veya Arapça gibi başka bir dili öğretim dili olarak kullanmak. Bu, Eğitim Bakanlığı'ndan sorumlu yüksek makamla toplantı yapıp görüşülerek yapılabilir. Bu tavsiyeler ve konunun önemine dair vurgular, ister Türkler ister Yabancı olsun, öğrencilerin eğitim seviyelerini yükseltmede etkili olabileceği düşünülmektedir.

- 3) Okullarda ve üniversitelerde dersler verilerek topluluk üyelerini ana dillerinin yanı sıra ek bir dil öğrenmeleri için eğitmek üzere sorumlu makamlara tavsiyelerde bulunmak. Örneğin, Türkiye bizim zamanımızda öğrenciler için bir odak merkezi haline geldi ve dünyanın her yerinden öğrenciler okumak için buraya akın etmektedir. Bu nedenle Türk toplumu mensuplarının en azından anadili Türkçe'nin yanı sıra İngilizce de bilmeleri gerekmektedir.
- 4) Öğrencinin içinde yaşadığı toplumun kültürü hakkında bilgi edinmek, onları çevreye entegre edebilir. Bu, örneğin öğrencinin kaldığı ülkeye dair kitap okumak, televizyon programları izlemek ve bu toplumun gelenekleri, görenekleri ve kültürü hakkında internet üzerinden araştırma yapmak suretiyle gerçekleştirilebilir.
- 5) Yetkili makamların, faydalı belgeseller yardımıyla motive etmek amacıyla yabancı öğrencilere bir sinema göstermek için belirli bir yer tahsis etmeleri sürece katkı sağlayabilir. Bu belgeseller, öğrencinin içinde hareket edip yaşayabileceği herhangi bir topluma çalışmak ve uyum sağlamak için teşvik edici fikirler taşımalıdır.
- 6) Öğrenci iş fırsatları aramalı ve konfor alanından çıkmalıdır. Çünkü çalışmak, sadece beceri ve yeteneklerini geliştirmez. Aynı zamanda, içinde yaşadığı toplumun üyeleriyle düzgün ve hoş bir şekilde kaynaşmasına yardımcı olur. Çünkü maddi durumun iyi veya zayıf olması, insan ruhunu büyük ölçüde etkiler. Özellikle bir öğrenci kendi ülkesinden farklı bir ülkede yaşıyorsa, finansal istikrar çok önemli bir husustur.
- 7) Öğrencinin ana dilinde derslerini almasını sağlayarak gittiği ülkenin dilinin doğasını kavramasına yardımcı olunabilir. Çünkü toplumun dili,

- o toplumun anahtarıdır, bu öğrenciler arasında yabancılaşma hissini azaltan en önemli şeylerden biridir.
- 8) İster kurumlar, ister sosyal kulüpler ve diğerleri aracılığıyla olsun, gönüllülük programlarına mümkün olduğunca açık olunmalıdır. Bunlar öğrencinin yabancılaşma duygusunu giderir, ona beceri ve deneyim kazandırır.
  - 9) Toplumla düzgün bir şekilde karışabilen ve entegre olabilen pozitif insanlara yakın olmalı; öğrencinin içinde yaşadığı toplumdan sürekli olumsuz şeyler çıkaran negatif insanlardan uzak durmalıdır. Böyle insanlar her mecliste sadece toplumda var olan ırkçılıktan bahsederler.
  - 10) Öğrenci, acısıyla tatlısıyla yeni deneyimler edinmelidir. Çünkü bu şekilde yabancılaşma hissi olasılığını azaltır. Özellikle başka bir toplumda yaşamaya başladığı ilk yıllarda bu çok önemlidir.
  - 11) Yabancı öğrencilere yaşadığı topluma entegre olduktan sonra, sürekli girişim sağlamak için yaşadıkları şehrin belediye başkanı ile görüşmeleri tavsiye edilebilir. Böylece toplumlarının kültürünü yiyecek, kıyafet, gelenek ve göreneklerini arz edebilirler. Bu girişim, öğrenci ile içinde yaşadığı toplumun üyeleri arasındaki ilişkileri büyük ölçüde güçlendirir.
  - 12) Öğrencinin yürüyüşe çıkması , yaşadığı şehirdeki güzel ve tarihi yerleri tanınması ve bölgedeki diğer şehirlere seyahat etmesi için rehberlik edilebilir. Bu konular öğrencinin kendine güvenmesine, kişiliği güçlendirmesine ve sosyal izolasyon hissini azaltmasına yardımcı olur.
  - 13) Öğrenciye özellikle yurt dışındayken psikolojik olarak yararlanması, zihin ve beden güvenliğini sağlaması ,ayrıca zamanın düzenlenmesi açısından faydalı olduğu için spor yapması tavsiye edilmelidir.
  - 14) Araştırmacı, öğrencilerin işlerini ilgilendiren, sorunlarını çözmeye yardımcı olan ve asıl toplumlarından farklı bir toplumda kaldıkları süre

boyunca yabancılaşma hissine katkıda bulunan koşulları azaltan başka birçok çalışma yapmayı önermektedir.

- 15)** En önemli ve doğru bilimsel yöntemlerden biri olan tanımlayıcı analitik yöntem ve anket gibi farklı bilimsel yöntemler kullanarak genel itibariyle yabancı öğrencileri ilgilendiren bu konularda çalışmalar yapılmalıdır. Çünkü bu araç yoluyla çok sayıda yabancı öğrenciden oluşan bir çalışma örneklemini alınabilir. Zira anket, geniş bir çalışma örnekleminin kullanılması sonucunda daha doğru, dürüst ve güvenilir sonuçlar vermektedir.

KAYNAKÇA

- 1) Abdel Mokhtar, M.: Şiddete Yönelik Şiddet, Kahire, Gharib Basım ve Yayınevi, 1999, s. 34.
- 2) Afaf, M., A.: Yabancılaşma duygusuyla ilişkili bazı psikolojik değişkenler, **Doktora tezi**, edebiyat Fakültesi, İskenderiye Üniversitesi, Mısır, 1988, s. 18.
- 3) Alaa, M: Üniversite öğrencilerinde yabancılaşma hissi ve bunun bazı zihinsel ve zihinsel olmayan değişkenlerle ilişkisi, **Yüksek Lisans tezi**, Eğitim Fakültesi, Mansoura Üniversitesi, Mısır, 1988, s. 242.
- 4) Alasirt, T. (2019). "karamanoğlu mehmetbey ünüversitende eğitim gören yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal uyum süreci", **Yükseklisans tezi**, karamanoğlu mehmetbey ünüversitesi.
- 5) Alakklouk, B., & Mokhtar, A. (2017). Facebook and its uses and gratifications: A study of Palestinian students at a public university in Malaysia. In Forum Komunikasi (Vol. 12, No. 1, pp. 71-103). Universiti Teknologi MARA, Shah Alam: Faculty of Communication and Media Studies (FCMS).
- 6) Ali Al-Zaghal ve diğerleri: Gençlik ve Yabancılaşma, "Kuzey Ürdün'de bir saha çalışması", Mutah for Research and Studies, Cilt 5, Sayı 2, 1990, s. 48.
- 7) Ali, B. (2008). "Bazı Mısır Üniversitelerindeki Suriyeli Öğrencilerde Yabancılaşmanın Tezahürleri", **Yükseklisans tezi**, Dimaşk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Dimaşk Üniversitesi Dergisi (2008), 24. Cilt, Sayı:1, Dimaşk.
- 8) Apriyanti, H. (2016). "Alienation among University of Indonesia's Psychology Students: A Comparative Study amongst First-Year, Second-Year, and Third-Year Students", **Master Thesis**, Griffith University Australia, Australia.
- 9) Atef, G., Sociology, Kahire, Dar Al Maaref in Egypt, 1963, s. 195.
- 10) Bereket, h. (2006). Arap Kültüründe Yabancılaşma: Rüya ve Gerçek Arasındaki İnsan Labirentleri, Beyrut: Arap Birliği Araştırmaları Merkezi, 090-82-9953, s. 12.
- 11) Bereket, h. (2006). Arap Kültüründe Yabancılaşma: Rüya ve Gerçek Arasındaki İnsan Labirentleri, Beyrut: Arap Birliği Araştırmaları Merkezi, 090-82-9953, s. 44.
- 12) Barry, H. A. (2019). "Kayseri'deki Yabancı Öğrencilerin Karşılaştıkları Sorunlar", **Yükseklisans tezi**, Erciyes Üniversitesi.

- 13) Behçet Ve Taha. (2017). Eğitim program geliştirme ve değerlendirme, Ankara, pegam Akademi, 978-605-241-050-9, S. 518,
- 14) Patton, M. Q. (2014). Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri. M. BÜTÜN & DEMİR (Çeviri Edit), Ankara: pegam Akademi, S.105-106.
- 15) Deyb, C. (2017). "Suriyeli Üniversite Gençleri Üzerinde Psikolojik Yabancılaşmanın Boyutları, Tişrin Üniversitesi Öğrencilerinden Oluşan bir Örneklem Üzerinde Saha Çalışması", **Yükseklisans Tezi**, Tişrin Üniversitesi Bilimsel Çalışmalar ve Araştırmalar Dergisi, Lazkiye.
- 16) Durkheim, Ibid, pp. 177_178.
- 17) Ebu Şuayra, H. (2013). "Bazı Değişkenler Işığında Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Çevresine Yabancılaşması", Hail Üniversitesi, İslam Üniversitesi Eğitim ve Psikoloji Çalışmaları Dergisi, 21.Cilt, Sayı:2, S.99-134, Suudi Arabistan.
- 18) Ed-Dab ve Fehid (2008): "Küreselleşme Çağı Işığında Suudi Kız Üniversite Öğrencileri Örneklerinde Yabancılaşma Sorunu Hakkında Aktif Çalışma", **Yükseklisans tezi**, Suudi Arabistan.
- 19) Ercan, A. (2019). "'Türkiye'de yükseköğretim gören uluslararası öğrencilerin uyumu: muğla örneği", **Yükseklisans tezi**, Muğla sıtıkı koçman Üniversitesi.
- 20) Ed-Debubi, Amar, A, A. (2013). "Uygulamalı Bilimler Üniversitesi'ndeki Uluslararası Öğrencilerin Psikolojik ve Akademik Uyum Seviyesi", Yayımlanmamış araştırma, Ürdün Uygulamalı Bilimler Dergisi, Beşeri Bilimler Serisi, 16. Dergi, Sayı:2.
- 21) El-Arab ve er-Revaşide, E. A. (2016). "Globalleşme Çağında Ürdün Gençlerinde Sosyal Yabancılaşma", Mute Üniversitesi, Ürdün: Ürdün Sosyal Bilimler Dergisi, 9.Cilt, Sayı:2.
- 22) El-Hadidi, F. (2009). "Ürdün Üniversitesi Öğrencilerinde Yabancılaşma Tezahürleri ve Etkenleri" Ayn-ı Şems Üniversitesi, Mısır, Doktora tezi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Metotları Bölümü.
- 23) El-Huttabiyye, el-Huzai ve Huseynat, Y. H. M. (2009). "Yermük Üniversitesi Öğrencilerinde Kültürel Yabancılaşma", Belka Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Aclon Yerleşkesi, Prens Rahma Fakültesi, Aclon, Ürdün.
- 24) En-Nasır, A. (2019). "İmam Muhammed bin Suud İslam Üniversitesi'ndeki Uluslararası Öğrencilerde Yabancılaşma Olgusu" , İmam Muhammed bin Suud İslam Üniversitesi, Sosyal Bilimler Fakültesi,

- Eğitim Metotları Bölümü, Suudi Arabistan: Eğitim Araştırmaları Dergisi, Sayı:20.
- 25) Erich From, *The Anatomy of Human destructiveness*, 288_289, s. 117-150.
- 26) Erjem, Y. (2005). "Eğitimde yabancılaşma olgusu ve öğretmen: lise öğretmenleri üzerine sosyolojik bir Araştırma", mersin üniversitesi, mersin.
- 27) Er-Revaşide, A. (2012). "Kültürel Globalleşme Işığında Üniversite Gençlerinde Kültürel Yabancılaşma", **Doktora tezi**, eş-Şarika Üniversitesi Beşeri ve Sosyal Bilimler Dergisi, 9. Cilt, Sayı:3, Aclon.
- 28) Eş-Şami, M. (2014). "Üniversite Gençlerinde Sosyal Yabancılaşmanın Tezahürleri: Gazze El-Aksa Han Yunus Üniversitesi Öğrencilerinden bir Örneklem Üzerinde Saha Çalışması", El-Aksa Üniversitesi, Gazze Şeridi: El-Aksa Üniversitesi Dergisi (Beşeri Bilimler Serisi), 18.Cilt, Sayı:2.
- 29) Ezzat, H: *Arap Gençliği ve Sorunları*, Bilgi Dünyası, Kuveyt, 1985, s. 97.
- 30) Ghaith Muhammed, A : *İnsan ve Yabancılaşma*, Basım ve Yayıncılık için Saad Al-Din, 1998.
- 31) Hamdi, h. (2005). *Eric Fromm'a göre Sürgün Adam*, Kahire: Dar al-Kalima, 036-384-0-997, s. 79, s. 97.
- 32) Hamed, Z: *Psikolojik Rehberlik ve Danışmanlık*, 2. Baskı, kitapların dünyası, Mısır, 1980, s. 266.
- 33) Hashempour, L. (2012). "Türkiye'ye yükseköğrenim Görmeye gelen İran uyruklu öğrenciler Üzerine sosyolojik Bir çalışma", **Doktora öğrencisi**, Hacettepe üniversitesi, Ankara.
- 34) <https://doi.org/10.1186/1471-2288-8-45>.
- 35) <https://doi.org/10.7748/nr2011.01.18.2.52.c8284>.
- 36) Hüseyin, M.: *Yaratıcıların Özel Değerleri*, Dar Al Maaref, Kahire, 1989, s. 70.
- 37) Ian Parker: *Revolution in Psychology" Alienation to Emancipatio"*, Pluto Press,London,2007,p62.
- 38) Karaarslan, F. ,yardım, M. ,alkınm, R. (2019).**Türkiye de Uluslararası Öğrenci Olmak:Süreçler,Beklentiler,Tecrübeler**, konya:çizgi, 978-975-352-396-7.
- 39) Karaaslan, F, (2019), "Suriyeli göçmenlerle birlikte yaşamak", sayı: 61.
- 40) Khalifa (2003), *Dirasat Fi Siykologiyye'l-İğtirab*, Kahire, Daru Ğarib, -977 708-215-x, s. 30, s. 36, s. 102, s. 43.

- 41) Kılıç, T. (2020). "Türkiye'de Bulunan Uluslararası Öğrencilerin Psiko-Sosyal Ve Sosyol Kültürel Uyumu: İstanbul Örneği", **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Yıldırım beyazet üniversitesi.
- 42) Kisaka, M.O. (2018). "'Afrika'dan türkiye'ye yüksek öğrenim görmek için gelen öğrencilerin uyum süreçleri ve karşılaştıkları sorunlar: Ankara örneği", **Yüksek Lisans Tezi**, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- 43) LANA, E. & DAUGHERTY, T. **Correlates of Social Alienation among college students. College students journal**, Vol33, 1999, P7-9.
- 44) Mahluf ve Binat, Ş. B. (2005): "el-Kuds Açıköğretim Üniversitesi Öğrencilerinde Yabancılaşma Olgusu ve Bazı Değişkenlerle İlişkisi", **Yükseklisans tezi**, Beyt-i Lahm Üniversitesi, Filistin.
- 45) Mahoney, John and Quick, (2001):**Personality correlates of alienation in a University sample ,Psychological reports ,VOL 87(3,PT2)pp.1094-1100.**
- 46) Muhammed, Kh: Şiddete karşı yabancılaşma ve aşırılık, "sosyal psikolojik bir araştırma", Dar Gharib, Kahire, 1999, s. 28.
- 47) Muhammed, S: Arap adamı için yabancılaşma ve kendini arama psikolojisi, bir Arap araştırması, 32 sayı (9), 1997, s. 96.
- 48) Muhammed,A : İnsan ve Yabancılaşma, Basım ve Yayıncılık için Saad Eddin, Şam, 1997, s. 118.
- 49) Mustafa, S. (2017). "Sosyal Yabancılaşma ve Sudan Bilim ve Teknoloji Üniversitesindeki Arapça Öğrencilerinin Akademik Başarılarıyla Olan İlişkisi" **Yükseklisans tezi**, Sudan Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Fakültesi.
- 50) Ragab, M.: Yabancılaşma, Biyografi ve Terminoloji, Dar Al Maaref, Kahire, 1994, s. 33.
- 51) Recep, M: Yabancılaşma, bir terimin biyografisi, Dar Al Maaref, Kahire, 1988, s. 20.
- 52) Schacht, R: Yabancılaşma, çeviren Kamel Youssef Hussein, The Arab Foundation for Studies and Publishing, Beyrut 1980, s. 64.
- 53) Srivastava, A., & Thomson, S. B. (2009). Framework Analysis: A qualitative methodology for applied policy research. *Journal of Administration & Governance*, 4(2), 72-79.
- 54) Syed Ali, Sh, Sosyoloji Açısından Yabancılaşma Kuramı, Üniversite Gençlik Vakfı, İskenderiye, 1993, s. 156.

- 55) Starks, H., & Brown, S. (2007). Choose your method: A comparison of phenomenology, Discourse analysis, and grounded theory. *Qualitative Health Research*, 17(10), 1372- 1380.
- 56) Syed Ali, Sh, *Sosyoloji Açısından Yabancılaşma Kuramı*, Üniversite Gençlik Vakfı, İskenderiye, 1993, s. 211.
- 57) Karaköse, s. (2019): "uluslararası öğrencilerin öğrencilik deneyimleri", **Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi.
- 58) Şerif, N. (2010): "Fiziksel ve spor eğitimi öğrencileri arasında psikolojik yabancılaşmanın tezahürleri ve psikolojik güvence üzerine yankıları - Bazı Cezayir grupları üzerinde bir alan çalışması (Annaba, Ahras Pazarı), Yüksek Lisans Tezi, Muhammed Khidra Üniversitesi-Biskra, 2010, s. 51.
- 59) Tavririt ve Tali, N. C. (2014). "Üniversite Camiasında Yabancılaşmanın Tezahürleri Mesile'deki Üniversite Yurdunda Kalan Öğrenciler Örnekleme Üzerinde Saha Çalışması", Biskra Üniversitesi, Jijel Üniversitesi, Cezayir: İnsan ve Toplum Dergisi, Sayı:11.
- 60) Taylan, Ş. (2019). "Sakarya Üniversitesindeki Uluslararası Öğrencilerin Sorunları", **Yüksek Lisans Tezi**, Sakarya Üniversitesi.
- 61) Thomas, J., & Harden, A. (2008). Methods for the thematic synthesis of qualitative research in systematic reviews. *BMC Medical Research Methodology*, 8(1), 45.
- 62) Ubade, Ali, el-Muhtar (1998). "Mısır Özelinde Üniversite Öğrencilerinde Yabancılaşma Tezahürleri: Karşılaştırmalı Çalışma" *Psikoloji Dergisi*, 2012, Sayı:46, s 114-158.
- 63) Verdiye, M. (2011). "Sosyal yabancılaşma ve Cezayir Gençliğinin Ulusal Kimliği Üzerindeki Etkisi", **Yüksek Lisans tezi**, Université Akli Mohand Oulhadj Bouira Üniversitesi, 2011, sayfa 27.
- 64) Verdiyev, B. (2017). "Türkiye'de Eğitim Gören Azerbaycan Uyraklı Öğrencilerin Sosyol Kültürel Uyumu (İstanbul Örneği)", **Yüksek Lisans tezi**, Sakarya Üniversitesi.
- 65) Züleha, c. (2012): "Yabancılaşma", *Beşeri ve Sosyal Bilimler Dergisi*, Sekizinci Sayı, Haziran, 2012, s. 348.

EKLER

EK-1: TÜRKÇE GÖRÜŞME FORMU

AKADEMİK EĞİTİM İÇİN TÜRK ÜNİVERSİTELERİNE GELEN ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER ARASINDA YABANCILAŞMA TEZAHÜRLERİ

Araştırmacı Rana Tevfik el-Şerif, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyoloji Bölümü yüksek lisans için Konya'daki üniversite öğrencileri üzerinde uygulamalı bir çalışma gerçekleştirmiştir.

Türk üniversitelerinde öğrenim gören öğrencilere kolaylık sağlamaya dayalı mevzuat ve politikalarla ilgilenen kimseler ve planlamacılar tarafından makbul karşılanan bu çalışmanın amaçlarına ulaşabilmesi için katılımcılara yönelmek üzere aşağıdaki sorular hazırlanmış bulunmaktadır. Görüşmeler, özel olarak yüz yüze yapılmıştır. Görüşmelerde elde edilen sorularının cevapları gizli tutularak ve sadece çalışma amaçlı kullanılmıştır.

Kişisel Bilgiler:

- 1) **İsim:**
- 2) **Yaş:**
- 3) **Cinsiyet:**
- 4) **akademik düzeyi: Lisans - Yüksek Lisans - Doktora**
- 5) **İkamet durumu: yurt - Özel Konut - Kiralık Ev**
- 6) **Medeni durum: Bekâr / Evli**
- 7) **Evli iseniz ailenizde birlikte mi yaşıyorsunuz? Cevabınız hayır ise ailenizle birlikte yaşamama nedeniniz nedir?**

Birinci eksen: Filistinli yabancı öğrencilerin Konya'daki Türk üniversitelerinde okurken kendini yabancı hissetmelerinin sebepleri nelerdir?

Birinci soru: Sosyal nedenler, yabancı uyruklu öğrencilerde yabancılık duygusuna yol açar mı?

- 1) Türk toplumunun bireyleri ile olan ilişkiniz iyi mi?
- 2) Türk sosyal çevresinin baskılarına göğüs germekte sıkıntı çekiyor musunuz?
- 3) Türk sosyal etkinliklere katılıyor musunuz?
- 4) Üniversitede Türk meslektaşlarınızla arkadaşlık kurdunuz mu?
- 5) Türkiye'de kaldığınız süre boyunca ırk ayrımcılığı hissediyor musunuz?
- 6) Türkiye'de toplumsal ve insani değerlerin eksikliğini hissediyor musunuz?
- 7) Türk toplumundaki gelenek ve görenekler sana farklı geldi mi?

İkinci soru: Kültürel nedenler yabancı uyruklu öğrencilerde yabancılık duygusuna yol açıyor mu?

- 1) Üniversitede öğrenciler için düzenlenen akademik ve kültürel etkinliklere katılmayı denediniz mi?
- 2) Türk toplumunun kültürünü tanıdınız mı?
- 3) Kendi toplumunuz ile içinde yaşadığınız Türk toplumu arasında kültürel bir farklılık hissediyor musunuz?
- 4) Türk toplumunun Arapça konuşan ve kimliği Arap olan hiç kimseyi kabul etmediğini görüyorum.
- 5) Türk Üniversitesi'ndeki eğitiminiz sırasında ırk ayrımcılığına tanık oldunuz mu?

Üçüncü soru: Ekonomik nedenler yabancı uyruklu öğrencilerde yabancılık duygusuna yol açıyor mu?

- 1) Türk toplumunun maruz kaldığı ekonomik koşullarda meydana gelen değişikliklerden etkileniyor musunuz?
- 2) Sizce bir Türk üniversitesinde eğitimini tamamlayan yabancı bir öğrenci için uygun iş olanakları var mı?

Dördüncü soru: Psikolojik nedenler yabancı uyruklu öğrencilerde yabancılık duygusuna yol açar mı?

- 1) Türk üniversitelerindeki eğitiminiz sırasında ihtiyaçlarınızı karşılamakta çaresizlik hissediyor musunuz?
- 2) Ana diliniz olmayan bir dilde aldığınız eğitimde başarısızlık ve hayal kırıklığı yaşıyor musunuz?
- 3) Başka bir dilde eğitim almanız akademik tutkunuzu kaybetmenize neden oluyor mu?
- 4) Ailenizden ayrı yaşamak sizde de yoksunluk ve yardımsız kalma hissi gibi psikolojik izler bıraktı mı?

İkinci Eksen: Konya'daki üniversitelerde okumak için gelen Filistinli öğrencilerde yabancılaştırmanın tezahürleri nelerdir?

İlk soru: Asosyallik, yabancı uyruklu öğrencilerde yabancılık hissini artmasına neden olur mu?

- 1) Karşılaştığınız günlük yaşam sorunlarını başkalarıyla paylaşmak, özelinizi ihlal ettiğinizi hissettiriyor mu?
- 2) Yaşadığınız toplumda meydana gelen genel ve günlük meselelerle ilgilenmediğinizi düşünüyor musunuz?
- 3) Şu anda yaşadığınız toplum dışında bir toplumda yaşamak ister miydiniz?
- 4) Çoğu zaman ve yerde yalnız olmayı sever misiniz?

- 5) Yaşadığınız toplumun bireyleri tarafından sosyal bir etkinliğe veya kişisel bir partiye davet edildiğinizde katılır mısınız?

İkinci soru: Çaresizlik duygusu, yabancı uyruklu öğrencilerde yabancılık duygusunu artırır mı?

- 1) Arkadaşlarınız, hakkında konuştuğunuz görüşlerinizi kabul ediyor mu?
- 2) Öğrenim süresi boyunca size sunulan tüm fırsatlardan gerektiği gibi yararlanma olanağınız var mı?
- 3) Başkaları bazı konularda sizden yardım istese, onlara yardım eder miydiniz?
- 4) İçinde bulunduğunuz topluluk üyelerinin maruz kaldığı zor durumlarla şu anda yüzleşebiliyor musunuz?

Üçüncü soru: Anlamsızlık hissi, yabancı uyruklu öğrencilerde yabancılık duygusuna yol açar mı?

- 1) Üniversitede ana dilinizden başka bir dilde edindiğiniz bilgilerin faydasını görüyor musunuz?
- 2) Sizce günümüzde hayat nasıl devam ediyor ve bireyler hayatta sürekli değişen durumlarla nasıl başa çıkıyor?
- 3) Hayatınızda elde ettiğiniz şeylerin değerini ne kadar küçük olursa olsun takdir edebiliyor musunuz?
- 4) kendi toplumunuzdan farklı bir toplumda yaşayarak geçirdiğiniz yılların gelecekte size fayda sağlayacak deneyimler ve uzmanlıklar kazandıracağını düşünüyor musunuz?

Dördüncü soru: Anomi hissi yabancı uyruklu öğrencide yabancılık hissine yol açar mı?

- 1) Türk toplumunda empoze edilen toplumsal değerlere tabi olmamanın sizi daha özgür yaşattığını düşünüyor musunuz?
- 2) Yaşadığınız Türk toplumunun örf ve adetlerine saygınız, bu toplumun üyelerinin size karşı davranışlarıyla mı ilgili?
- 3) Türk toplumuna dayatılan sosyal normlara boyun eğmek ve onları Türk bireyinin kabul ettiği gibi kabul etmek ister misiniz?
- 4) Başkalarına karşı görevlerinizi yerine getiriyor musunuz?

Beşinci soru: İsyan duygusu yabancı uyruklu öğrencilerde yabancılık duygusuna yol açar mı?

- 1) Sonuçları ne olursa olsun herhangi bir şekilde arzu ve hedeflerinize ulaşmaya hakkınız olduğunu düşünüyor musunuz?
- 2) Yaşadığınız toplumda hâkim olan değerleri ve sistemleri hafife aldığınızı hissediyor musunuz?
- 3) Yaşadığınız toplumun bireylerine karışmak istemediğinizi düşünüyor musunuz?
- 4) Asıl toplumunuzdan farklı bir toplumda yaşamamanın sıkıcı olduğunu düşünüyor musunuz?
- 5) Türk üniversitelerinde uygulanan müfredatı kabul etmediğinizi düşünüyor musunuz?

Üçüncü eksen: Öğrencilerdeki yabancılaşma hissini hafifletmeye yardımcı olacak öneriler nelerdir?

EK-1: ARAPÇA OLARAK GÖRÜŞME FORMU

مظاهر الاغتراب لدى الطلبة الوافدين للدراسة العلمية في الجامعات التركية؟

تقوم الباحثة/ رنا توفيق الشريف بإعداد دراسة بعنوان: "مظاهر الاغتراب لدى الطلبة الفلسطينيين الوافدين للدراسة في الجامعات التركية" دراسة تطبيقية على طلبة الجامعات التركية في مدينة قونيا، وذلك من أجل الحصول على درجة الماجستير في قسم علم الاجتماع في جامعة نجم الدين أربكان _تركيا، ومن أجل تحقيق أهداف هذه الدراسة التي تلقي قبول كبير من قبل المخططين والمهتمين بالتشريعات والسياسات القائمة على تقديم تسهيلات عديدة للطلبة الوافدين للدراسة في الجامعات التركية، قمت بإعداد هذه الأسئلة من أجل طرحها على المبحوث خلال القيام بالمقابلة الشخصية ، علماً بأن إجابات الأسئلة المقابلة سوف تكون سرية ولا تستخدم إلا لأغراض الدراسة.

:البيانات الشخصية

1. الاسم:
2. العمر: سنة
3. الجنس:
4. التخصص:
5. مستوى الدراسة: بكالوريوس _ ماجستير _ دكتوراه.
6. نوع السكن: سكن جامعي _ سكن خاص _ بيت إيجار.
7. الحالة الاجتماعية: أعزب/ة _ متزوج/ة _ مطلق/ة.
8. إذا كنت متزوج هل عائلتك معك أم لا، إذا كانت اجابتك لا فما هو سبب عدم تواجد عائلتك معك؟

المحور الأول: ما هي الأسباب التي تؤدي إلى الشعور بالغربة لدى الطالب الفلسطيني الأجنبي خلال الدراسة في الجامعات التركية.

السؤال الأول/ هل تؤدي الأسباب الاجتماعية إلى الشعور بالاغتراب لدى الطالب الأجنبي؟

1. هل علاقتك جيدة مع أفراد المجتمع التركي؟
2. هل تعاني من عدم قدرتك على مواجهة ضغوطات البيئة الاجتماعية التركية؟
3. هل شاركت الأتراك في مناسباتهم الاجتماعية؟
4. هل كونت صداقات مع زملائك الأتراك في الجامعة؟
5. هل تشعر بالتمييز العنصري خلال إقامتك في المجتمع التركي؟
6. هل تشعر بانعدام القيم الاجتماعية والإنسانية في المجتمع التركي؟
7. هل اختلفت عليك العادات والتقاليد في المجتمع التركي؟

السؤال الثاني/ هل تؤدي الأسباب الثقافية إلى الشعور بالاغتراب لدى الطالب الأجنبي؟

1. هل حاولت المشاركة في الفعاليات الأكاديمية والثقافية التي تقام للطلبة في الجامعة؟
2. هل تعرفت على ثقافة المجتمع التركي؟
3. هل تشعر باختلاف ثقافي بين مجتمعك الأصل وبين المجتمع التركي الذي تعيش فيه؟

4. ألاحظ أن المجتمع التركي لا يتقبل كل من يتحدث اللغة العربية ويكون هويته عربي.
5. هل تشعر بالتمييز العنصري خلال دراستك في الجامعة التركية؟

السؤال الثالث/ هل تؤدي الأسباب الاقتصادية إلى الشعور بالاغتراب لدى الطالب الأجنبي؟

1. هل تتأثر بتغيرات الأوضاع الاقتصادية التي يتعرض لها المجتمع التركي؟
2. برأيك هل تتوفر فرص عمل مناسبة للطلاب الأجنبي بعد انتهاءه من المرحلة الدراسية في الجامعة التركية؟

السؤال الرابع/ هل تؤدي الأسباب النفسية إلى الشعور بالاغتراب لدى الطالب الأجنبي؟

1. هل تشعر بالعجز في تلبية احتياجاتك خلال دراستك في الجامعات التركية؟
2. هل تشعر بالفشل والإحباط خلال دراستك بلغة غير لغتك الأم؟
3. دراستك بلغة أخرى هل يؤدي إلى فقد الشغف الدراسي لديك؟
4. العيش بعيداً عن الأهل ترك أثار نفسية لديك كالشعور بالحرمان والفقْدان للدعم؟

المحور الثاني: مظاهر الاغتراب لدى الطلبة خلال الدراسة في الجامعات التركية

السؤال الأول/ هل العزلة الاجتماعية تؤدي إلى زيادة الشعور بالاغتراب لدى الطالب الأجنبي؟

1. مشاركتك بالحديث مع الآخرين عن أمور الحياة اليومية التي تتعرض لها تشعرك بفقْدان خصوصيتك؟
2. تشعر بعدم اهتمامك بما يحدث بالمجتمع التي تعيش فيه من قضايا عامة ويومية؟
3. هل تفضل العيش في مجتمع آخر غير هذا المجتمع الذي تعيش فيه بالوقت الحالي؟
4. هل ترغب بالجلوس لوحده في معظم الأوقات والأماكن؟

السؤال الثاني/ هل الشعور بالعجز يزيد من الشعور بالاغتراب لدى الطالب الأجنبي؟

1. يتقبلوا زملائي وجهات نظري حول المواضيع الذي أشارك بالحديث عنها؟
2. لديك القدرة على الاستغلال الصحيح لكل الفرص التي تعرض عليك خلال فترة الدراسة؟
3. لو طلب منك الآخرين المساعدة في بعض الأمور هل تقدم المساعدة لهم؟
4. هل تستطيع مواجهة المواقف الصعبة التي تتعرض لها من قبل أفراد المجتمع التي تعيش في بالوقت الحالي؟

السؤال الثالث/ هل الشعور باللامعنى يؤدي إلى الشعور بالاغتراب لدى الطالب الأجنبي؟

1. هل تشعر بالفائدة من العلم التي تتلقاه بلغة غير لغتك الأم من خلال الدروس الجامعية في الجامعات التركية؟
2. برأيك في زمننا الحالي كيف أصبحت الحياة تسير وكيف أصبح يتعامل الأفراد مع الأوضاع المتغيرة بشكل مستمر في الحياة؟
3. هل تشعر بقيمة الأشياء التي تقوم بتحقيقها في حياتك مهما كانت بسيطة؟
4. هل تعتقد أن السنوات التي قضيتها بالعيش في مجتمع غير مجتمعتك الأصل سوف تكتسب من خلالها خبرات وتجارب تفيدك بالمستقبل؟

السؤال الرابع/ هل الشعور باللامعيارية يؤدي إلى الشعور بالاغتراب لدى الطالب الأجنبي؟

1. هل تعتقد عدم خضوعك للقيم الاجتماعية المفروضة في المجتمع التركي تجعلك تعيش بحرية أكثر؟
2. هل احترامك لعادات وتقاليد المجتمع التركي الذي تعيش فيه مرتبط بكيفية تصرف أفراد هذا المجتمع معك؟
3. هل ترغب بالخضوع للمعايير الاجتماعية المفروضة على المجتمع التركي وتقبلها مثل ما يتقبلها الفرد التركي؟
4. هل أنت ملتزم بواجباتك اتجاه الآخرين؟

السؤال الخامس/ هل الشعور بالتمرد يؤدي إلى الشعور بالاغتراب لدى الطالب الأجنبي؟

1. هل من حقك تحقيق طموحاتك وأهدافك بأي شكل من الأشكال دون الاهتمام بالعواقب التابعة لها؟
2. هل تشعر بالاستخفاف بالقيم والنظم السائدة في المجتمع الذي تعيش فيه؟
3. لديك شعور عدم الرغبة بالاختلاط بأفراد المجتمع الذي تعيش فيه؟
4. برأيك العيش بمجتمع غير المجتمع الأصلي للفرد يعد ممل؟
5. هل لديك شعور عدم تقبل المنهج الدراسي المتبع في الجامعات التركية؟